

PRITARTA

Šiaulių miesto savivaldybės mero

2025 m. liepos 22 d. potvarkiu Nr. M-1078

PATVIRTINTA

Šiaulių lopšelio-darželio „Bitė“ direktoriaus

2025 m. liepos 23 d. įsakymu Nr. V3-127 (1.6.)

ŠIAULIŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „BITĖ“
IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PROGRAMA

„KALBU, ŽAIDŽIU – PASAULĮ ATRANDU“

Šiauliai, 2025

PROGRAMĄ PARENGĖ:

Ikimokyklinio ugdymo mokytoja Kristina Janušaitė

Ikimokyklinio ugdymo mokytoja Vaida Jančėnkovienė

Ikimokyklinio ugdymo mokytoja Violeta Juškienė

Ikimokyklinio ugdymo mokytoja Diana Kazlauskienė

Socialinė pedagogė Renata Česnauskaitė

Direktorius pavaduotoja ugdymui Dainora Čepulė

TURINYS

1. BENDROSIOS NUOSTATOS	5
1.1. BENDRA INFORMACIJA APIE ŠVIETIMO ĮSTAIGĄ.....	5
1.2. POŽIŪRIS Į VAIKĄ IR JO UGDYMĄ(SI)	5
1.3. UGDYMĄ(SI) GRINDŽIANČIOS VERTYBĖS.....	7
1.4. VAIKŲ POREIKIAI	8
1.5. PARAMA VAIKŲ UGDYMUISI, MOKYTOJAMS IR ŠEIMOMS	9
1.6. REGIONO SAVITUMAS	10
1.7. UGDYMO(SI) ORGANIZAVIMAS NETRADICINĖSE ERDVĖSE.....	10
1.8. MOKYKLOS SAVITUMAS	11
2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI	13
3. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	14
3.1. TIKSLAS.....	14
3.2. UŽDAVINIAI.....	15
4. UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS	15
4.1. VAIKŲ UGDYMO(SI) KONTEKSTAI.....	15
4.2. UGDYMO METODAI	16
4.2.1. INOVATYVIOS UGDYMO FORMOS	16
4.2.2. UGDYMO APLINKA.....	16
4.2.3. TAIKOMI UGDYMO(SI) METODAI	17
5. VAIKŲ UGDYMO SI PASIEKIMAI IR PAŽANGA, UGDYMO SI TĘSTINUMAS	21
5.1. IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO(SI) DERMĖ IR TĘSTINUMAS.....	22
6. PROGRAMOS PAGRINDIMAS IR JOS ĮGYVENDINIMO NUOSTATOS	25
7. ŠALTINIAI.....	26
8. PRIEDAI.....	27
Priedas 1.....	27
8.1. KOMUNIKABILUS VAIKAS	27
8.1.1. KALBŲ SUPRATIMAS.....	27
Priedas 2.....	33
8.1.2. KALBINĖ RAIŠKA.....	33
Priedas 3.....	38
8.2. BESIRŪPINANTIS SAVIMI IR KITAIS VAIKAS.....	38
8.2.1. KASDIENINIAI GYVENIMO ĮGŪDŽIAI	38
Priedas 4.....	43
8.2.2. FIZINIS AKTYVUMAS.....	43
Priedas 5.....	47
8.3. PASITIKINTIS VAIKAS	47

8.3.1. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA.....	47
Priedas 6.....	51
8.3.2. SAVIREGULIACIJA IR KONTROLĖ	51
Priedas 7.....	55
8.3.3. SAVIVOKA IR SAVIGARBA.....	55
Priedas 8.....	61
8.4. JAUTRUS SOCIALINEI IR KULTŪRINEI ĮVAIROVEI VAIKAS.....	61
8.4.1. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS IR BENDRAAMŽIAIS	61
Priedas 9.....	66
8.4.2. APLINKOS PAŽINIMAS.....	66
Priedas 10.....	72
8.5. LANKSČIAI MĄSTANTIS VAIKAS.....	72
8.5.1. MATEMATINIS MĄSTYMAS.....	72
Priedas 11.....	78
8.5.2. SKAITMENINIS SUMANUMAS	78
Priedas 12.....	82
8.6. KŪRYBINGAS VAIKAS.....	82
8.6.1. MENINĖ RAIŠKA.....	82
Priedas 13.....	97
8.6.2. GEBĖJIMAS ŽAISTI.....	97
Priedas 14.....	101
8.6.3. ESTETINIS SUVOKIMAS.....	101
Priedas 15.....	105
8.7. SĖKMINGAI BESIMOKANTIS VAIKAS	105
8.7.1. KŪRYBIŠKUMAS.....	105
Priedas 16.....	109
8.7.2. TYRINĖJIMAS	109
Priedas 17.....	113
8.7.3. PROBLEMŲ SPRENDIMAS	113
Priedas 18.....	117
8.7.4. MOKĖJIMAS MOKYTIS.....	117

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. BENDRA INFORMACIJA APIE ŠVIETIMO ĮSTAIGĄ

Oficialusis pavadinimas: Šiaulių lopšelis-darželis „Bitė“

Trumpasis pavadinimas: lopšelis-darželis „Bitė“

Juridinio asmens kodas: 190528774

Įregistravimo data: 1979 m. vasario 5 d.

Teisinė forma: biudžetinė įstaiga

Priklausomybė: savivaldybės mokykla

Savininkė: Šiaulių miesto savivaldybė (kodas 111109429), adresas: Vasario 16-osios g. 62, LT-76295 Šiauliai

Tipas ir grupė: ikimokyklinio ugdymo mokykla

Pagrindinė paskirtis: ikimokyklinio ugdymo grupės mokykla kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems vaikams (kodas 31114120)

Kita paskirtis: ikimokyklinio ugdymo grupės mokykla įvairiapusių raidos sutrikimų, kompleksinių ir kitų negalių turintiems vaikams (kodas 31114170)

Mokymo kalba: lietuvių

Mokymosi (ugdymosi) formos: grupinis ir pavienis mokymasis (ugdymasis)

Ugdymo proceso organizavimo būdai:

- kasdienis (pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas),
- ugdymasis šeimoje (pagal priešmokyklinio ugdymo programą)

Buveinė: Lieporių g. 4, LT-78244 Šiauliai

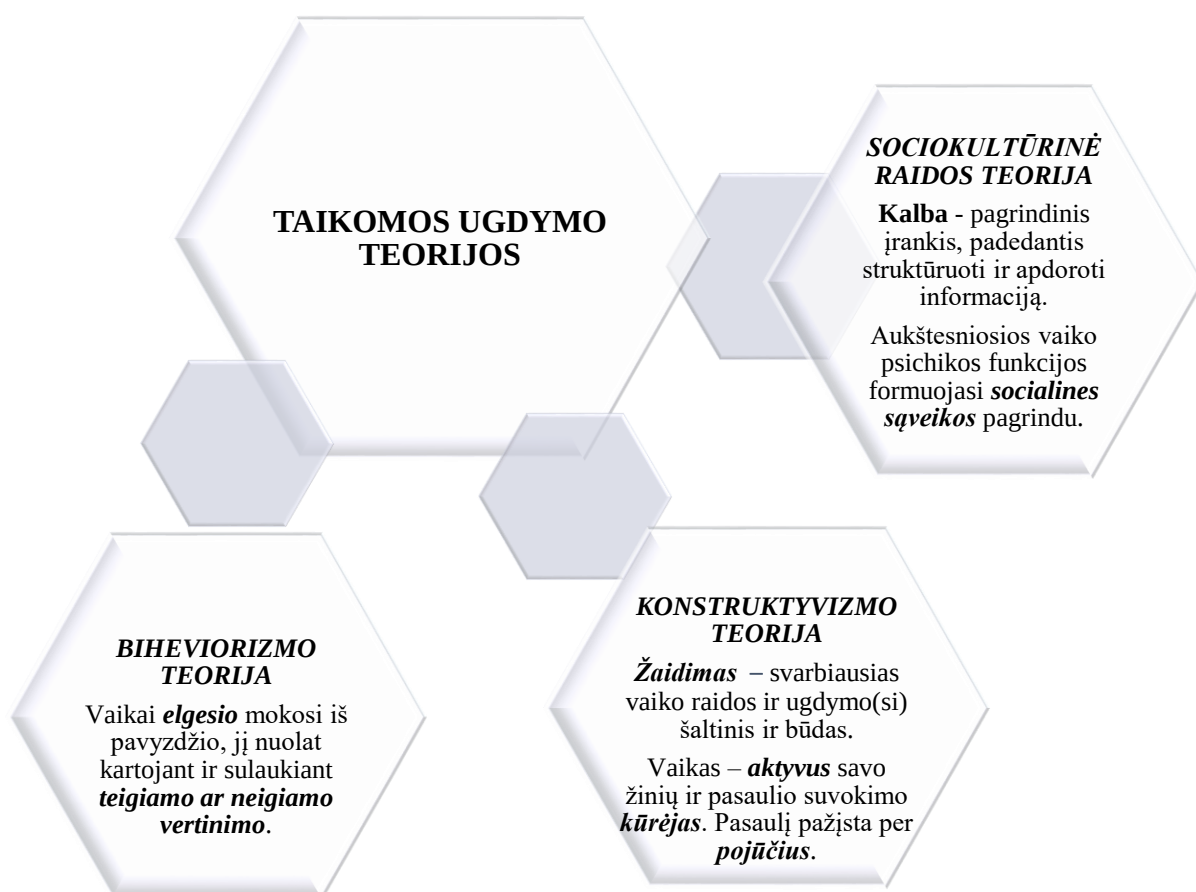
Telefonas: +370 41 55 27 44

El. paštas: logopedinisdarzelis@splius.lt

Interneto svetainė: <https://www.bite.tavodarzelis.lt>

1.2. POŽIŪRIS Į VAIKĄ IR JO UGDYMĄ(SI)

Vaikystėje vykstantys raidos procesai sukuria prielaidas vaikų ugdymui(si), o kokybiškas ugdymo(si) procesas padeda visapusiškai formuoti vaiko asmenybei – skatina fizinę brandą, smegenų raidos progresą, emocinių, socialinių ir pažintinių gebėjimų augimą. Ikimokyklinio ugdymo praktikoje laikomasi nuostatos, kad kiekvienas vaikas yra individuali, aktyviai besimokanti ir savo raidą kurianti asmenybė. Pripažįstama vaiko socialinė prigimtis, ankstyvojo kognityvinio ir kultūrinio patyrimo svarba, taip pat individualūs poreikiai ir interesai, kurie yra reikšmingi tiek vaikui, tiek jį ugdančiam pedagogui. Ugdymo(si) procese prioritetas teikiamas vaiko asmenybės galių atskleidimui ir plėtojimui, pasitelkiant vaikystei būdingas universalias raidos ypatybes: smalsumą, nuoširdų ir tiesioginį bendravimą, pasitikėjimą suaugusiuoju, gebėjimą kūrybiškai veikti įvairiose situacijose, kurti, eksperimentuoti ir atrasti. Ugdymas(is) grindžiamas pagarba vaiko patirčiai ir jo teisėms, siekiant sudaryti sąlygas natūraliai, aktyviai ir prasmingai vaiko veiklai.

1 schema. Teorinė prieiga: taikomos ugdymo teorijos

Kiekvieno vaiko raida ir ugdymas(is) pasižymi unikaliais bruožais. Mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai pripažįsta bei gerbia vaikų skirtybes ir pasiekimų įvairovę, pasitikėdami vaiko natūraliomis galiomis augti ir ugdytis. Siekiant sudaryti palankias sąlygas vaikų individualumui skleistis, ugdymo(si) procesas diferencijuojamas – pritaikomos mokymosi aplinkos, parenkami tinkami ugdymo(si) metodai, būdai, priemonės ir kita. Vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių ypač svarbios yra socialinės sąveikos, grindžiamos dialogo principu. Tokios sąveikos skatina vaikų kalbos, socialinių ir kognityvinių įgūdžių vystymąsi. Vaikų ugdymas(is) glaudžiai susijęs su aplinka ir joje esančiais ištekliais: priemonėmis, žaislais, knygomis, gamtiniais bei dirbtiniais objektais. Lopšelio-darželio ugdymo(si) aplinka yra saugi, stimuliuojanti, lengvai prieinama ir atliepanti vaikų poreikius. Vaikai skatinami aktyviai mokytis – pažinti pasaulį per patirtį, atradimus ir savarankišką veiklą, kiekvienam leidžiant tai daryti savu būdu ir tempu. Mokytojai remia vaikų iniciatyvas, parinkdami jų poreikius atitinkantį turinį bei veiklas. Lopšelyje-darželyje nustatytos aiškos elgesio taisyklės, numatytos ribos ir taikoma struktūruota dienotvarkė. Šios priemonės padeda vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių jaustis saugiai, patikimai, geriau suprasti aplinkoje keliamus lūkesčius ir orientuotis kasdienėse situacijose.

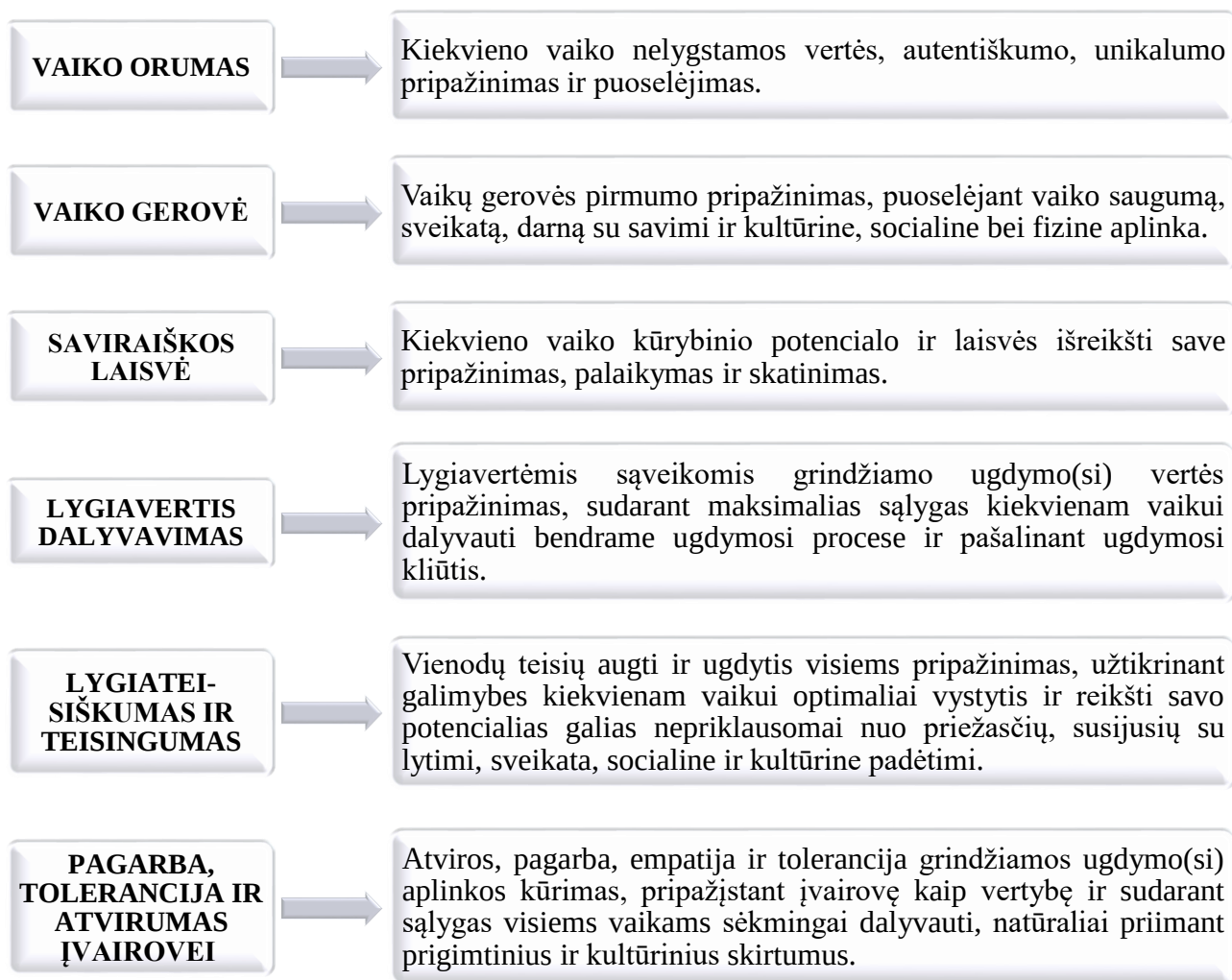
Programoje pabrėžiamas visuminio ugdymo principas, orientuotas į vaiką kaip aktyvų ugdymo(si) dalyvį. Šiame kontekste išskiriamos trys pagrindinės teorinės kryptys: biheviorizmo teorija, sociokultūrinė raidos teorija ir konstruktyvizmo teorija (1 schema).

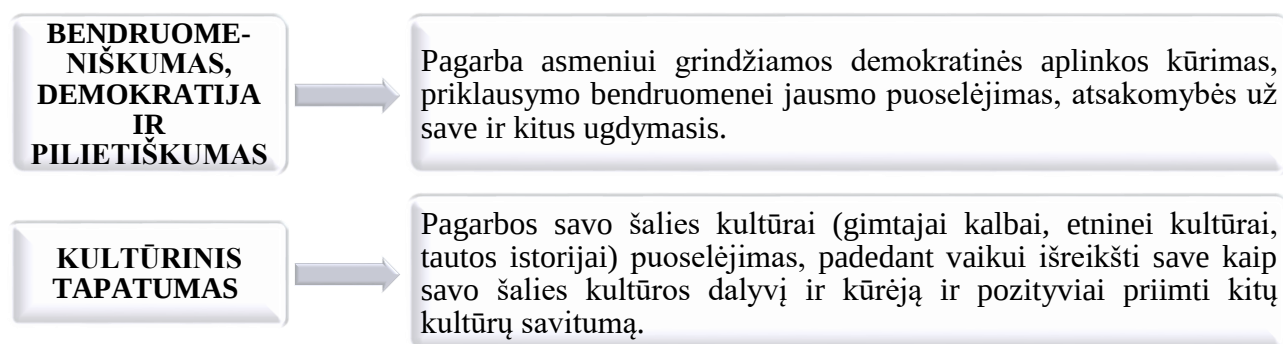
Biheviorizmo teorija grindžiama elgesio formavimu per nuolatinį patyrimą, grįžtamąjį ryšį bei socialinę aplinką. Vaikai ugdymo procese įsisavina socialiai priimtinas elgesio formas per stebėjimą ir praktinę veiklą. Sociokultūrinė raidos teorija akcentuoja sąveikos su aplinka svarbą, pabrėžiant bendravimą, kalbą ir socialinę sąveiką kaip esminius veiksnius aukštesniųjų psichikos funkcijų vystymuisi. Ugdymas(is) čia grindžiamas aktyviu bendradarbiavimu su suaugusiais ir bendraamžiais, skatinant prasmingų patirčių kaupimą. Konstruktyvizmo teorija remiasi vaiko savarankišku žinių konstravimu per aktyvų dalyvavimą ir tyrinėjimą. Žaidimas šiose ugdymo paradigmose yra laikomas pagrindine priemone, leidžiančia vaikui pažinti pasaulį, ugdyti problemų sprendimo gebėjimus bei kritinį mąstymą.

Visuminio ugdymo samprata leidžia vaikui formuotis per įvairialypius ugdymo metodus ir aplinkas, užtikrinant jo asmeninį, socialinį ir emocinį tobulėjimą. Tai ugdymo procesas, kuriame susiejamos skirtingos patirtys ir mokymosi būdai, atliepiantys individualius vaiko poreikius bei natūralų jo vystymosi ritmą.

1.3. UGDYMA(SI) GRINDŽIANČIOS VERTYBĖS

Lopšelyje-darželyje vaikų ugdymas(is) grindžiamas požiūriu į vaiką ir jo ugdymą(si) sąlygotomis vertybėmis:

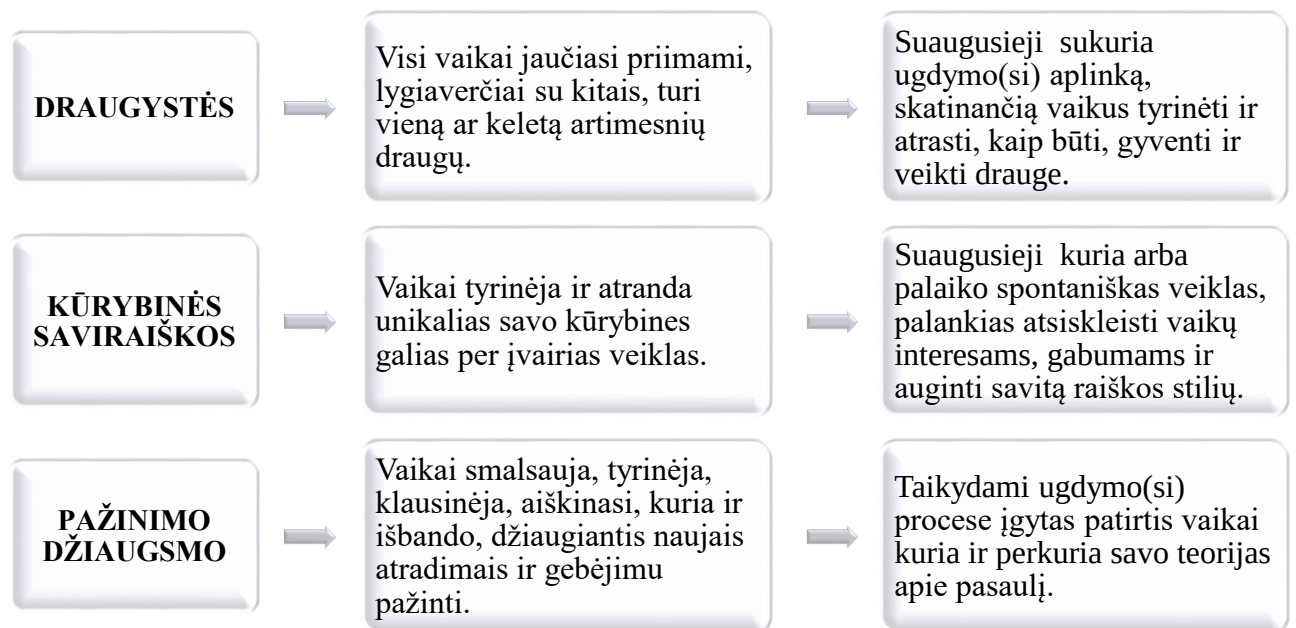

1.4. VAIKŲ POREIKIAI

Lopšelyje-darželyje siekiama užtikrinti kiekvieno ugdytinio psichologinį saugumą, emocinę gerovę ir priklausymo bendruomenei jausmą. Vaikai priimami tokie, kokie jie yra – jų nuomonė, idėjos ir jausmai išklausomi bei gerbiami. Atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnių ypatumus, individualius gebėjimus, interesus ir raidos tempą, kryptingai kuriamos ugdymo(si) sąlygos, sudaromos prielaidos **ugdytinių poreikių** tenkinimui ir turtinimui:

1.5. PARAMA VAIKŲ UGDYMUISI, MOKYTOJAMS IR ŠEIMOMS

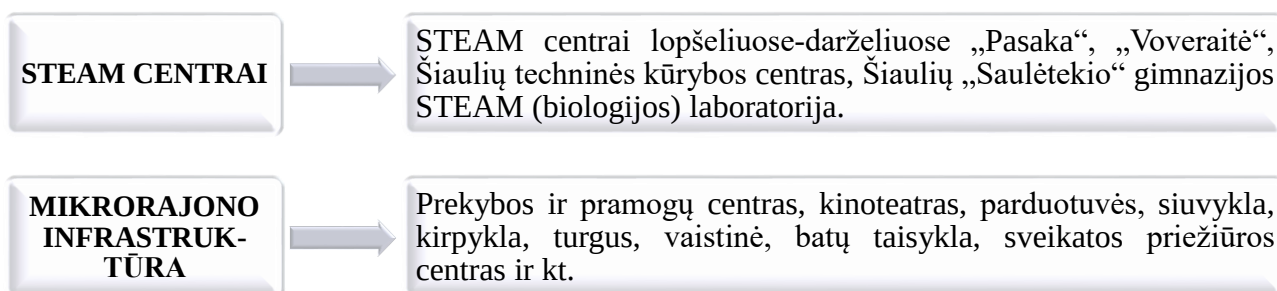
Lopšelis-darželis glaudžiai bendradarbiauja su tėvais (globėjais, rūpintojais) (toliau – Tėvais) siekdamas užtikrinti ugdymo(si) tęstinumą, nuoseklumą ir dermę tarp šeimos ir ugdymo įstaigos. Kuriama atvira, pasitikėjimu ir bendromis vertybėmis grįsta ugdymo bendruomenė, kurioje visi nariai veikia vaiko gerovei. Kasmet organizuojama Tėvų apklausa „Tėvų lūkesčių klausimynas“, kurios tikslas – išsiaiškinti jų poreikius, lūkesčius bei pasiūlymus ugdymo proceso tobulinimui. Apklausų rezultatai padeda tikslinti ugdymo turinį, stiprinti partnerystę su šeima ir užtikrinti kontekstualų, į vaikų ir šeimų poreikius orientuotą ugdymą. Tėvai tikisi, kad vaikai bus ugdomi saugioje, emociškai palankioje aplinkoje, kurioje būtų užtikrinama visapusiška vaikų raida. Ypač akcentuojamas vaikų kalbos ugdymas, pažinimo gebėjimų plėtotė ir individuali pažanga. Vienas esminių tėvų lūkesčių – ugdymo tęstinumas, kuris užtikrinamas įstaigoje vykdant ir priešmokyklinio ugdymo programą. Įstaigoje Tėvams teikiamos informavimo, konsultavimo paslaugos. Esant poreikiui, teikiama pagalba sprendžiant ugdymo, vaiko teisių apsaugos ir pagalbos vaikui klausimus, tarpininkaujant tarp šeimos ir kitų institucijų. Atsižvelgiant į Tėvų pageidavimus, vaikų poreikius ir siekiant padėti vaikams įgyti skaitmeninio raštingumo ir informatinio mąstymo pradmenis, tobulinti skaičiavimo, matavimo gebėjimus, sudarytos salygos lankyti „Išmaniųjų technologijų ir STEAM“ bei „Moderniųjų technologijų ir robotikos“ užsiėmimus. Plėtojant estetinį suvokimą, meninę raišką, kūrybiškumą, emocijų pažinimą suteikta galimybė rinktis šiuos neformalaus ugdymo užsiėmimus: „Šokio raiška“ ir „Dailės užsiėmimai, taikant raidos dailės terapijos metodus“.

1.6. REGIONO SAVITUMAS

Lopšelis-darželis „Bitė“ veikia Šiaulių miesto Lieporių mikrorajone, kurio socialinė ir kultūrinė aplinka sudaro palankias sąlygas ugdymui. Įgyvendindami ikimokyklinio ugdymo programą, ypatingą dėmesį skiriame vaikų tautinio identiteto ugdymui, integruodami Šiaulių krašto papročius, tradicijas ir kultūros paveldą į ugdymo turinį. Įstaigos bendruomenė aktyviai įsitraukia į miesto kultūrinius renginius ir pilietines iniciatyvas. Viena svarbiausių tradicijų – kasmetinis dalyvavimas miesto šventėje „Šiaulių dienos“, kurioje lopšelio-darželio bendruomenė atstovauja įstaigą eisenoje ir kituose šventiniuose renginiuose. Ugdymo procesas organizuojamas pasitelkiant mikrorajono ir miesto viešąsias erdves bei bendradarbiaujant su vietos įstaigomis. Tokiu būdu ugdytiniais sudaromos sąlygos mokytis per patirtį, plėsti socialinę, kultūrinę bei pažintinę patirtį natūralioje aplinkoje.

1.7. UGDYMO(SI) ORGANIZAVIMAS NETRADICINĖSE ERDVĖSE

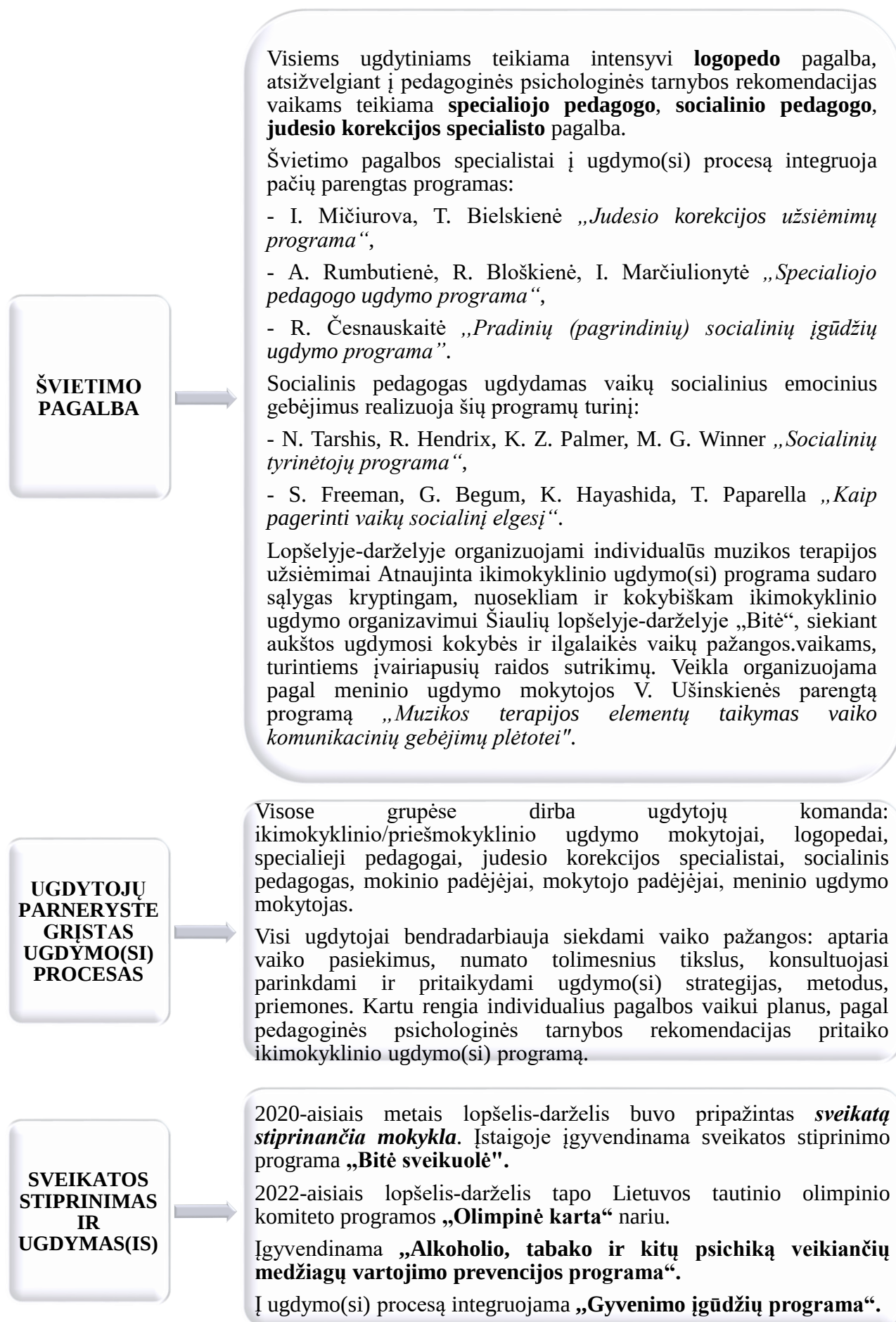
GAMTOS, REKREACINIAI OBJEKTAI	Lieporių parkas, Dainų parkas, parkas „Beržynėlis“, Talkšos ežero pakrantė, Šiaulių jaunųjų gamtininkų centras, mini zoologijos sodai, VU Šiaulių akademijos botanikos sodas.
VIEŠOSIOS MIESTO ERDVĖS	Saulės laikrodžio aikštė, skulptūros „Auksinis berniukas“, „Geležinė lapė“, pėsčiųjų bulvarai, Prisikėlimo aikštė, „Gaidžio laikrodžio“ aikštė.
MUZIEJAI	V. Kavaliauskienės katinų muziejus, Šiaulių geležinkelio muziejus, Telefonijos muziejus, Policijos muziejus, Angelo muziejus, „Rūtos“ šokolado muziejus, „Aušros“ muziejaus padaliniai: Chaimo Frenkelio vila, Žaliūkių malūnininko sodyba, Fotografijos, Dviračių, Šiaulių istorijos, Radijo ir televizijos muziejai.
BIBLIOTEKOS	Šiaulių apskrities P. Višinskio viešoji biblioteka, Šiaulių miesto savivaldybės viešosios bibliotekos filialai: Vaikų literatūros filialas, „Aido“, „Saulės“ filialai.
KULTŪROS ĮSTAIGOS	Šiaulių kultūros centras, Šiaulių dramos teatras, Šiaulių valstybinis kamerinis choras „Polifonija“
UGDYMO ĮSTAIGOS	Lopšeliai-darželiai „Vaikystė“, „Voveraitė“, „Gintarėlis“, „Pasaka“, „Trys nykštukai“, „Rasos“ progimnazijos IU skyrius, Šiaulių „Saulėtekio“ gimnazija (sporto aišktynas), Šiaulių menų mokyklos vaikų klubas „Kibirkštis“ (saugaus eismo kabinetas), Šiaulių technologijų mokymo centras, VU Šiaulių akademija.

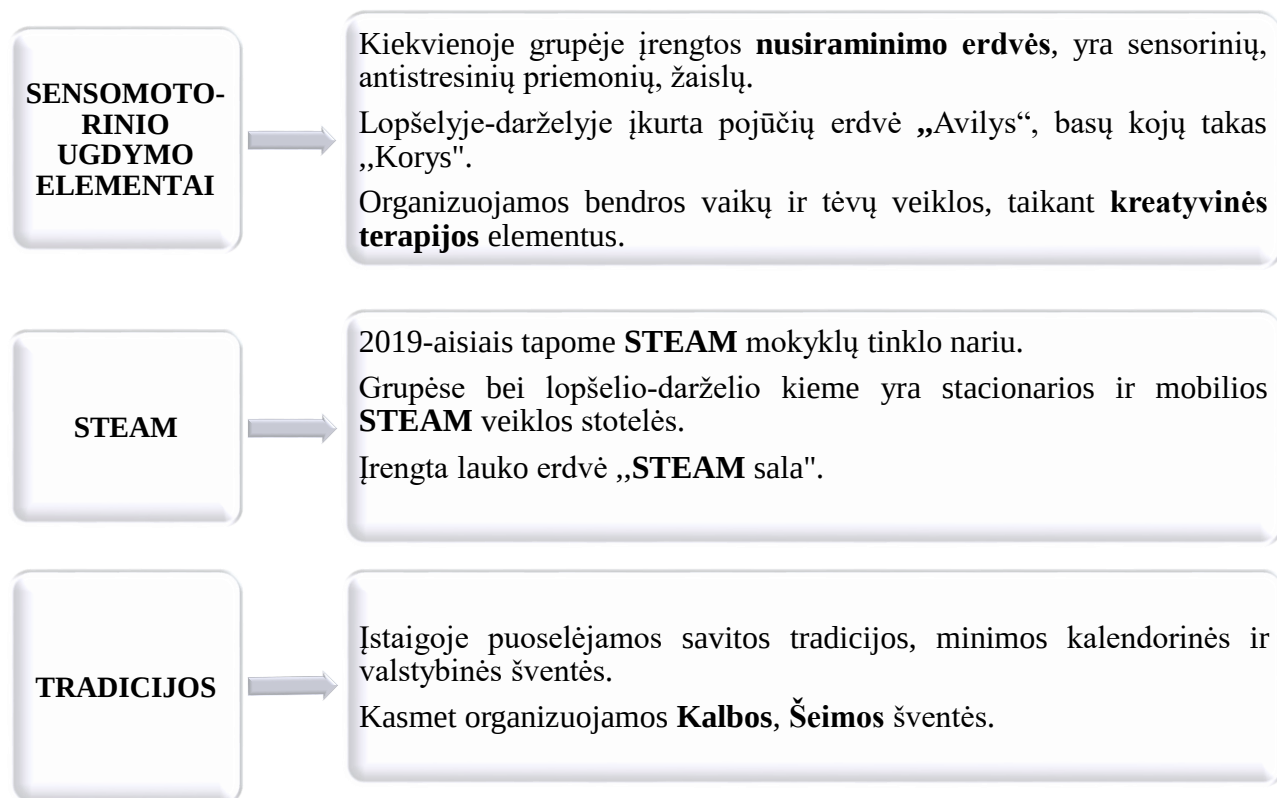

Ugdymo(si) veiklos, organizuojamos už lopšelio-darželio ribų, skatina vaikų smalsumą, domėjimąsi aplinka ir įvairiomis veiklomis. Veiklos netradicinėse erdvėse suteikia vaikams galimybę aktyviai stebėti, tyrinėti, eksperimentuoti, kurti ir dalintis patirtimi. Veikdami įvairiose aplinkose, vaikai įgyja patirtį visais pojūčiais – liečiant, girdint, matant, užuodžiant ar judant – taip geriau pažįsta objektų savybes, tarpusavio ryšius, reiškinius bei procesus. Ši patirtis ne tik praturtina vaikų pasaulio suvokimą, bet ir padeda atrasti naujus dalykus, gilinti žinias bei plėtoti pažintinius, kalbinius, kūrybinius ir socialinius gebėjimus.

1.8. MOKYKLOS SAVITUMAS

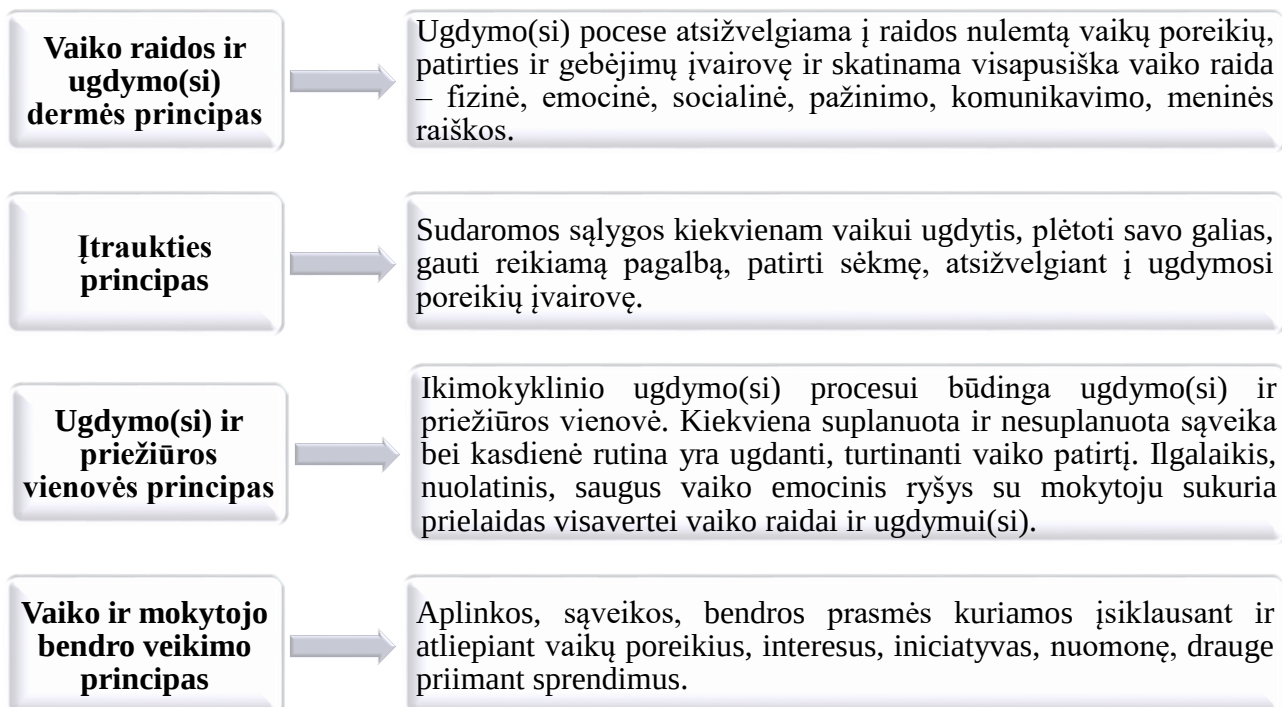
Lopšelis-darželis „Bitė“ – vienintelė ikimokyklinio ugdymo įstaiga Šiaulių mieste, kurioje ugdomi vaikai, turintys didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, susijusių su kalbėjimo ir kalbos sutrikimais, įvairiapusiais raidos sutrikimais, kompleksinėmis bei kitomis negaliomis. Įstaigos išskirtinumas grindžiamas kvalifikuotos, didelę patirtį turinčios specialistų komandos darbu. Veiklos centre – įvairiapusė pagalba vaikui ir šeimai. Ugdymo procese taikomos kompleksinės priemonės, skirtos vaiko fizinei ir emocinei sveikatai stiprinti: sensomotorinio ugdymo elementai, terapinės veiklos (muzikos, dailės, pasakų), judesio korekcija, socialinių-emocinių ir pažintinių gebėjimų plėtojimas bei socialinės sąveikos formavimas. Specialistų – logopedų, specialiųjų pedagogų, socialinio pedagogo, muzikos terapeuto, judesio korekcijos specialisto – bendradarbiavimas ir veiklos sinergija leidžia taikyti inovatyvias, vaikų poreikiams pritaikytas ugdymo strategijas. Ugdymas organizuojamas mažose, iki 10 vaikų grupėse, kuriose kuriama saugi, vaiko poreikius atliepianti aplinka, skatinanti asmeninę pažangą. Ugdymo turinyje didelis dėmesys skiriamas sveikatos stiprinimui, socialiniam-emociniam ugdymui, STEAM veiklų integravimui bei įstaigos bendruomenės puoselėjamosioms tradicijoms.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Programos turinys grindžiamas principais, užtikrinančiais ugdymo(si) kryptingumą, integralumą, veiksmingas ugdomasias sąveikas ir ugdymo(si) kokybę.

3. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

3.1. TIKSLAS

Atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti komunikavimo, pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis pradmenis.

3.2. UŽDAVINIAI

1. Užtikrinti balansą ir dermę tarp atskirų ikimokyklinio ugdymo(si) sričių, tarp ugdymosi ir ugdymo procesų, laiduojant harmoningą vaikų kalbos, emocinių, socialinių, fizinių, pažinimo, kūrybos potencinių galių plėtojimąsi.

2. Kurti vaikų ugdymui pritaikytą ir stimuliuojančią aplinką, sudaryti galimybes patirti pažinimo džiaugsmą, atrasti ir perimti įvairius pasaulio pažinimo būdus.

3. Atpažinti ir tenkinti kiekvieno vaiko poreikius, užtikrinti kiekvieno vaiko ugdymo(si) sėkmę, sudaryti galimybę vaikams skirtingais būdais pademonstruoti pasiekimus bei daromą pažangą.

4. Organizuoti ugdymą derinant kryptingą mokytojo ir spontanišką vaiko veiklą, taikant patirtinio ugdymo(si) metodus, pripažįstant žaidimą ir kasdienį vaiko gyvenimą grupėje kaip neatsiejamą ugdymo dalį.

5. Kurti ir plėtoti pasitikėjimu ir pagarba, partneryste grindžiamą tikslingą bendradarbiavimą su tėvais (globėjais, rūpintojais), švietimo pagalbos specialistais, priešmokyklinio ugdymo mokytojais ir kitais švietimo paslaugų tiekėjais.

4. UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS

Lopšelyje-darželyje „Bitė“ ugdymo(si) procesas grindžiamas visuminio ugdymo(si) samprata, kuri užtikrina harmoningą vaikų emocinės, socialinės, fizinės, pažintinės, kalbinės ir kūrybinės raidos plėtotę. Įgyvendinant Programą taikoma įtraukaus ugdymo prieiga – universalus dizainas mokymuisi, leidžiantis diferencijuoti ir individualizuoti ugdymą pagal kiekvieno vaiko poreikius, gebėjimus bei raidos galimybes. Programos turinys struktūruotas pagal 18 vaiko ugdymo(si) pasiekimų sričių, kurios jungiamos į konceptualias grupes, atliepiančias bendruosius ugdymo(si) lūkesčius.

Vaikų ugdymas(is) orientuotas į asmenybės augimą: tikimasi, kad ugdytiniai taps komunikabilūs, pasitikintys, besirūpinantys savimi ir kitais, jautrūs kultūrinei ir socialinei įvairovei, lanksčiai mąstantys, kūrybingi, sėkmingai besimokantys.

Ugdymo(si) tikslų siekiama kryptingai tenkinant vaikų poreikius, kuriant prasmingus ugdymosi kontekstus, inicijuojant vaikų žaidimą ir kitą patirtinę veiklą, teikiant nuoseklią švietimo pagalbą bei nuolat modeliuojant visų ugdymo(si) sričių turinį. Ikimokyklinio ugdymo programos konceptualus modelis (1 pav.) vizualiai atskleidžia sąsajas tarp ugdymo(si) pasiekimų sričių ir jų augimą labiausiai veikiančių veiksnių.

Ugdymas organizuojamas integraliai – kiekviena ugdymo(si) sritis ne tik formuoja specifinius gebėjimus, bet ir prisideda prie kitų sričių pasiekimų plėtojimo (2, 3 pav.).

4.1. VAIKŲ UGDYMO(SI) KONTEKSTAI

Ugdymo(si) kontekstas – vaikams aktuali, atvira jų iniciatyvoms, dėmesį patraukianti, kviečianti veikti, estetiškai patraukli aplinka. Kontekstai pasižymi kryptingą vaikų veiklą provokuojančia idėja ar veiklai įkvepiančiu iššūkiu, kuris kuriamas mokytojui tikslingai parenkant ir

tam tikru būdu išdėliojant priemones, sukuriančias netikėtumo momentą. Kontekstai skatina autentiškus vaikų sumanymus, palaiko ilgalaikį domėjimąsi ir supratimo gilėjimą. Tame pačiame ugdymosi kontekste vaikai turi galimybę veikti ir save išreikšti skirtingai. Lopšelyje-darželyje kuriami vaikų visuminiams, įtraukiam ugdymuisi aktualūs kontekstai.

Kontekstuose atsispindi vaikų gyvenimo realijos, patirtys ir supantis pasaulis. Jie pasižymi idėja ar iššūkiu, kuris įkvepia veiklai, tyrinėjimui, problemų sprendimui. Kontekstas sąmoningai kuriamas mokytojo – per tikslingą priemonių parinkimą, jų išdėstymą, ugdomosios aplinkos papildymą naujais, netikėtais elementais, provokuojančiais vaikus įsitraukti ir veikti. Tokioje aplinkoje vaikai veikia laisvai, savitai reiškiasi, bendrauja ir bendradarbiauja, išbando idėjas, eksperimentuoja. Kontekstai padeda vaikams susieti naują informaciją su turima patirtimi, gilinti supratimą apie pasaulį, ugdyti kritinį mąstymą ir kūrybiškumą. Juose numatytos galimybės veikti skirtingais būdais – *individualiai, porose ar grupėje, žaidžiant, stebint, tyrinėjant ar kuriant*.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigoje kontekstai planuojami vadovaujantis ilgalaikiais ugdymo(si) tikslais, tačiau jie išlieka lankstūs ir dinamiški – reaguojantys į vaikų iniciatyvas, besikeičiančius klausimus, pastebėtus iššūkius ar atradimus. Vienas kontekstas gali būti aktualus ilgesnį laiką – tai sudaro sąlygas tęstinumui, gilesniam įsitraukimui ir prasmingesniam mokymuisi. Taip kuriami ugdymo(si) kontekstai skatina vaikų aktyvumą ir savarankiškumą, remiasi vaikų patirtimi ir aplinkoje pastebimais reiškiniais, kuria galimybes integruotai ugdyti visas vaiko kompetencijas, palaiko įtraukų, diferencijuotą ugdymą kiekvienam vaikui, ugdo bendruosius gebėjimus: mąstyti, spręsti problemas, komunikuoti, bendradarbiauti.

4.2. UGDYMO METODAI

Ikimokyklinio ugdymo procese taikomi metodai yra orientuoti į vaiko aktyvų įsitraukimą, patirtinį mokymąsi, kūrybiškumo ugdymą ir smalsumo skatinimą.

Metodų įvairovė sudaro prielaidas visapusiškai vaiko raidai, atliepia individualius poreikius ir leidžia integruoti skirtingas ugdymo sritis. Ugdymas grindžiamas visuminiu požiūriu į vaiką – siekiama, kad ugdymo metodai skatintų pažinimą, saviraišką, emocinę gerovę ir socialinių įgūdžių plėtrą.

4.2.1. INOVATYVIOS UGDYMO FORMOS

- Vaikų inicijuoti ir pedagogų padedami projektai;
- Pažintinės, edukacinės išvykos į įvairias netradicines aplinkas;
- Patirtinis ugdymas žaliosiose erdvėse, laboratorijose, STEAM bei kitose pažinimo aplinkose;
- Skaitmeninių technologijų taikymas ugdymo procese.

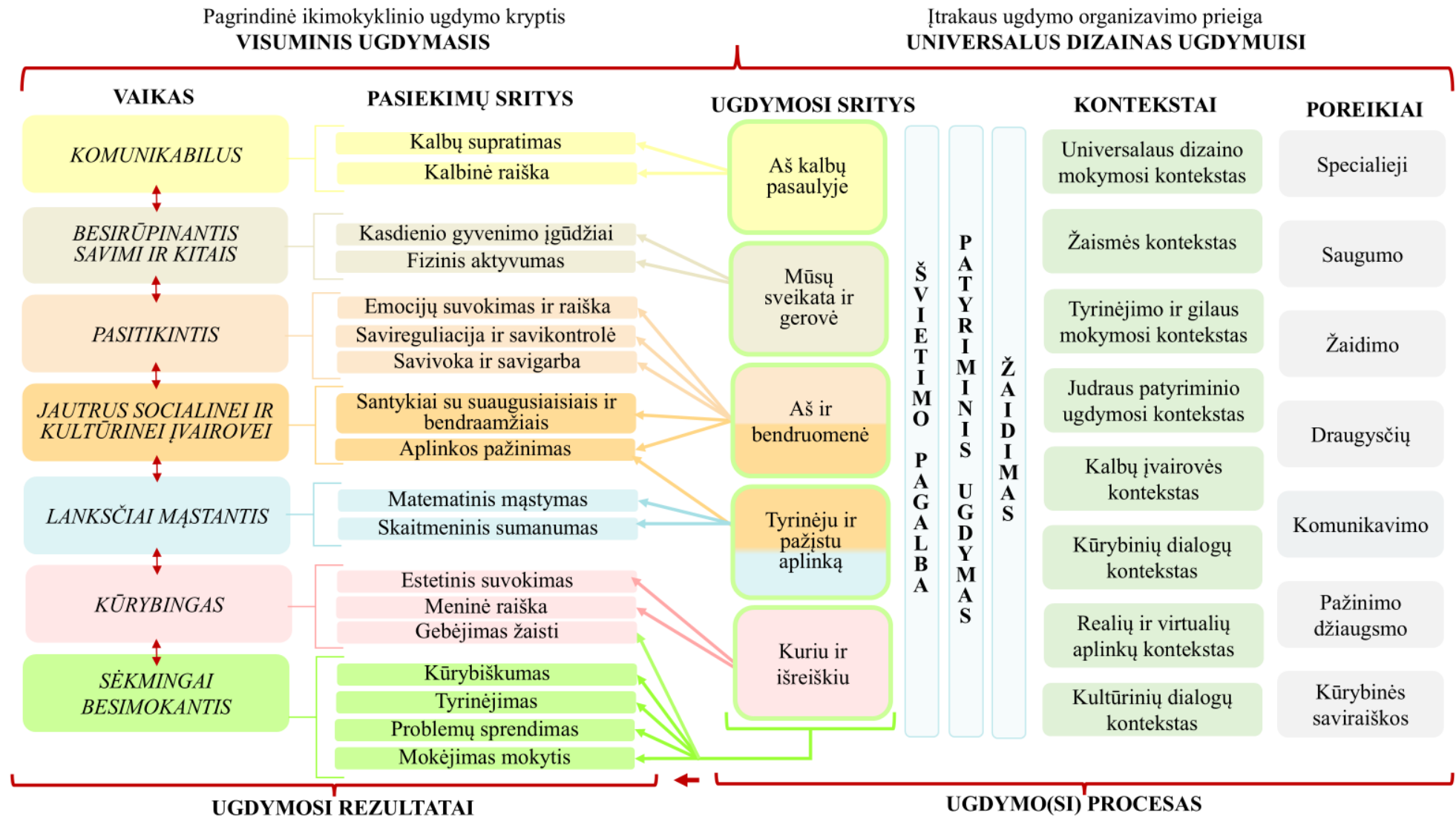
4.2.2. UGDYMO APLINKA

- Praturtinta vidaus ir lauko mokyklos aplinka, pritaikyta vaikų savarankiškai veiklai ir tyrinėjimams;
- Aplinka už mokyklos ribų – parkai, muziejai, kultūros centrai ir kitos socialinės erdvės;
- Emociškai saugi ir vaiko psichologinę gerovę užtikrinanti aplinka, skatinanti pozityvius tarpusavio santykius ir įtrauktį.

4.2.3. TAIKOMI UGDYMO(SI) METODAI

- Žaidybiniai metodai (laisvasis žaidimas, teminiai vaidmenų žaidimai, lauko žaidimai, sensoriniai žaidimai);
- Pokalbis, diskusija, interviu – skatinantys mąstymą, kalbėjimą ir nuomonės reiškimą;
- Išsikalbėjimo ir refleksijos metodai – emocijų pažinimui ir įvardijimui;
- Situaciniai žaidimai – socialinių įgūdžių formavimui;
- Pagalbos ir paramos metodai – emocinei ir socialinei vaiko raidai stiprinti;
- Skatinimo, iniciavimo, motyvavimo metodai – ugdomosios veiklos aktyvumui didinti;
- Problemų sprendimo metodai – loginio mąstymo ir kūrybingumo ugdymui;
- Inscenizavimas, pasakų kūrimas – saviraiškai ir vaizduotei lavinti;
- Bendradarbiavimo metodai – grupinio darbo ir tarpusavio mokymosi skatinimui;
- Demonstravimo ir stebėjimo metodai – pavyzdžio sekimui ir mokymuisi iš aplinkos;
- Tyrinėjimo ir atradimo metodai – patirtiniam pažinimui;
- Vaikiškas eksperimentas – priežasties-pasekmės ryšių suvokimui;
- Informacijos paieška – pažintiniam domėjimuisi ir savarankiškam mokymuisi skatinti;
- Modeliavimas – pasaulio reiškinių ir socialinių situacijų atspindėjimui;
- Pavyzdžio metodas – vertybių, elgesio modelių perteikimui;
- STEAM veiklos – integruotam mokymuisi ir tarpdisciplininiam mąstymui;
- Robotika ir programavimas – ankstyvajam technologiniam raštingumui ugdyti;
- Muzikos ir judesio užsiėmimai – ritminiams, kūno pažinimo ir emociniams gebėjimams ugdyti;
- Konstravimas – erdviniam mąstymui ir smulkiajai motorikai lavinti.

Taikant įvairius metodus, pedagogai siekia ugdymo proceso dermės, atsižvelgia į vaikų amžiaus tarpsnio ypatumus, interesus ir individualias raidos galimybes. Ugdymo metodai pasirenkami tikslingai, suderinant tradicines ir šiuolaikines pedagogines praktikas.

1 pav. Ikimokyklinio ugdymo programos konceptualus modelis

UGDYMO SI TURINIO SRITYS IR JŲ DĖMENYS

AŠ KALBŲ PASAULYJE	MŪSŲ SVEIKATA IR GEROVĖ	AŠ IR BENDRUOMENĖ	TYRINĖJU IR PAŽISTU APLINKĄ	KURIU IR IŠREIŠKIU
<u>Žodinės ir nežodinės kalbos supratimas</u> ➤ Klausymas ➤ Žodinės kalbos suvokimas ➤ Nežodinės kalbos suvokimas ➤ Rašytinės raidės ir vaizdinės informacijos suvokimas	<u>Fizinis aktyvumas</u> ➤ Judėjimo džiaugsmo patyrimas ➤ Judesių tikslumo siekimas	<u>Kas aš?</u> ➤ Savo poreikių, pomėgių, interesų supratimas ir raiška ➤ Savo emocijų atpažinimas ir raiška ➤ Kūno pažinimas ➤ Savo augimo, didėjančių galių ir mokymosi tyrinėjimas	<u>Mane supantys daiktai</u> ➤ Atrandu daiktus ➤ Daiktai ir kasdienybė ➤ Daiktai ir technologijos	<u>Žaidimo raiška</u> ➤ Savo kūno galimybių tyrinėjimas ➤ Aplinkos ir veikimo su aplinkos objektais tyrinėjimas ➤ Savo patirčių ir socialinių santykių tyrinėjimas ➤ Simbolinių taisyklių tyrinėjimas, kūrimas ir laikymasis
<u>Kalbinė raiška</u> ➤ Kalbėjimas ➤ Bendravimas ir komunikacija ➤ Rašytinė raidė	<u>Sveika mityba</u> ➤ Maisto įvairovės pažinimas ➤ Elgesys prie stalo	<u>Savo emocijų ir elgesio valdymas</u> ➤ Emocijų ir jų raidos reguliavimas ➤ Dėmesio ir elgesio valdymas	<u>Gyvybė</u> ➤ Pažįstu gyvybę ➤ Gyvybė turi poreikių ➤ Netikėti atradimai	<u>Šokio raiška</u> ➤ Judesio tyrinėjimas ➤ Judesio elementai ➤ Šokio elementai
<u>Suvokimas ir kalbinės tapatybės formavimasis</u>	<u>Mano dienos ritmas</u> ➤ Dienos ritmo pajauta ➤ Judėjimo ir poilsio ritmo pajauta	<u>Šviesos ir aplinkos tvarka</u> ➤ Rūpinimasis šviesa ➤ Tvarkos laikymasis	<u>Skaiciavimas ir modeliavimas</u> ➤ Atrandu skaičius ir skaičiavimo būdus ➤ Ką apie mus ir įvykius sako duomenys	<u>Muzikos raiška</u> ➤ Garsų ir muzikos tyrinėjimas ir pažinimas ➤ Įvairių muzikos raidos priemonių ir būdų išbandymas
	<u>Kūno švara ir aplinkos tvarka</u> ➤ Rūpinimasis šviesa ➤ Tvarkos laikymasis	<u>Aš tarp kitų žmonių</u> ➤ Ryšiai tarp vaikų ir jautrumas kito poreikiams ➤ Ryšiai tarp vaikų ir jautrumas kito poreikiams ➤ Skirtybių priėmimas ir lygiavertis dalyvavimas	<u>Matematiniai erdvės tyrinėjimai</u> ➤ Matavimai kasdieninėje aplinkoje ➤ Eksperimentai su geometrinėmis figūromis ➤ Kaip apibūdinti vietą ir padėtį	<u>Dailės raiška</u> ➤ Vizualaus pasaulio pažinimas ➤ Vizualinės raidos priemonių ir kuriamų vaizdų tyrinėjimas ➤ Grafinė ir spalvinė raidė ➤ Erdvinė raidė
	<u>Saugaus elgesio įpročiai</u> ➤ Elgesys su nepažįstamais žmonėmis ➤ Saugus elgesys gatvėje ➤ Saugus elgesys buityje ir gamtoje	<u>Žmonės ir bendruomenės</u> ➤ Žmonių įvairovės supratimas ➤ Žmonių bendruomenių tyrinėjimas ➤ Tautinio tapatumo ir pilietiškumo jausmas	<u>Skaitmeninių technologijų pasaulis</u> ➤ Skaitmeninis raštingumas ➤ Veiksmų sekos ir problemų sprendimas	<u>Teatro raiška</u> ➤ Vaidybos tyrinėjimas ➤ Improvizacinio pobūdžio vaidyba ➤ Teatro meno reiškinių patyrimas ir pažinimas
		<u>Mūsų praeitis, dabartis, ateitis</u> ➤ Laiko tėkmės pajauta ➤ Praeitis, dabartis, ateitis kaip asmeniniai, šeimos ir bendruomenės pokyčiai ➤ Šaltinių, pasakojančių apie praeitį ir būsimą ateitį, tyrinėjimas		

2 pav. Ugdomosios sritys ir jų dėmenys

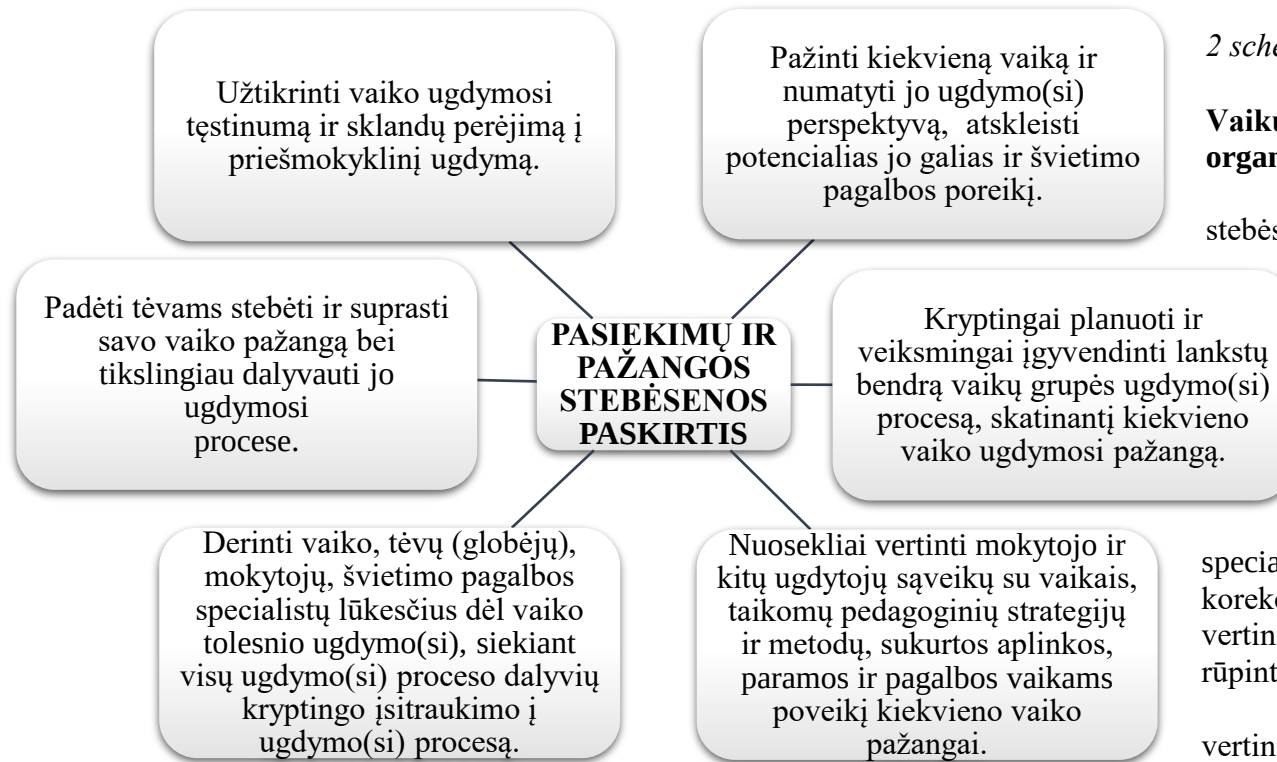
AŠ KALBŲ PASAULYJE	MŪSŲ SVEIKATA IR GEROVĖ	AŠ IR BENDRUOMENĖ	TYRINĖJU IR PAŽIŠTU APLINKĄ	KURIU IR IŠREIŠKIU
➤ Kalbų supratimas ➤ Kalbinė raiška ➤ Gebėjimas žaisti ➤ Kūrybiškumas ➤ Tyrinėjimas ➤ Problemų sprendimas ➤ Mokėjimas žaisti ➤ Emocijų suvokimas ir raiška ➤ Savivoka ir savigarba ➤ Estetinis suvokimas ➤ Meninė raiška	➤ Kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai ➤ Fizinis aktyvumas ➤ Gebėjimas žaisti ➤ Kūrybiškumas ➤ Tyrinėjimas ➤ Problemų sprendimas ➤ Mokėjimas žaisti ➤ Savireguliacija ir savikontrolė ➤ Savivoka ir savigarba ➤ Aplinkos pažinimas ➤ Estetinis suvokimas ➤ Meninė raiška	➤ Emocijų suvokimas ir raiška ➤ Savireguliacija ir savikontrolė ➤ Savivoka ir savigarba ➤ Santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais ➤ Aplinkos pažinimas ➤ Gebėjimas žaisti ➤ Kūrybiškumas ➤ Tyrinėjimas ➤ Problemų sprendimas ➤ Mokėjimas žaisti ➤ Estetinis suvokimas ➤ Meninė raiška	➤ Matematinis mąstymas ➤ Skaitmeninis sumanumas ➤ Gebėjimas žaisti ➤ Kūrybiškumas ➤ Tyrinėjimas ➤ Problemų sprendimas ➤ Mokėjimas žaisti ➤ Kalbinė raiška ➤ Meninė raiška	➤ Estetinis suvokimas ➤ Meninė raiška ➤ Gebėjimas žaisti ➤ Kūrybiškumas ➤ Tyrinėjimas ➤ Problemų sprendimas ➤ Mokėjimas žaisti ➤ Savivoka ir savigarba ➤ Aplinkos pažinimas

3 pav. Ikimokyklinio ugdymosi sričių ir pasiekimų sričių dermė

5. VAIKŲ UGDYMO SI PASIEKIMAI IR PAŽANGA, UGDYMO SI TĘSTINUMAS

Vaikų ugdymosi pasiekimų ir pažangos stebėseną – nuolatinis informacijos apie vaiko daromą pažangą ir pasiekimus kaupimas, interpretavimas, apibendrinimas garantuojantis gerą vaiko savijautą ir skatinantis bei motyvuojantis ugdymąsi.

Vaikų ugdymosi pasiekimų ir pažangos stebėsenos paskirtis:

2 schema. Pasiekimų ir pažangos stebėsenos paskirtis

Vaikų ugdymosi pasiekimų ir pažangos stebėsenos organizavimas:

➤ Vaikų ugdymosi pasiekimų ir pažangos stebėseną vykdoma vadovaujantis *Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašu (2024)* ir *Šiaulių lopšelio-darželio „Bitė“ ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų ir pažangos vertinimo tvarkos aprašu (2025)*.

➤ Stebėseną vykdo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytojai bei švietimo pagalbos specialistai: logopedas, specialusis pedagogas, socialinis pedagogas, judesio korekcijos specialistas, meninio ugdymo mokytojas. Į vertinimo procesą aktyviai įtraukiami tėvai (globėjai, rūpintojai), o į įsivertinimą – ugdytiniai.

➤ Vaikų ugdymosi pasiekimų ir pažangos vertinimas grindžiamas kasdieniu tikslingu stebėjimu natūralioje veikloje, refleksiniais pokalbiais su vaiku,

bendravimu su vaiką ugdančiais pedagogais, tėvais (globėjais, rūpintojais), kūrybinės veiklos analize, darbų, nuotraukų, garso ir vaizdo įrašų ir kt. apžvalga.

➤ Informacija apie vaikų pasiekimus kaupiama *Pasiekimų ir pažangos aplanke* (vaiko kūrybiniai darbai, atliktos užduotys, rašytinės kalbos pavyzdžiai, tėvų (globėjų) informacija ir kt.).

➤ Individualūs vaiko pasiekimai ir pažanga fiksuojama nuolat Ikimokyklinio ugdymo turinio planavimo elektroninio dienyno „Mūsų darželis“ skiltyse: „Savaitės ugdomosios veiklos ir vaikų pažangos refleksija“ bei „Vaiko pasiekimai“, kur mokytojai fiksuoja stebėjimų įžvalgas, pažangos žingsnius, prideda įrodymus (nuotraukas, įrašus) ir pažymi pasiekimų sritis.

➤ Du kartus per metus - rugsėjo ir gegužės mėn. - mokytojai ir tėvai (globėjai, rūpintojai) vertina vaikų ugdymosi pasiekimus ir pažangą visose ugdymosi pasiekimų srityse. Mokytojai vaikų pasiekimus ir pažangą fiksuoja el. dienyno „Mūsų darželis“ skiltyje „Pasiekimų žingsneliai“. Tėvai (globėjai) pildo *Vaiko pasiekimų vertinimo formą*, kuri tampa vertinimo proceso dalimi. Prireikus, duomenys aptariami su Vaiko gerovės komisijos nariais.

➤ Tėvai (globėjai) apie vaiko pažangą ir pasiekimus informuojami individualių pokalbių metu; el. dienyne – skiltyje „*Vaiko pasiekimai*“; kūrybinių darbų parodose, projektų pristatymuose, atvirose veiklose; rudenį ir pavasarį – švietimo pagalbos specialistų įvertinimais.

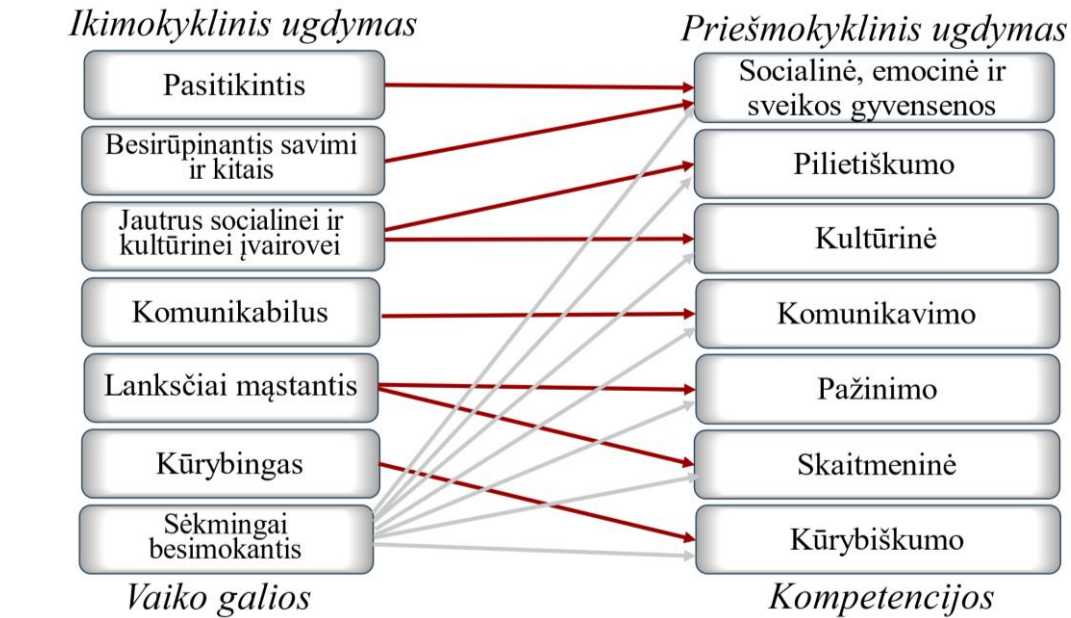
➤ Stebėseną ir vertinimą nėra nukreipti į kontrolę – tai dialogu ir bendradarbiavimu grįstas procesas, kuriuo siekiama tobulinti ugdymą, užtikrinti ugdymosi tęstinumą bei vaiko pažangos nuoseklumą.

5.1. IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO(SI) DERMĖ IR TĘSTINUMAS

Vaikų ugdymo(si) dermė ir tęstinumas lopšelyje-darželyje užtikrinami per nuoseklią Ikimokyklinio ir Priešmokyklinio ugdymo programų principų sąveiką bei kryptingai organizuotą ugdymo(si) procesą. Ugdymas(is) planuojamas iš vaiko raidos ir ugdymosi perspektyvos, atsižvelgiant į individualius pasiekimus, raidos ypatumus ir ugdymosi stilių.

Abiejose ugdymo pakopose nuosekliai taikomi vieningi metodiniai akcentai – prioritetą teikiamas žaidimo pedagogikai ir patirtiniam ugdymuisi. Tokia metodinė nuostata užtikrina vaikui pažįstamą, emociškai saugią ir stabilią ugdymosi aplinką. Tęstinumą taip pat garantuoja aiški ikimokyklinio ugdymo metu plėtojamų pasiekimų sričių ir priešmokyklinio ugdymo metu ugdomų kompetencijų sąsaja. Ši dermė leidžia sistemingai pereiti nuo pasiekimų kaupimo link kompetencijų įtvirtinimo, užtikrinant ugdymo(si) vientisumą ir kiekvieno vaiko individualios pažangos tęstinumą.

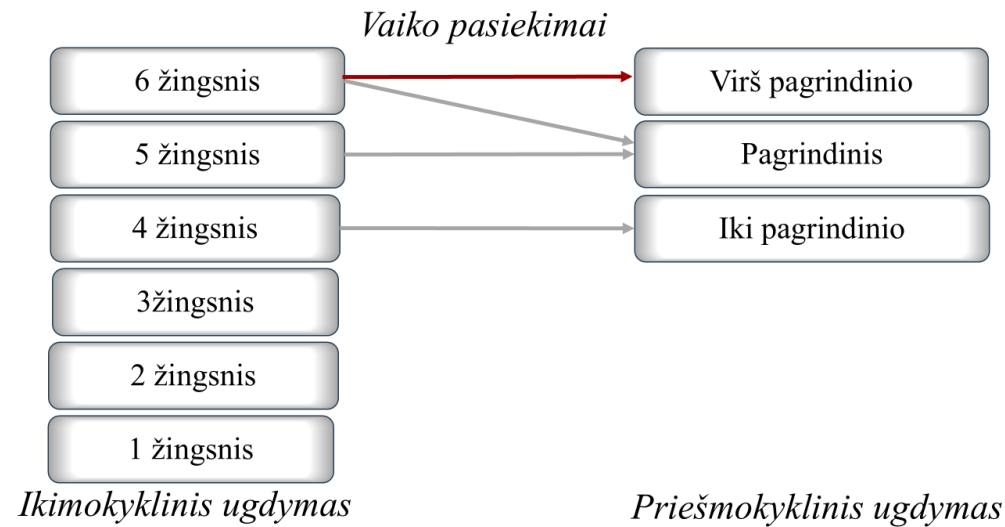
Lopšelyje-darželyje kryptingai siekiama užtikrinti kiekvieno ugdytinio psichologinį saugumą, emocinę gerovę ir priklausymo bendruomenei jausmą, laikantis atnaujintos Ikimokyklinio ugdymo programos nuostatų. Vaiko ugdymasis grindžiamas nuosekliu perėjimu nuo ikimokyklinio prie priešmokyklinio ugdymo, užtikrinant ugdymo(si) dermę ir tęstinumą. Ugdymo procesas organizuojamas orientuojantis į vaiko individualią raidą, pasiekimus ir ugdymosi stilių, taikant žaidimo pedagogiką ir patirtinį ugdymąsi kaip esminius metodinius principus abiejose ugdymo pakopose. Dėmesys skiriamas vientisai, nuosekliai aplinkai, kuri padeda vaikui jaustis saugiai ir užtikrina sklandų žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų perimamumą. Ikimokyklinio ugdymo metu plėtojamos pasiekimų sritys glaudžiai siejamos su priešmokyklinio ugdymo kompetencijomis, taip sudarant prielaidas kryptingai individualiai pažangai bei sistemingam perėjimui nuo pasiekimų kaupimo prie kompetencijų įtvirtinimo.

3 schema. Vaiko galių ir kompetencijų sąsaja

3 schema „Vaiko galių ir kompetencijų sąsaja“ vaizdžiai iliustruoja ryšį tarp vaikų ugdymo ankstyvajame amžiuje ir jų kompetencijų formavimosi priešmokykliniame etape. Joje pateikiamos pagrindinės vaikų galios, susijusios su pasitikėjimu savimi, socialiniu jautrumu, kūrybiškumu ir kitomis savybėmis, bei kompetencijos, reikalingos tolimesniam mokymuisi ir asmeniniam vystymuisi.

Ikimokyklinio ugdymo metu įgytų pasiekimų visuma sudaro tvirtą pagrindą vaikui toliau sėkmingai ugdytis kompetencijas, numatytas Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje. Vaiko priešmokyklinis ugdymas organizuojamas nuosekliai, atsižvelgiant į jo jau pasiektą ugdymosi žingsnį kiekvienoje pasiekimų srityje. Jei vaikas yra pasiekęs 5 ar 6 ugdymosi pasiekimų žingsnį, tikėtina, kad priešmokyklinio ugdymo laikotarpiu jis pasieks pagrindinį ar aukštesnįjį kompetencijų lygį. Tuo atveju, kai penkerių metų vaikas dar nėra pasiekęs penktojo žingsnio, jam rekomenduojama dar vienerius metus tęsti ugdymą pagal Ikimokyklinio ugdymo programą, siekiant užtikrinti tolesnei raidai ir mokymuisi būtinų gebėjimų įtvirtinimą.

4 schema. Vaiko pasiekimų raida

4 schema „Vaiko pasiekimų raida“ vaizduoja vaiko ugdymo procesą nuo ikimokyklinio iki priešmokyklinio ugdymo. Ji suskirstyta į dvi dalis: Ikimokyklinis ugdymas, kuris apima šešis žingsnius, ir Priešmokyklinis ugdymas, kuriame vaiko pasiekimai skirstomi į tris lygmenis: „Iki pagrindinio“, „Pagrindinis“ ir „Virš pagrindinio“. Schema parodo, kaip skirtingi ikimokyklinio ugdymo etapai lemia pasiekimų lygį priešmokykliniame ugdyme. Pavyzdžiui, šeštasis žingsnis veda į aukščiausią lygmenį „Virš pagrindinio“, penktasis žingsnis į „Pagrindinį“, o ketvirtasis žingsnis - „Iki pagrindinio“.

6. PROGRAMOS PAGRINDIMAS IR JOS ĮGYVENDINIMO NUOSTATOS

Šiaulių lopšelio-darželio „Bitė“ ikimokyklinio ugdymo(si) programa „*Kalbu, žaidžiu – pasaulį atrandu*“ (toliau – Programa) parengta, atsižvelgiant į vaikų raidos ypatumus, poreikius, šeimos lūkesčius, pedagogų profesines įžvalgas bei ugdymo patirtį. Programos turinys struktūruotas taip, kad atlieptų aktualius vaikų nuo gimimo iki 6 metų amžiaus ugdymosi poreikius ir užtikrintų sklandų ugdymo(si) proceso tęstinumą.

Programos atnaujinimas atliktas remiantis aktualiais ikimokyklinio ugdymo teisės aktais ir dokumentais: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo nuostatomis (2011 m.), *Ikimokyklinio ugdymo programos gairėmis*, patvirtintomis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr. V-1142, ir kitais švietimo politiką reglamentuojančiais teisės aktais.

Programa apibrėžia ikimokyklinio ugdymo paskirtį, tikslą, uždavinius, ugdymosi sritis, pasiekimų sritis, ugdymo(si) turinio gaires, pasiekimų žingsnių požymius ir vaikų pasiekimų vertinimo principus. Joje numatyti pagrindiniai orientyrai, sudarantys galimybes kryptingai organizuoti ugdymo(si) procesą, orientuotą į kiekvieno vaiko individualią pažangą ir gerovę.

Svarbi Programos sudedamoji dalis – vaikų ugdymosi pasiekimų ir pažangos stebėseną bei nuoseklus bendradarbiavimas su tėvais (globėjais), sudarantis prielaidas individualizuoti ugdymą(si) ir priimti sprendimus, atliepiančius vaiko poreikius. Programos įgyvendinimas grindžiamas pagarba vaiko individualumui, įtrauktimi, partneryste su šeima ir bendruomene, saugia, atvira ir ugdymuisi palankia aplinka.

Atnaujinta Programa sudaro tvirtą pagrindą kryptingam, sistemingam ir kokybiškam ugdymo(si) proceso organizavimui, siekiant aukštos vaikų ugdymo(si) kokybės ir ilgalaikės ugdytinių pažangos. Ugdymas(si) vykdomas visuminio, įtraukiojo ugdymo(si) principais, ypatingą dėmesį skiriant žaidimo pedagogikai, patirtiniam ugdymuisi ir ugdymo(si) kontekstų įvairovei, sudarant sąlygas vaikams įgyti Programoje numatytus gebėjimus ir sėkmingai žengti į kitą ugdymo pakopą.

7. ŠALTINIAI

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011 m. kovo 17 d., Nr. XI-1281. Prieiga internete: *e-Seimas* – <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41000/asr>.
2. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota Lietuvos Respublikos 1995 m. liepos 3 d. įstatymu Nr. I-983. Prieiga internete: *e-Seimas* – <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.22334/asr>.
3. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. Prieiga internete: *e-Seimas* – <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.43124/asr>.
4. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. rugsėjo 4 d. įsakymas Nr. V-1142 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programos gairių patvirtinimo“. Prieiga internete: *e-TAR* – <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9f700d803c0d11eea50dd998c70791ec>.
5. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021 m. rugpjūčio 2 d. įsakymas Nr. V-1269 „Dėl įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo rekomendacijų“. Prieiga internete: *e-TAR* – <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/98e52e406fcb11ebb011d2a4cfa8ed1c>.
6. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. lapkričio 11 d. įsakymas Nr. V-964 „Vaikų maitinimo organizavimo tvarkos aprašas“, 8 punktas. Prieiga internete: *e-TAR* – <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.37BB9E75B90E/asr>.
7. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2016 m. spalio 5 d. įsakymas Nr. V-1128 „Higienos norma HN 75:2016 Ikimokyklinio ugdymo mokykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“. Prieiga internete: *e-TAR* – <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/59d45d308bb811e68e51fd2b000000f0/asr>.

8. PRIEDAI

Priedas 1

8.1. KOMUNIKABILUS VAIKAS

8.1.1. KALBŲ SUPRATIMAS

Vertybinė nuostata. Domisi žodiniais ir nežodiniais komunikavimo būdais, yra nusiteikęs išklausti ir suprasti kitą.

Esminiai gebėjimai. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, įvairiomis formomis, būdais ir priemonėmis perteikiamas prasmės, amžių atitinkančius įvairaus pobūdžio tekstus.

Pasiekimų srities dėmenys:

- gebėjimas klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą, reaguoti į nežodinę raišką;
- gebėjimas suprasti įvairiomis formomis (simboline, garsine, grafine, vaizdine, žodine) perteikiamas prasmės;
- domėjimasis tekstu, raidėmis ir simboliais;
- gebėjimas suprasti amžių atitinkančius meninius ir informacinius tekstus.

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą, reaguoti į nežodinę raišką

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Reaguoja į žodinį ir nežodinį bendravimą, dalyvauja abipusėje sąveikoje: palaiko akių kontaktą, akimis ieško garsų šaltinio, trumpam	Ugdymosi sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Klausymas“, „Žodinės kalbos suvokimas“, „Nežodinės kalbos suvokimas“, „Kalbų įvairovės suvokimas ir kalbinės tapatybės formavimasis“)

sutelkia dėmesį, šypsosi, keičiasi veido išraiškomis ir garsais, emocijomis reaguoja į skirtingas intonacijas.	➤ Bendrauja su suaugusiais ir kitais vaikais. ➤ Stebi aplinkinių veido mimiką, gestus, kūno kalbą. ➤ Reaguoja į suaugusiojo kalbą gestais, mimika ir pirmaisiais žodžiais. ➤ Klausosi mokytojo ir kitų vaikų. ➤ Dalyvauja kasdienės rutinos situacijose ir vykdo su dienos tvarkoje susijusius paaiškinimus. ➤ Kartu su mokytoju aptaria veiklą, žaidimų, kasdieninės rutinos vyksmą. ➤ Klausosi trumpų tekstų, pasakojamų istorijų, atkartoja jose vykstančių įvykių seką. ➤ Klausosi įvairių aplinkos garsų, ritmų, eilėraščių, dainelių gimtąja ir kitomis kalbomis. ➤ Žaidžia suaugusiojo inicijuojamus garsų, žodžių žaidimus.
2-asis žingsnis. ➤ Klausosi ir mimika, gestais, kalba reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą, supranta ir reaguoja į artimiausios aplinkos daiktų pavadinimus, paprašytas atlieka jam žinomą veiksmą. ➤ Supranta 2–3 žodžių vienisinius sakinius ir klausimus. ➤ Po kelių pakartojimų įsidėmi paprastus naujus žodžius.	
3-iasis žingsnis. ➤ Trumpam susikaupia klausydamas suaugusiojo ar kitų vaikų. ➤ Supranta ir reaguoja į dažnai vartojamus veiksmų ir ypatybių pavadinimus, 3–4 žodžių sakinius, klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kas“, „ką“, „kur“, „kiek“, du vienas paskui kitą sekančius prašymus. ➤ Greitai mokosi naujų žodžių.	
4-asis žingsnis. ➤ Išklauso, supranta ir reaguoja į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas įvairiose komunikacinėse situacijose. ➤ Supranta ir reaguoja į klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kodėl“, „kaip“, „koks“, kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus. ➤ Atpažįsta, kai kalbama ne gimtąja kalba.	
5-asis žingsnis. ➤ Supranta sudėtinius kelių dėmenų sakinius, ilgesnių dialogų ar monologų turinį. ➤ Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.	
6-asis žingsnis. ➤ Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų. ➤ Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, erzinius, dažnai girdimus frazeologizmus, humoro elementus, pradeda suprasti kai kurių žodžių ar frazių perkeltinę reikšmę. ➤ Supranta keletą artimiausioje aplinkoje vartojamų kitos kalbos žodžių.	<i>Ugdymosi sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Klausymas“, „Žodinės kalbos suvokimas“, „Kalbų įvairovės suvokimas ir kalbinės tapatybės formavimasis“)</i> ➤ Aktyviai įsitraukia į bendravimą su mokytoju ir kitais vaikais veiklas. ➤ Mokosi nepertraukiamai klausytis draugų ir suaugusiųjų kalbos. ➤ Klausosi eilėraščių, dainų, pasakojimų, pasakų gimtąja (bendrine kalba, tarmiškai) ir kitomis kalbomis. ➤ Žiūri spektaklius, filmukus. ➤ Klausosi savo ir kitų vaikų kalbos įrašų. ➤ Žaisdami kalbos žaidimus, susieja išgirstą žodį su daiktu, reiškiniu ar veiksmu. ➤ Klausosi meninio stiliaus tekstų, juos aptaria, atpasakoja ir/ar perteikia kitomis formomis (vaidinimu, iliustravimu ir pan.). ➤ Žaidžia autentiškus kalbinius žaidimus (mįsles, juokavimus, skaičiuotes, greitakalbes).

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas suprasti įvairiomis formomis (simboline, garsine, grafine, vaizdine, žodine) perteikiamas prasmes

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta ir reaguoja į aplinkoje pasikartojančius garsus, ritmus, judesius, vaizdus.	Ugdymosi sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Rašytinės raidės ir vaizdinės informacijos suvokimas“, „Nežodinės kalbos suvokimas“, „Žodinės kalbos suvokimas“)
2-asis žingsnis. ➤ Reaguoja į žodžių skambesį ir pasikartojimus, kontrastingus garsus, spalvas, formas, dydžius, judesius.	➤ Stebi atskirus objektus, daiktus, aplinkinių veido mimiką, gestus, kūno kalbą. ➤ Žaidžia su skirtingų formų, spalvų, dydžio priemonėmis.
3-iasis žingsnis. ➤ Reaguoja į išgirstus ritmo darinius, intonavimą, supranta kūno kalbą, mimiką, dažnai naudojamų gestų, simbolių paveikslėlių, ženklų prasmę.	➤ Klausosi įvairių garsų, trumpų muzikos kūrinėlių, eilėraščių, žaidimų ir kt. ➤ Įsitraukia į žaidimus, mėgdžioja imitacinius eilėraščių, dainelių judesius. ➤ Komunikuodami naudoja nežodinės kalbos priemones (ženklus, gestus, simbolių paveikslėlius ir kt.).
4-asis žingsnis. ➤ Supranta tą pačią mintį, idėją, jausmą, išreikštą skirtingais būdais: vaizdiniu arba garso kūrinium, kūno kalba, žodine ir simbolių raidėmis.	Ugdymosi sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Rašytinės raidės ir vaizdinės informacijos suvokimas“, „Nežodinės kalbos suvokimas“, „Žodinės kalbos suvokimas“)
5-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta, kokie atskiri raidės būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį.	➤ Kartu su suaugusiuoju aptaria girdėtą, matytą kūrinį, apibūdina veikėjus. ➤ Mimika, gestais, kūno judesiais, piešiniu bando perteikti kūrinio nuotaiką, pavaizduotų veikėjų bruožus, gamtos reiškinius ir kt.
6-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta, kokie integruoti raidės būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį.	➤ Kūrybiškai naudojami mimika, gestais, judesiais reikšdami emocijas ir poreikius, bendradarbiaudami.

Pasiekimų srities dėmuo: domėjimasis tekstu, raidėmis ir simboliais

Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą), jas liečia, deda į burną, vartinėja, žiūrinėja, emociškai reaguoja į pažįstamus žmonių, gyvūnų ar daiktų paveikslėlius.	Ugdymosi sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Rašytinės raidės ir vaizdinės informacijos suvokimas“)
2-asis žingsnis.	➤ Varto knygeles, rodo į paveikslėlius. ➤ Kartu su suaugusiuoju skaito knygeles. ➤ Žaisdami ieško daiktų pavaizduotų paveikslėliuose.

➤ Pradedama atpažinti mėgstamas knygeles, nori, kad jas paskaitytų. ➤ Pats varto ir žiūrinėja knygeles, parodo suaugusiojo įvardytus objektus paveikslėliuose. ➤ Stebi rašančiuosius, bando palikti ženklus popieriuje, smėlyje.	➤ Paskatinti mokytojo, kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. ➤ Išbando įvairias rašymo priemones, braižo vertikalius, horizontalius brūkšnius, keverzoja apskritas ir tiesias linijas.
3-iasis žingsnis. ➤ Varto knygeles, skiria paveikslėlius nuo teksto, klausia, kas parašyta arba prašo paskaityti, geba sieti paveikslėliuose vaizduojamus objektus su konkrečiais aplinkos daiktais.	
4-asis žingsnis. ➤ Domisi rašytinės kalbos elementais ir atkreipia dėmesį į juos savo aplinkoje. ➤ Atpažįsta vieną kitą raidę ar skaitmenį, pirmąją savo vardo raidę. ➤ Vaizduoja, kad skaito knygą, iš paveikslėlių supranta arba prisimena knygos turinį.	<i>Ugdymosi sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Rašytinės raidės ir vaizdinės informacijos suvokimas“)</i> ➤ Tyrinėja artimiausioje aplinkoje pateikiamą rašytinę ir vizualinę informaciją (plakatus, simbolinius ženklus, iliustracijas, užrašus ir kt.). ➤ Žaidžia su raidėmis, skaitmenimis. ➤ Dėlioja raides, skaitmenis, simbolius iš akmenėlių, gilių, kaštonų ir kt.. ➤ Kuria istorijas, pasakas apie garsus, raides. ➤ Stato ir konstruoja simbolius, raides. ➤ Kūno kalba vaizduoja raides, žodžius. ➤ Žaidžia garsų, žodžių sandaros žaidimus. ➤ Varto knygas, pasakoja pagal iliustracijas, imituoja skaitymą, supranta, kad skaitoma iš viršaus į apačią ir iš kairės į dešinę. ➤ Tyrinėja knygų viršelius, aiškinasi, kas ant jų parašyta ir/ar pavaizduota.
5-asis žingsnis. ➤ Supranta, kad kalbos garsai žymimi raidėmis. ➤ Atpažįsta savo vardo ir kitas asmeniškai aktualias raides, skaitmenis, supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. ➤ Iš klausos atskiria du žodžius, prasidedančius tuo pačiu garsu. ➤ Supranta knygos viršelio funkciją, parodo, kur rašomas knygos autorius, pavadinimas, geba nuspėti turinį pagal knygos pavadinimą, viršelį, iliustracijas.	
6-asis žingsnis. ➤ Supranta, kad raštas yra sistema, turinti taisykles. ➤ Suaugusiojo skaitomą tekstą knygoje seka akimis ar pirštu iš kairės į dešinę, iš viršaus į apačią. ➤ Supranta, kad garsai ir raidės sudaro žodį, atpažįsta nuo kelių iki keliolikos abėcėlės raidžių. ➤ Pradedama skirti paprastos garsinės sandaros žodžius sudarančius garsus, skiemenis.	➤ Spėlioja, apie ką bus knyga, iš jos viršelio, pavadinimo. ➤ Kuria knygeles, galvoja joms pavadinimus, trumpus tekstus. ➤ Iš raidžių dėlioja skiemenis, žodžius pagal pavyzdį ir/ar iš klausos.

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas suprasti amžių atitinkančius meninius ir informacinius tekstus.

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Reaguoja į pasikartojantį muzikinių kūrinių ritmą, žaidinimus.	Ugdymosi sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Žodinės kalbos suvokimas“) ➤ Klausosi trumpų tekstų (dainelių, žaidinimų, eilėraščių, pasakojimų ir kt.). ➤ Tekstą imituoja veiksmais, judesiais. ➤ Mėgdžioja, kartoja girdėtus skiemenis, žodžius.
2-asis žingsnis. ➤ Supranta girdimus nesudėtingus trumpus tekstus: ištraukia į žaidinimus, kartoja dainelių, skanduočių skiemenis, žodžius, emocijomis ir judesiais atliepia eilėraščio tekstą ir pasakojimą.	
3-iasis žingsnis. ➤ Stengiasi išklausti trumpus skaitomus, pasakojamus ar dainuojamus tekstus, girdėto kūrinio prasmę atskleidžia vaidindamas, žaisdamas ar pasakydamas keletą žodžių.	
4-asis žingsnis. ➤ Klausosi tiesiogiai atliekamų ir įrašytų, skaitomų, pasakojamų, deklamuojamų ir dainuojamų kūrinių, įvairaus stiliaus ir turinio tekstų (meninių, informacinių) apie aplinką, įvykius, reiškinius, atsimena kai kuriuos juose minimus įvykius ir juos perteikia skirtingais raiškos būdais.	Ugdymosi sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Klausymas“, „Žodinės kalbos suvokimas“, „Rašytinės raiškos ir vaizdinės informacijos suvokimas“) ➤ Klausosi gyvai pasakojamų ir įrašytų (televizijos, radijo, kompaktinėse plokštelėse, internete) įvairaus stiliaus ir turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) literatūrine kalba ir tarmiškai apie aplinką, įvykius, reiškinius, taip pat savo ir kitų vaikų kalbos įrašų. ➤ Bando perteikti tai, ką girdėjo, žodžiu, piešiniu, simboliu, gestais, judesiu ir kt. ➤ Aiškinasi skirtingų žanrų leidinių skirtumus (laikraštis, kalendorius, knyga, žurnalas). ➤ Bando pagal pavadinimą, iliustraciją nuspėti, apie ką bus tekstas. ➤ Atkartoja skaityto tekto įvykių seką paveikslėliais ar žodžiu. ➤ Kuria skaitomiems tekstams pabaigą.
5-asis žingsnis. ➤ Atidžiai klausosi įvairaus turinio ir stiliaus tekstų literatūrine kalba, tarmiškai. ➤ Suvokia skirtingų žanrų leidinių skirtumus (kalendorius, knyga, žurnalas, tinklalapis).	
6-asis žingsnis. ➤ Domisi įvairiais rašytiniais tektais, iš iliustracijų ir vieno kito atpažįstamo žodžio supranta jų siužetą. ➤ Supranta jam skaitomų sudėtingesnių tekstų turinį, įvykių eigą, numato, kas tekste galėtų įvykti toliau.	

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

➤ Grupės aplinka turtinga skirtingų formų, spalvų, dydžio priemonėmis, simboliniais ženklais, raidėmis, įvairiomis knygomis ir kitais spausdintais leidiniais (bežodės paveikslėlių knygelės, knygos su atskirais žodžiais bei tektais, skirtingų žanrų leidiniai), įvairiomis rašymo priemonėmis. Sutartiniais ženklais, simboliais ar paveikslėliais ir užrašais pažymėti esantys vaikų asmeniniai daiktai (spintelė, lova, rankšluostinė, vieta prie stalo, ugdymosi

priemonės ir kt.), grupės, lopšelio-darželio aplinkos (rūbinė, grupė, miegamasis, salė ir kt.), veiklos ir žaidimų erdvės, kasdieniniai ritualai (pasisveikinimo, rankų plovimo ir kt.).

➤ Kuriamas klausymosi aplinkų įvairovė. Sudaromos sąlygos vaikui pajusti tylą ir triukšmingą foną. Skatinama įsiklausyti į aplinkos garsus ir padedama suprasti, iš kur sklinda garsai bei juos įvardinti. Skaitomi (ir/ar naudojami įrašai) vaikų amžių atitinkantys ir šiek tiek sudėtingesni tekstai bendrine kalba ir tarmiškai, įvairaus stiliaus tekstai. Atkreipiamas vaikų dėmesys į kita kalba kalbančius aplinkinius. Organizuojami skaitymai netradicinėse aplinkose, už grupės ir/ar lopšelio-darželio ribų. Organizuojamos išvykos į bibliotekas, susitikimai su vaikiškų knygų autoriais.

➤ Nuolat kalbama apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tie patys dalykai nusakomi kuo įvairesniais žodžiais. Žodinė raiška iliustruojama ar papildoma vaizdinėmis ir kitais pojūčiais (lytėjimu, uosle, skoniu) suvokiamomis ugdymo(si) priemonėmis. Kalbant su vaiku sudaromas ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio. Sutapatinamas žodžio tarimas su daikto ar veiksmo rodymu. Verbalinė kalba lydimama kūno kalba (žvilgsnis, šypsena, gestai, palietimas, apkabinimas).

➤ Inicijuojamas ir palaikomas vaikų bendravimas įvairiose situacijose: ryto rate, dviese su mokytoju, kitais vaikais grupėje, su į grupę ir/ar ugdymo įstaigą atvykstančiais svečiais, virtualiuose susitikimuose (nuotolinės bendravimo priemonės), išvykose ir kt.. Vaikai įtraukiami į mokytojo siūlomų veiklų ir kasdienės rutinos planavimą, aptarimą. Kuriamos iššūkio situacijos vidaus ir lauko veiklose, kelių vaikų grupelių ir didesnių grupių veiklose bei vaikai įtraukiami į tyrinėjimą, aiškinimąsi ir problemų sprendimą, vaikai skatinami klausinėti, diskutuoti, ginčytis. Siūlomi ir palaikomi vaikų inicijuoti kalbiniai, vaidmenų žaidimai, žaidimai su žaislais ir įvairiomis priemonėmis, stalo žaidimai.

➤ Inicijuojamos veiklos, kuriamos žaismės situacijos, vaikai įtraukiami į alternatyvią komunikaciją (mimika, gestai, bendravimo paveikslėliai, sutartiniai ženklai ir kt.). Inicijuojamos kūrybinės ir kitos aktyvios veiklos, susijusios su girdėtu tekstu (ilustravimas, inscenizavimas ir kt.)

➤ Atkreipiamas vaikų dėmesys, palaikomas jų domėjimasis aplinkoje esančiomis raidėmis, žodžiais, simboliais, ženklais. Inicijuojama veikla, žaidimai su jais. Vaikai įtraukiami į artimiausioje aplinkoje pateikiamos jiems aktualios rašytinės ir vizualinės informacijos tyrinėjimus. Inicijuojamas ir/ar palaikomas vaikų susidomėjimas knygų vartymu, „skaitymu“.

➤ Visiems vaikams teikiama intensyvi logopedo pagalba. Organizuojamos individualios, pogrupinės, grupinės logopedinės pratybos.

8.1.2. KALBINĖ RAIŠKA

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kalba ir kitomis komunikavimo priemonėmis bendrauti su kitais, išreikšti savo patirtį, jausmus, mintis ir emocijas.

Esminiai gebėjimai. Naudodamas žodines ir nežodines raiškos priemones, dalinasi savo patirtimi, jausmais, mintimis, įsitraukia į pokalbį ir jį plėtoja, pasakoja, atpasakoja ir kuria paprastas istorijas, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, parašo savo vardą.

Pasiekimų srities dėmenys:

- gebėjimas išreikšti patirtį, jausmus ir mintis, įsitraukti ir plėtoti pokalbį;
- gebėjimas pasakoti, atpasakoti, apibūdinti, kurti, aiškinti taikant nežodines ir žodines raiškos priemones;
- gebėjimas komunikuoti paprastomis rašytinės raiškos formomis.

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas išreikšti patirtį, jausmus ir mintis, įsitraukti ir plėtoti pokalbį

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Aktyviai bendrauja garsais, gestais, mimika išreišdamas savo emocijas ir poreikius. ➤ Čiauška, kartoja, bando mėgdžioti kalbančiųjų lūpų mimiką, tariamus garsus ir skiemenis, taria priebalsių ir balsių junginius.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Kalbėjimas“, „Bendravimas ir komunikacija“) ➤ Kalbinami įsitraukia į pokalbius, atsako į klausimus. ➤ Kartoja, mėgdžioja šalia esančių objektų pavadinimus, veiksmus. ➤ Žaisdami įvardina daiktus, jų savybes, veiksmus. ➤ Suaugusiojo padedami kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius, juos imituoja mimika, gestais, veiksmais. ➤ Pasisveikina, atsisveikina, padėkoja. ➤ Kreipiasi į suaugusįjį, prašo, pasako, ko nori, kas atsitiko. ➤ Mokosi išklausyti, kalbėti paeiliui, dalyvauti dialoge ar poliloge.
2-asis žingsnis. ➤ Aktyviai kartoja naujus garsus, žodžius, ženklus, gestus, žaidžia garsais ir žodžiais. ➤ Vartoja garsažodžius, pavadina kai kuriuos objektus ar veiksmus, vartoja trumpus žodžius norams išsakyti. ➤ Pokalbiuose ir paprastuose žodiniuose žaidimuose dalyvauja komunikuodamas garsais, žodžiais, veiksmais, mimika ir pantomimika.	
3-iasis žingsnis. ➤ 2–3 žodžių vientisiniais sakiniais kalba ir klausinėja apie tai, ką mato ir girdi, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius.	

➤ Inicijuoja pokalbius, kreipdamasis į suaugusįjį ar vaiką, atsako į paprastus klausimus; vartoja kelias dažniausias mandagumo frazes. ➤ Taisyklingai vartoja kai kurias gramatines formas.	
4-asis žingsnis. ➤ 3–5 žodžių vientisiniais sakiniais kalba pats sau ir kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, kreipiasi, tariasi, laikydamasis elementarių kalbinio bendravimo normų. ➤ Kalba ir pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. ➤ Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos garsų. ➤ Dažniausiai taisyklingai vartoja gramatines žodžių formas, prielinksnius, žodžius derina.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Kalbėjimas“, „Bendravimas ir komunikacija“) ➤ Kalba sau, kitiems, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia. ➤ Dalyvauja įvairios tematikos mokytojo ir bendraamžių inicijuojamuose pokalbiuose. ➤ Žaidžia balsu, tyrinėja jo galimybes (tempas, garsumas). ➤ Žaidžia garsais ir žodžiais. ➤ Žaidžia režisūrinius, siužetinius vaidmenų žaidimus. ➤ Vartoja naujai sužinotas sąvokas, vaizdingus žodžius. ➤ Žaisdami siužetinius vaidmenų žaidimus, įsitraukia į dialogą, polilogą, išbando skirtingas kalbėjimo manieras.
5-asis žingsnis. ➤ Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, veikė ar veiks, kas vyksta, vyko ar vyks, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. ➤ Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis įvaldytų kalbos taisyklių. ➤ Pateikia atsakymus į konkrečius klausimus nurodydamas detales kas, ką, kada ar kur. ➤ Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį.	
6-asis žingsnis. ➤ Atsižvelgdamas į bendravimo tikslą ir situaciją, išsako savo patirtį, norus, svajones, pasiūlymus, svarstymus, aiškinasi, diskutuoja. ➤ Vartoja mandagumo ir vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.); klausinėja apie tai, ką išgirdo, matė, pajautė, sužinojo, sprendžia problemas; tinkamai pradeda, plėtoja, keičia ir baigia pokalbį. ➤ Bando komunikuoti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas pasakoti, atpasakoti, apibūdinti, kurti, aiškinti taikant nežodines ir žodines raiškos priemones

Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
2-asis žingsnis. ➤ Žodžio ir gesto sakiniiais, vienažodžiais ar dvižodžiais sakiniiais kalba apie tai, ką mato ir girdi.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Kalbėjimas“, „Bendravimas ir komunikacija“) ➤ Dalyvauja pokalbiuose. ➤ Klausiami ir savo iniciatyva kalba apie esamuoju laiku jį supančią aplinką ir atliekamas veiklas. ➤ Žiūri laidas, animacinius filmukus, klauso pasakų, atsakinėja į suaugusiojo klausimus apie matytą turinį. ➤ Mokosi trumpų eilėraščių, dainų.
3-iasis žingsnis. ➤ Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, skatinamas kalba apie juos. ➤ Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus eiliuotų tekstų ar dainų fragmentus. ➤ Išskiria didžiausią įspūdį palikusius pasakojimo epizodus, labiausiai patikusius veikėjus, jų veiklas.	
4-asis žingsnis. ➤ Deklamuoja trumpus eilėraščius arba eilėraščių fragmentus, padedamas pasakoja trumpas pasakas, istorijas, žinomų knygų turinį, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika. ➤ Klausia ir atsako į klausimus apie pagrindinius istorijos veikėjus ar įvykius, apie tai, kas patinka ar nepatinka knygoje ar pasakojime. ➤ Aktyviai dalyvauja vaidmeniniuose žaidimuose pereidamas nuo vieno kalbėjimo būdo prie kito.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Kalbėjimas“, „Bendravimas ir komunikacija“) ➤ Mokosi eilėraščių. ➤ Dėlioja kūrinio iliustracijų sekas. ➤ Pasakoja pagal paveikslėlius ir/ar nukreipiamuosius klausimus. ➤ Aptaria, dalinasi įspūdžiais apie girdėtą, matytą kūrinį, jo veikėjus. ➤ Atpasakoja, perkuria, pratęsia, suvaidina girdėtą ar matytą tekstą, siužetą. ➤ Žaidžia balsu, intonacijomis, gestais ir mimika.
5-asis žingsnis. ➤ Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, žaistus žaidimus, skaitytas knygas. ➤ Papasakoja 2–3 pagrindinius įvykius iš gerai žinomos istorijos, išlaikydamas jų eiliškumą. ➤ Geba atsakyti į klausimus apie jam skaitytą tekstą.	
6-asis žingsnis. ➤ Kuria, pasakoja istorijas pagal paveikslėlių seką, nuosekliai paminėdamas pagrindinius įvykius, atpasakoja girdėtas istorijas, pritaiko girdėtų siužetų fragmentus žaidimų scenarijuose, meninėje veikloje. ➤ Keliais būdvardžiais apibūdina istorijų veikėjus.	

➤ Perpasakoja informaciją iš įvairaus žanro knygų.	
Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas komunikuoti paprastomis rašytinės raiškos formomis	
Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
2-asis žingsnis. ➤ Domisi rašymo priemonėmis, spontaniškai brauko lape.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Rašytinė raiška“) ➤ Stebi ir mėgdžioja rašančiuosius ar piešiančiuosius. ➤ Eksperimentuoja su įvairiomis rašymo priemonėmis ant skirtingų paviršių (popierius, vanduo, smėlis ir kt.).
3-iasis žingsnis. ➤ Stebi ir mėgdžioja rašančius suaugusiuosius: imituoja, brauko, keverzoja, piešinėja, palikdamas ženklus.	
4-asis žingsnis. ➤ Domisi galimybe rašyti (ranka, kompiuteriu, planšetiniu kompiuteriu), bando kopijuoti matomus simbolius, raides, skaičius. ➤ Raides ir simbolius pradeda naudoti įvairioje veikloje.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Rašytinė raiška“) ➤ Puošia ir apipavidalina užrašytas raides ar ženklus siedami juos su realiais objektais. ➤ Dėlioja simbolius ir raides iš akmenėlių, gilių, kaštonų ir kt.. ➤ Kopijuoja ženklus, nesudėtingus paveikslėlius, simbolius, raides, žodžius pagal pavyzdį ar iš atminties. ➤ Kuria savo ženklus ir simbolius. ➤ Rašo netradicinėmis priemonėmis ant neįprastų paviršių (pagaliuku – ant smėlio, kreidelėmis – ant asfalto ir pan.). ➤ Kuria knygeles.
5-asis žingsnis. ➤ Supranta rašymo tikslus, bando perteikti informaciją piešiniu, kopijuodamas arba užrašydamas raides, simbolius ar žodžius. ➤ Kuria savo ženklus ir simbolius. ➤ Braižo ir aiškina paprastus planus, schemas.	➤ Piešiniais, rašinėjimais, raidėmis vaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus, rašo žinutes, laiškėlius tėvams, vaikams, mokytojams. ➤ Piešiniuose, po darbeliais rašo atskiras raides, savo vardą, paprastus žodelius. ➤ Iliustruoja pasakas, pasakojimus, filmukus, iliustracijose parašydami nukopijuotas raides, žodžius. ➤ Rašo raides, skaitmenis, simbolius išmaniuosiuose įrenginiuose (kompiuteris, planšetė, interaktyvi lenta).
6-asis žingsnis. ➤ Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, spausdintinėmis raidėmis rašo savo vardą, kelis žodžius.	Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Daiktai ir kasdienybė“, „Gyvybė turi poreikių“, „Atrandu skaičius ir skaičiavimo būdus“, „Ką apie mus ir įvykius sako duomenys“)

	➤ Stebi kaip realūs daiktai atrodo pavaizduoti plokštumoje. Bando juos nupiešti iš skirtingos perspektyvos (iš šono, viršaus, apačios, šešėlio). ➤ Kuria grupės, darželio, žaidimų aikštelės ir kt. planus. ➤ Sudaro maršrutų schemas išvykoms. ➤ Sutartiniais ženklais, užrašais žymi įvairius gamtos stebėjimus (orų kalendorius, augalų gyvenimo ciklas ir kt.), fiksuoja atliekamus tyrinėjimus, eksperimentus.
--	--

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Kuriamą aplinką, kurioje yra priemonių alternatyviai komunikacijai (simbolių, paveikslėlių kortelės), raidynų (magnetinės raidės, raidžių trafaretai, skirtingo dydžio bei reljefo raidės, paveikslėliai su raidėmis, raidžių kortelės ir kt.), paprastų ir/ar magnetinių rašymo lentų, molbertų, įvairių rašiklių (pieštukai, flomasteriai, kreidelės ir kt.), skirtingo formato ir tekstūros popieriaus, netradicinių piešimo ir rašymo priemonių, skirtingo turinio spaudinių, knygelių ir garso įrašų (dainelių, eilėraščių, pasakojimų) įvairiomis kalbomis, IKT – planšečių, interaktyvi lenta, interaktyvių žaidimų ir programėlių.
- Aktyviai bendraujama su vaikais, inicijuojami pokalbiai, plėtojami vaikų pasakymai, juos pakartojant. Vaikai į pokalbį įtraukiami įvairiose situacijose (kasdienė rutina, įvykiai, veiklos) ir aplinkose (grupėje ir lauke). Vaikai dėmesingai ir kantriai išklausomi, reaguojama į jų intencijas, reiškiamas žodine ir nežodine išraiška, parodoma, kad jie yra suprasti, papildomos ir pratęsimos vaikų mintys.
- Siūloma paklausti skaitomų, pasakojamų, vaidinamų tekstų ir siužetų, įgarsintų filmukų ar pasakų. Tai siejama su vaizdine informacija ir kitais jutiminiais pojūčiais (lytėjimu, ragavimu, uostymu). Inicijuojamas girdėtų trumpų kūrinių kartojimas (atpasakojimas, perkūrimas, pratęsimas, suvaidinimas, iliustravimas, deklamavimas).
- Su vaikais kalbama lėtai, taisyklingai, laikantis gramatikos taisyklių.
- Sudaromos iššūkio ir/ar žaidybinės kalbinės raiškos tyrinėjimo situacijos (kalbama keičiant balso stiprumą, tempą, intonaciją, eksperimentuojama garsais ir žodžiais, kuriami naujadarai ir savo kalbos).
- Inicijuojami ir palaikomi režisūriniai, siužetiniai vaidmenų, žodiniai, autentiški kalbiniai (mįslės, juokavimus, skaičiuotes, greitakalbes ir kt.), kolektyviniai ir kiti žaidimai, kuriamos naujos patirtys ir kalbinės situacijos, kuriose vaikai nėra dalyvavę. Vaikai įtraukiami į dialogą, polilogą.
- Bendravimo procesas papildomas alternatyviosios komunikacijos priemonėmis: daiktais-simboliais, nuotraukomis, paveikslais, grafiniais simboliais.
- Siūlomos veiklos, susijusios su galimybe piešti ir rašyti. Vaikai skatinami mėgdžioti suaugusiuosius ir eksperimentuoti įvairiomis rašymo priemonėmis. Inicijuojami ir palaikomi žaidimai su raidėmis, ženklais, simboliais.
- Visiems vaikams teikiama intensyvi logopedo pagalba. Organizuojamos individualios, pogrupinės, grupinės logopedinės pratybos.

8.2. BESIRŪPINANTIS SAVIMI IR KITAIS VAIKAS

8.2.1. KASDIENINIAI GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Vertybinė nuostata. Domisi, kas padeda augti sveikam ir saugiam.

Esminiai gebėjimai. Esant galimybei renkasi sveikatai palankų maistą, savarankiškai pavalgo, pasirūpina savo kūno švara, prisideda prie aplinkos tvarkos palaikymo, rodo pradinius saugaus elgesio mokykloje įgūdžius, pasako, kaip saugiai elgtis gatvėje, buityje, gamtoje ir su nepažįstamais žmonėmis.

Srities dėmenys:

- vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai;
- kūno švaros ir aplinkos palaikymo įgūdžiai;
- saugaus elgesio įgūdžiai.

Pasiekimų srities dėmuo: vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Ragauja įvairaus skonio ir konsistencijos maistą. ➤ Siekia savarankiškai valgyti, gerti iš puodelio.	Ugdymo(si) sritys „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Maisto įvairovės pažinimas“, „Elgesys prie stalo“) ➤ Valgo drauge su mokytoju ir kitais vaikais, skanauja, uodžia. ➤ Mokosi valgyti savarankiškai, naudotis stalo įrankiais. ➤ Klausosi vaisių, daržovių bei kitų maisto produktų pavadinimų, aiškinimų apie sveikatai palankų maistą.
2-asis žingsnis. ➤ Valgo įvairų maistą, skirtingais būdais paruoštas daržoves (virtas, žalias), vaisius; maistą ima pirštais ir šaukštu, geria savarankiškai.	

3-iasis žingsnis. ➤ Suaugusiojo padedamas ruošia maistą: tepa, laužo, mirko. ➤ Pradedą tinkamai naudotis stalo įrankiais.	➤ Žiūrinėja knygeles, korteles, paveikslėlius. ➤ Žaidžia režisūrinius maisto gaminimo žaidimus. ➤ Stebi kaip suaugęs ruošia maistą, serviruoja stalą, padedamas įsitraukia į maisto ruošimą, stalo dengimą.
4-asis žingsnis. ➤ Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos vartoti reikėtų saikingai. ➤ Plauna vaisius, daržoves ir pasako, kodėl. ➤ Pjausto, gamina užkandžius, salotas. ➤ Suaugusiojo padedamas serviruoja stalą, stengiasi laikytis elgesio prie stalo taisyklių.	Ugdymo(si) „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Maisto įvairovės pažinimas“, „Elgesys prie stalo“) ➤ Klauso skaitomų tekstų, komentarų apie sveiko maisto naudą. ➤ Tyrinėja sveiko maisto piramidę. ➤ Dalinasi mintimis ir žymi, kas kam skanu/neskanu. ➤ Dėlioja savo dienos meniu iš kortelių su sveiko maisto produktais. ➤ Drauge su mokytoju eina į parduotuvę, išrenka ir perka reikalingus maisto produktus užkandžiams pagaminti.
5-asis žingsnis. ➤ Aiškinasi, kodėl svarbu valgyti įvairų, sveikatai naudingą maistą, iš kur ir kaip jis atsiranda ant mūsų stalo. ➤ Savarankiškai serviruoja stalą, valgo tvarkingai, dažniausiai tinkamai naudojami stalo įrankiais, susitvarko pavalgęs.	➤ Žaidžia režisūrinius ir vaidmeninius žaidimus (kuria patiekalų receptus, sudaro meniu, imituoja maisto gaminimo procesus, serviruoja ir puošia stalą ir kt.). ➤ Įsitraukia į sveikų ir skanių gėrimų bei užkandžių gamybą (plauna, sveria, uosto, dalina, pjausto, maišo, skanauja, pavadina vaisius, daržoves, kitus maisto produktus).
6-asis žingsnis. ➤ Išvardija, ko reikia valgyti daugiau, o ko mažiau, kad augtų sveikas, esant galimybei pirmenybę teikia sveikatai palankiems maisto produktams. ➤ Valgo savarankiškai, tvarkingai.	➤ Aiškinasi ir sužino, kodėl negalima valgyti neskaniai, įtartinais kvėpiančio, kito žmogaus nebaigto valgyti, gyvūno aplaižyto maisto. ➤ Tyrinėja, matuoja, žymisi, kiek vandens išgeria per dieną, ir aiškinasi, kiek jo vartoti sveika. ➤ Mokosi elgesio taisyklių prie stalo: prieš valgį nusiplauti rankas, valgyti neskubant, gerai sukramtant maistą, jį skanaujant, prie stalo ramiai pasikalbant, padėkojant. ➤ Mokosi padengti kasdienį ir šventinį stalą. ➤ Meninės raiškos priemonėmis perteikia turimas žinias apie sveiką mitybą, savo patirtį. Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Pažįstu gyvybę“, „Gyvybė turi poreikių“) ➤ Tyrinėja, kiek daug darbo reikia, kad maisto produktai atsirastų ant mūsų stalo.

Pasiekimų srities dėmuo: kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo įgūdžiai

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Balsu, kūno kalba parodo, kad jam šlapia, nepatogu.	Ugdymo(si) sritys „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Rūpinimasis švara“, „Tvarkos laikymasis“) ➤ Žaisdami ir praktinėse veiklose susipažįsta su higienos reikmenimis ir kaip jas naudoti. ➤ Kartu su suaugusiuoju atlieka savitvarkos veiksmus. ➤ Įsitraukia į rengimosi procesą, pratinasi tvarkingai susidėti drabužius. ➤ Mokosi laikytis tvarkos: rūšiuoja daiktus, tvarko žaislus, padedami suaugusiųjų, arba savarankiškai pažaidę padeda žaislus į vietą.
2-asis žingsnis. ➤ Kūno ženklais parodo ar pasako, kad nori į tualetą. ➤ Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. ➤ Bando pats nusirengti striukę, nusimauti kelnės.	
3-iasis žingsnis. ➤ Suaugusiojo padedamas naudojami tualetu, prausiasi ir šluostosi veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. ➤ Padeda į vietą vieną kitą daiktą.	
4-asis žingsnis. ➤ Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu. ➤ Savarankiškai ar priminus plauna rankas, prausiasi veidą, čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. ➤ Šiek tiek padedamas savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. ➤ Sutvarko žaislus, su kuriais žaidė.	Ugdymo(si) sritys „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Rūpinimasis švara“, „Tvarkos laikymasis“) ➤ Stebi ir mėgdžioja, kaip suaugusieji palaiko asmeninę higieną ir aplinkos tvarką. ➤ Klausosi dainelių, eilėraščių, pasakojimų, žiūri filmukus apie higieną, bakterijas ir virusus, jų sukeltas ligas. ➤ Aiškinasi, kodėl svarbu plauti rankas prieš valgį, pažaidus, susitepus, pasinaudojus tualetu, ir pratinasi tai daryti. ➤ Žiūrinėja vaikų aprangos pavyzdžius. ➤ Kuria patogios ir estetiškos vaikų aprangos modelius (piešiant, rengiant lėles, patiems persirenginėjant). ➤ Diskutuoja apie savo grupės aplinką, kas tvarkinga – netvarkinga, patogu – nepatogu, saugu – nesaugu, gražu – negražu. ➤ Simboliniais piešiniais grupėje ženklina daiktų laikymo vietas, kuria saugaus daiktų naudojimo taisykles ir pan. ➤ Įsitraukia į aplinkos tvarkymo veiklas.
5-asis žingsnis. ➤ Dažniausiai savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi veidą; čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. ➤ Savarankiškai ar suaugusiojo padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus, susišukuoja. ➤ Susitvarko žaislus ir veiklos vietą.	
6-asis žingsnis. ➤ Taisyklingai plaunasi rankas. ➤ Atsižvelgdamas į tai, ar jam šilta, ar šalta, nusirengia ar apsirengia drabužius.	

- Rūpinasi savo asmeniniais ir bendrais daiktais grupėje: padeda į vietą, saugo, sutvarko.

Pasiekimų srities dėmuo: saugaus elgesio įgūdžiai

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
3-iasis žingsnis. ➤ Pradeda laikytis susitarimų ir saugiai elgtis lauko aikštelėse.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Elgesys su nepažįstamais žmonėmis“, „Saugus elgesys gatvėje“, „Saugus elgesys buityje ir gamtoje“)
4-asis žingsnis. ➤ Pažįsta šviesoforo spalvas, žino, ką jos reiškia. ➤ Pasako, kad kelią (gatvę) pereiti reikia kartu su suaugusiuoju. ➤ Stebint suaugusiajam, saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais daiktais (žirkklėmis, pieštukais, mentelėmis). ➤ Žino, į ką kreiptis pagalbos ištikus nelaimėi.	➤ Varto knygeles, klausosi istorijų, pasakojimų, žiūri filmukus apie (ne)saugų elgesį. ➤ Mokosi suprasti, su kuriais žmonėmis ir kodėl bendrauti yra visada saugu (tėvai, globėjai, mokytojai ir kt.). ➤ Sužino, į kuriuos žmones visada galima kreiptis pagalbos pasiklydus, ištikus nelaimėi, patekus į bėdą. ➤ Žaidžia eismo gatvėje žaidimus.
5-asis žingsnis. ➤ Saugaus eismo žaidimų metu ar išvykose siekia laikytis eismo ženklų ir taisyklių. ➤ Pakomentuoja kelias saugaus elgesio gatvėje ir gamtoje taisykles. ➤ Supranta, kodėl nesaugu eiti, važiuoti su nepažįstamu žmogumi ar ką nors iš jo paimti. ➤ Atpažįsta tinkamus ir netinkamus prisilietimus, suabejojęs apie tai pasako suaugusiajam, kuriuo pasitiki. ➤ Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. ➤ Paaiškina, į ką kreiptis iškilus pavojui namuose, pasimetus parduotuvėje, pasiklydus.	➤ Aiškinasi, kodėl naudodami specialias saugumo priemones – atšvaitus, saugos diržus, šalms, liemenes ir kt., žmonės yra saugesni. ➤ Aiškinasi, kokie pavojai slypi virtuvėje (elektros prietaisai, aštrūs daiktai), vonioje (skalbimo, valymo priemonės), svetainėje, tėvų miegamajame (praviras langas, vaistai, dūžtantys daiktai). ➤ Mokosi atsakingai elgtis aplinkoje, kurioje yra gyvūnų. ➤ Aiškinasi, kad miške negalima valgyti rastų nežinomų uogų, grybų ir kt.
6-asis žingsnis. ➤ Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių grupėje, kieme, išvykose. ➤ Paaiškina saugaus elgesio su nepažįstamais žmonėmis, buitinių prietaisais, aštriais daiktais ir sveikatai pavojingomis medžiagomis taisykles, įvardija aplinkoje esančias nesaugias vietas. ➤ Paaiškina, kad jo kūnas priklauso tik jam, sako „stop“, „ne“ reaguodamas į jo privatumą pažeidžiantį elgesį.	➤ Aptaria situacijas, kai reikia būti šalia suaugusiojo ir veikti tik jam stebint (miške, kad nepasiklystų, bristi į vandens telkinį, lipti ant ledo ir kt.). ➤ Kasdienių veiklų metu mokosi saugiai elgtis žaisdami kieme, lauke, laikytis susitartų saugaus elgesio taisyklių.

➤ Paaiškina, kokių profesijų žmonės gali padėti ištikus nelaimei. Žino pagalbos telefono numerį.	
--	--

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Grupėje, lopšelyje-darželyje kuriama/palaikoma estetiška ir švari aplinka. Grupėje kiekvienam vaikui įrengiamos/skiriamos pastovios valgymo, rūbų laikymo, miegojimo, ranšluosčių kabinimo vietos, jos pažymimos simboliais, paveikslėliais. Yra sudaromos ir pakabinamos higienos veiksmų atlikimo, rengimosi vaizdinės schemos. Grupėje yra vaizdinės medžiagos (plakatų, paveikslėlių, interaktyvių pateikčių), garso įrašų, knygų, stalo žaidimų, siužetinių žaislų valgymo ir mitybos, kūno švaros ir aplinkos palaikymo, saugaus elgesio tematika, asmens higienos bei specialių saugumo (atšvaitų, šalčių, liemenių) priemonių.
- Kasdieninėse situacijose veikiama kartu, rodomas pavyzdys, kalbama, aiškinama, aptariami sveikatai palankūs veiksmai ir poelgiai. Palaikomas kasdieninių situacijų žaislingumas, kuriant ritualus, pasitelkiant daineles, ketureilius, skaičiuotes, suteikiant džiaugsmo ir nuostabos pojūtį. Skatinamas vaikų savarankiškumas, palaikomos vaikų pastangos.
- Inicijuojami įvairūs žaidimai (režisūriniai, vaidmenų, stalo, interaktyvūs, judrieji), tyrinėjimai, edukacinių filmukų žiūrėjimas, knygelių vartymas, tekstų klausymas, vaikų turimos patirties reflektavimas.
- Modeliuojamos įvairios situacijos, vaikai provokuojami priimti sprendimus, skatinami pasirinkti priimtinausią būdą žaisti ir veikti.
- Organizuojamos išvykos, ekskursijos, susitikimai su visuomenės sveikatos specialistais, pagalbos tarnybų darbuotojais.

8.2.2. FIZINIS AKTYVUMAS

Vertybinė nuostata. Noriai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminiai gebėjimai. Tiksliai ir koordinuotai šliaužia, ropoja, eina, bėga, lipa, išlaiko pusiausvyrą judėdamas, meta, gauda ir spiria kamuolį, spontaniškai ir tikslingai atlieka kasdienius veiksmus, kuriems būtina akių ir rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika, derina judesius poroje, grupėje šokdamas ar žaisdamas.

Pasiekimų srities dėmenys:

- stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės;
- smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų ir akių koordinacija.

Pasiekimų srities dėmuo: stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, ko nors įsitvėręs pats atsistoja, stovi, eina laikydamasis ar savarankiškai.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Judėjimo džiaugsmo patyrimas“) ➤ Juda laisvoje erdvėje. ➤ Žaidžia judriuosius žaidimus. ➤ Žaidžia su skirtingo dydžio, svorio kamuoliais. ➤ Žaidžia su stumdomais, traukiamais žaislais. ➤ Vaikšto sumažinto ploto paviršiumi (tarp dviejų nubrėžtų linijų ir pan.). ➤ Įveikia kliūtis (apeina, peržengia, pralenda).
2-asis žingsnis. ➤ Pralenda pro kliūtis keturpėsčias. ➤ Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, į šoną ir atgal, bėga tiesiomis kojomis, lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu. ➤ Rideną, sviedžia kamuolį, gauda jį apglėbdamas rankomis.	
3-iasis žingsnis. ➤ Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). ➤ Tikslingai skirtingu ritmu eina, apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. ➤ Bėga keisdamas kryptį, greitį, neprarasdamas pusiausvyros. ➤ Laikydamasis lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu.	

➤ Nušoka nuo laiptelio, atsispirdamas abiem kojomis 1–2 kartus pašoka nuo žemės, peršoka liniją. ➤ Meta ir gaudo kamuolį abiem rankomis, spiria kamuolį stovėdamas.	
4-asis žingsnis. ➤ Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, pastovi ant vienos kojos (4–5 sekundes). ➤ Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, nesilaikydamas lipa laiptais aukštyrų ir žemyn. ➤ Bėga, didindamas ir mažindamas tempą, šokinėja abiem ir ant vienos kojos. ➤ Mina ir vairuoja triratuką, balansinį dviratį. ➤ Žaisdamas judriuosius žaidimus bando derinti judesius poroje ir grupėje.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Judėjimo džiaugsmo patyrimas“) ➤ Laisvai bėgioja, landžioja, šokinėja, laipioja. ➤ Atlieka veiksmus, žaidžia su skirtingo dydžio, svorio ar formos priemonėmis. ➤ Žaidžia įvairius imitacinius bei judriuosius žaidimus, kuriuose lavinami visi pagrindiniai judesiai. ➤ Išbando įvairius mokytojo demonstruojamus ir pačių atrandamus ėjimo ir bėgimo būdus. ➤ Važinėja paspirtukais, triratukais, dviratukais. ➤ Nevaržomai judėdami ir eksperimentuodami išbando savo kūno judėjimo galimybes. ➤ Stebi, atkreipia dėmesį kaip reaguoja kūnas į judrią veiklą, fizinę krūvį. ➤ Mokosi saugiai keisti pradines kūno padėtis ir atlikti įvairius veiksmus rankomis, kojomis. ➤ Pratinasi išlaikyti kūną statinėje būsenoje. ➤ Žaisdami komandinius žaidimus, mokosi derinti judesius, judėjimo būdus, sutelkti ir perkelti dėmesį į regimus ir girdimus signalus.
5-asis žingsnis. ➤ Eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius. ➤ Bėgioja vingiais, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. ➤ Šokinėja nuo vienos kojos ant kitos, šokinėja judėdamas pirmyn. ➤ Lipa kopėtėlėmis. ➤ Meta kamuolį iš įvairių padėčių, pagauna jį sulenkdamas rankas per alkūnes. ➤ Spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį. ➤ Stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. ➤ Bando atpažinti ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ar judėjimo.	
6-asis žingsnis. ➤ Ištvėrimingas, bėga ilgesnius atstumus. ➤ Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu. ➤ Šoka į tolį, į aukštį. ➤ Žaisdamas laisvai koordinuotai juda, orientuojasi erdvėje. ➤ Dažniausiai vaikščioja, stovi, sėdi taisyklingai. ➤ Atpažįsta akivaizdžius ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ar judėjimo.	

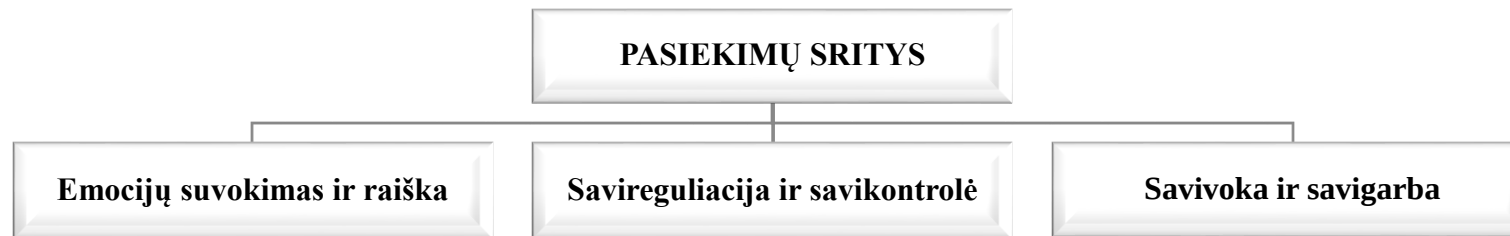
Pasiekimų srities dėmuo: smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų ir akių koordinacija

Pasiekimų žingsniai	Ugdymo(si) gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Tiksliai siekia daikto, jį pačiumpa ir laiko saujoje, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktą iš vienos rankos į kitą, deda vieną ant kito. Rankos judesius seka akimis.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Judesių tikslumo siekimas“) ➤ Įsitraukia į mokytojo žaidimus. ➤ Drauge su mokytoju žaidžia pirštukų žaidimus. ➤ Veikdami su daiktais, žaislais, dėlioja ką nors vienas ant kito, užsuka, atsuka, darinėja ir kt.
2-asis žingsnis. ➤ Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, uždeda, įdeda ir išima daiktą, atsuka detales, ploja rankomis.	
3-iasis žingsnis. ➤ Derina akies ir rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius: veria ant virvutės dideles sagas, užsega lipdukais batus, ridena kamuolį abiem rankomis arba pakaitomis dešine ir kaire ranka.	
4-asis žingsnis. ➤ Dažniausiai taisyklingai laiko rašiklį, gana tiksliai atlieka judesius plaštaka ir pirštais bei ranka. ➤ Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. ➤ Atkerpa žirkėmis popieriaus juostelę, atsega ir užsega sagas, atitraukia ir užtraukia užtrauktuką, įpila vandens į piltuvėlį.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Judesių tikslumo siekimas“) ➤ Renka, dėlioja, rūšiuoja įvairius smulkius daiktus pirštais, gnybtais (pincetu), šaukštais ir kt.. ➤ Žaidžia su įvairiais konstruktoriais. ➤ Veria ant virvelės sagas, karoliukus ir kt. ➤ Žaidžia su skalbinių segtukais. ➤ Piešia, kopijuoja, brėžia, brūkšniuoja vertikalias ir horizontalias, vingiuotas linijas, jungia taškelius mokosi taisyklingai laikyti pieštuką. ➤ Plėšo, glamžo, karmo popierių. ➤ Lipdo iš plastilino, modelino, tešlos (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų). ➤ Žaidžia su vandeniu, smėliu, įvairiomis biriomis medžiagomis.
5-asis žingsnis. ➤ Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai. ➤ Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius su smulkiais daiktais. ➤ Pastato aukštą statinį, išlaikantį pusiausvyrą.	
6-asis žingsnis. ➤ Veiksmus su smulkiais daiktais atlieka vikriai, tiksliai ir kruopščiai. ➤ Tiksliai valdo pieštuką ir žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. ➤ Kuria įvairias konstrukcijas, sudėtingus statinius.	

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Grupėje, salėje, judesio korekcijos specialistų kabinetuose, kieme yra vaikų judėjimą skatinančių priemonių (kamuoliai, lankai, gimnastikos suoleliai, gimnastikos lazdos, krepšinio stovai, futbolo vartai, tinklinio ir teniso tinklai, raketės, stumiami ir traukiami žaislai, paspirtukai, dviratukai, laipiojimo įrenginiai ir kt.). Inicijuojama ir palaikoma judri veikla su netradicinėmis priemonėmis (dėžės, virvelės, skalbinių segtukai, popierius ir kt.). Vaikai provokuojami, skatinami atrasti ir pritaikyti įvairius daiktus judėjimui, žaidimams. Grupėje yra žaislų, žaidimų smulkiosios motorikos įgūdžių ugdymui (varstymo žaidimai, dėlionės, konstruktoriai, pincetai, pipetės, įvairi gamtinė medžiaga, piešimo priemonės ir kt.).
- Skatinamas ir palaikomas kasdieninis vaikų judrumas. Organizuojamos ryto mankštos, kūno kultūros veiklos, palaikomas ir inicijuojamas savaiminis vaikų fizinis aktyvumas lauke. Inicijuojami įvairūs imitaciniai, judrieji ir tradiciniai žaidimai, ugdantys pagrindinių judesių (šliaužimo, ropojimo, ėjimo, bėgimo, šuoliukų, laipiojimo, pralindimo, metimo) gebėjimus bei fizines ypatybes (greitumą, vikrumą, ištvermę, pusiausvyrą, koordinaciją, lankstumą, jėgą). Sudaromos sąlygos išbandyti sportinių žaidimų elementus, žaisti juos pagal supaprastintas taisykles. Kuriamos situacijos, vaikai provokuojami išbandyti savo kūno judėjimo galimybes, tyrinėti, kaip juda kūnas ir atskiros jo dalys, improvizuoti, fantazuoti, ieškoti neįprastų pozų, judesiais perteikiant pasakų herojų charakterius, gyvūnų, kitų objektų ypatybes.
- Inicijuojama judri veikla už lopšelio-darželio ribų. Organizuojamos išvykos į Lieporių parką, Šiaulių „Saulėtekio“ gimnazijos stadioną, judrūs žaidimai, sportinės rungtys su kitų ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikais, susitikimai su sporto šakų atstovais.
- Palaikomas vaikų noras manipuluoti, žaisti su smulkiais žaislais, daiktais, gamtine medžiaga, žaisti varstymo, dėliojimo, konstravimo žaidimus. Siūloma pasirinkti ir veikti su skirtingomis piešimo priemonėmis. Inicijuojami pirštų žaidimai. Vaikai drąsinami, skatinami patys valgyti, dengti stalą, rengtis, naudoti buitines įrankius.
- Atsižvelgiant į Pedagoginės psichologinės tarnybos rekomendacijas teikiama judesio korekcijos specialisto pagalba. Organizuojami individualūs, pogrupiniai, grupiniai judesio korekcijos užsiėmimai.

8.3. PASITIKINTIS VAIKAS

8.3.1. EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Esminiai gebėjimai. Atpažįsta, atliepia, įvardija, aptaria savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose ramiose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.

Pasiekimų srities dėmenys:

- savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas;
- kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos;
- savo ir kitų žmonių jausmų apmąstymas.

Pasiekimų srities dėmuo: savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. ➤ Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. ➤ Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Savo emocijų atpažinimas ir raiška“) ➤ Emocijas (džiaugsmą, liūdesį, pyktį, nuostabą, baimę) reiškia veido mimika, gestais, balsu, žodžiais, kūno poza. ➤ Reaguoja į aplinkinių žmonių emocijas. ➤ Atpažįsta ir pavadina pagrindines emocijas.
2-asis žingsnis.	

➤ Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu; būdinga greita nuotaikų kaita.	➤ Raminasi žaisdamas atsineštu mėgiamu žaislu, apžiūrinėdamas artimųjų nuotraukas, klausydamas patinkančios muzikos ir pan.
3-iasis žingsnis. ➤ Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų ir jausmų raiškos būdus, pradeda vartoti emocijų pavadinimus.	➤ Savo emocijas žymi nuotaikų nuotraukomis, paveikslėliais, simboliais. ➤ Stebi, apžiūrinėja savo veidą, emocijų raišką veidrodyje. ➤ Kalbinami suaugusiojo klausosi emocijų pavadinimų. <i>Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“</i> („Nežodinės kalbos suvokimas“, „Bendravimas ir komunikacija“) ➤ Stebi aplinkinių veido mimiką, gestus, kūno kalbą. ➤ Bendrauja verksmu, gestais, mimika, išreiškdami savo emocijas. Seka akimis asmenį, su kuriuo bendrauja.
4-asis žingsnis. ➤ Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, jas pavadina, išreiškia mimika, balsu, judesiu, vaizdu.	<i>Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“</i> („Savo emocijų atpažinimas ir raiška“) ➤ Atkreipia dėmesį į savo ir kitų emocijas, kalba apie jas. ➤ Kalbasi, diskutuoja apie emocijas sukėlusias situacijas bei priežastis. ➤ Klausosi istorijų, žiūri edukacinius filmukus apie tinkamą emocijų raišką. ➤ Išbando skirtingus nusiramino būdus. ➤ Žaidžia veido mimikomis, rodo skirtingas veido išraiškas prieš veidrodį ir kitiems.
5-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta ir pavadina savo emocijas bei jausmus, įvardija situacijas, kuriose jie kilo. ➤ Emocijas ir jausmus dažniausiai išreiškia sau ir kitiems priimtinais būdais.	➤ Žaidžia emocijų raiškos žaidimus (stalo, kortelių, judriuosius ir kt.) ➤ Reiškia emocijas dainuodami, piešdami, šokdami, vaidindami. ➤ Kuria, įteikia sveikinimo atvirukus įvairiomis progomis. ➤ Kalbasi apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas. ➤ Paskatinti samprotauja, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?
6-asis žingsnis. ➤ Apibūdina savo emocijas ir jausmus, skirtingus jų raiškos būdus, pakomentuoja emocijas ir jausmus sukėlusias situacijas bei priežastis.	

Pasiekimų srities dėmuo: kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Atspindi suaugusiojo ar kito vaiko emocijų raišką (šypsosi, jei juokiasi kitas; nusimena, jei kitas verkia).	<i>Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“</i> („Emocijų ir jų raiškos reguliavimas“, „Ryšiai tarp vaikų ir jautrumas kito poreikiams“) ➤ Stebi ir mėgdžioja kitų emocijų raišką. ➤ Klausosi, kai kalbama apie kitų emocijas.
2-asis žingsnis.	

➤ Reaguoja į kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	➤ Pastebi, parodo, pasako, kad kitas verkia, pyksta. ➤ Guodžia draugą, bando jam padėti. ➤ Pasitraukia šalin iš įtampą keliančios situacijos. ➤ Žaidžia šalia kitų vaikų. ➤ Žaidžia su lėlėmis, kitais žaislais žaidimus, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi. ➤ Mokosi atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaisdami demonstruoja vis kitą emocinę išraišką (veido mimiką).
3-iasis žingsnis. ➤ Domisi kito vaiko ar suaugusiojo įvairių emocijų ir jausmų raiška, pastebi aiškiai reiškiamas emocijas, į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Emocijų ir jų raiškos reguliavimas“, „Savo emocijų atpažinimas ir raiška“) ➤ Domisi skirtingomis emocijomis, jų raiška (žiūri edukacinius filmukus, varto knygas, klausosi istorijų ir kt.). ➤ Pasiūlo draugui skirtingus nusiramino būdus. ➤ Stebi bendraamžių savijautą, pasako, ar jis linksmas, ar rimtas, ar liūdnas. ➤ Kalbasi apie emocijas sukėlusias situacijas bei priežastis. ➤ Žaisdami imituoja kitų žmonių nuotaikas. ➤ Pakviečia kitą žaisti kartu, jei šis atrodo draugiškai nusiteikęs. ➤ Praneša suaugusiam, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos. ➤ Piešia, spalvina, lipdo veido išraiškas, kuria emocijų pažinimo knygeles.
4-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta kitų emocijas ir jausmus pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus, jas atliepia, imituoja vaidmenų žaidimuose.	
5-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta ir komentuoja kitų emocijas, jausmus ir situacijas, kuriose jie kyla, pradeda suprasti, kad kai kurie veiksmai ir žodžiai gali žėisti kitų jausmus.	
6-asis žingsnis. ➤ Gana tiksliai iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato ir pasako, kaip jaučiasi kitas; pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti.	

Pasiekimų srities dėmuo: savo ir kitų žmonių jausmų apmąstymas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
4-asis žingsnis. ➤ Pradeda suprasti, kad jo ir kitų emocijos toje pačioje situacijoje gali skirtis (jam linksmas, o kitam tuo pat metu liūdnas).	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Dėmesio ir elgesio valdymas“) ➤ Aptaria savo ir kitų jausmus toje pačioje situacijoje. ➤ Žymi simboliais, piešia, vaidina savo ir kitų emocijas. ➤ Aiškinasi, diskutuoja, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda ir kt.. ➤ Kuria grupės, žaidimų taisykles, susitarimus, aptaria nesilaikymo pasekmes. ➤ Pasirenka priimtina nusiramino būdą.
5-asis žingsnis. ➤ Pradeda įvairiais būdais (žodžiu, piešiniu ar kt.) komunikuoti apie jausmus su kitais.	
6-asis žingsnis.	

➤ Pradedama kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi ir išreiškia jausmus, kokie emocijų ir jausmų raiškos būdai yra tinkami, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	➤ Mokosi žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. ➤ Praneša suaugusiajam apie nesutarimus, konfliktą. ➤ Tariausi su draugu žaisti tuo pačiu žaislu paeiliui.
--	--

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Ugdymo aplinka, skirta vaikų emocijų suvokimui ir raiškai, yra saugi, jauki, emociškai palaikanti bei skatinanti atvirą bendravimą. Kuriama pasitikėjimo savimi ir kitais atmosfera, kurioje vaikai drąsiai išreiškia savo jausmus, išmoka juos atpažinti, įvardyti ir tinkamai reaguoti į kitų emocijas.
- Naudojamos priemonės, padedančios vaikams geriau suprasti emocijas: emocijų kortelės, jausmų termometrai, veidrodžiai savistabai, lėlės ir siužetiniai žaislai. Ugdymo aplinka turi būti saugi ir vizualiai struktūruota, skatinanti vaikų emocinę savirealizaciją, empatiją bei socialinį sąmoningumą. Tokiu būdu kuriama palanki erdvė, kurioje emocijų supratimas ir tinkama jų raiška tampa natūralia kasdienio gyvenimo dalimi.
- Siūlomi aktyvaus judėjimo ir atsipalaidavimo žaidimai, pratimai bei veiklos su meno terapijos elementais, padedančios konstruktyviai išreikšti ir valdyti pyktį, įniršį bei kitas stiprias emocijas.
- Pagal pedagoginės psichologinės tarnybos (PPT) rekomendacijas teikiama socialinio pedagogo pagalba.

8.3.2. SAVIREGULIACIJA IR KONTROLĖ

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti dėmesį, emocijų raišką ir elgesį.

Esminiai gebėjimai. Sutelkia dėmesį ir pastangas veiklai, dažniausiai laikosi tvarkos ir susitarimų, bendraudamas su kitais elgiasi mandagiai, stengiasi kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiraminti.

Pasiekimų srities dėmenys:

- gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti;
- savo dėmesio, jausmų raiškos ir elgesio valdymas;
- gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Gerai jaučiasi įprastoje saugioje aplinkoje. ➤ Nusiramina priglaudžiamas, kalbinamas, nešiojamas, klausydamas raminančio dainavimo.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Savo emocijų atpažinimas ir raiška“, „Emocijų ir jų raiškos reguliavimas“) ➤ Žaidžia su pasirinktais žaislais, su suaugusiuoju, šalia kitų vaikų. ➤ Kreipiasi pagalbos ar ateina pasiguosti suaugusiajam. ➤ Būna nusiraminimo erdvėje kartu su suaugusiuoju. ➤ Įsitraukia į pozityvias emocijas žadinančias veiklas. ➤ Mimika, judesiais, veiksmais parodo, kad kažkas nepatinka. ➤ Klausosi muzikos atsipalaidavimui, aktyvinimui, nusiraminimui ir kitokioms nuotaikoms reguliuoti. ➤ Mokosi paprašyti norimo daikto, žaislo. ➤ Naudoja žaislus, priemones, padedančias išreikšti jausmus. ➤ Klausosi paaiškinimų, žiūri suvaidintas situacijas, kaip vaiko elgesys įskaudino kitus. ➤ Žaidžia su lėlėmis, kitais žaislais, imituoja jų ramimą, guodimą.
2-asis žingsnis. ➤ Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs, pavargęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas, migdomas. ➤ Pats ieško nusiraminimo: apsikabina minkštą žaislą, kviečia jam artimą suaugusįjį, ropščiasi ant kelių.	
3-iasis žingsnis. ➤ Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. ➤ Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos, ieško suaugusiojo pagalbos. ➤ Žaisdamas kalba su savimi, kad sutelktų dėmesį, kontroliuotų veiksmus. ➤ Padedamas suaugusiojo įprastose kasdienėse situacijose valdo savo emocijų raišką ir elgesį.	

4-asis žingsnis. ➤ Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, supykde, nuvylė, kai jaučia suaugusiojo palaikymą ir girdi komentarus.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Savo emocijų atpažinimas ir raiška“, „Emocijų ir jų raiškos reguliavimas“) ➤ Mimika, gestais, veiksmais, piešiniais ir kt. bando parodyti, kas atsitiko. ➤ Kalbasi, pasakoja apie tai, kas nutiko. ➤ Turi ir taiko savo nusiraminimo būdą. ➤ Išbando kitų pasiūlytus nusiraminimo būdus. ➤ Laikosi dienos ritmo, tvarkos, ritualų. ➤ Kreipiasi į suaugusįjį, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje. ➤ Pavargę ar nusiminę nueina pažaisti į „ramybės erdvę“. ➤ Žaidžia su žaislais, padedančiais suvaldyti emocijas (sensoriniai laikmačiai, muzikinės dėžutės, šviesos žaislai ir kt.)
5-asis žingsnis. ➤ Nusiramina, atsipalaiduoja, išėjęs iš įtampą keliančios situacijos, pabuvęs vienas, klausydamasis ramios muzikos, žaisdamas ar kalbėdamasis su kitais.	
6-asis žingsnis. ➤ Pats taiko įvairius nusiraminimo, atsipalaidavimo būdus, siūlo juos kitiems.	

Pasiekimų srities dėmuo: savo dėmesio, jausmų raiškos ir elgesio valdymas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Trumpam sutelkia dėmesį į suaugusįjį, prie kurio yra prisirišęs, tapatinasi su jo veido išraiška, balso intonacijomis.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Dėmesio ir elgesio valdymas“, „Emocijų ir jų raiškos reguliavimas“) ➤ Žaidžia kykavimus, žaidinimus. ➤ Mėgdžioja suaugusiojo mimikas, balsą. ➤ Reaguoja ir vykdo suaugusiojo prašymus, nurodymus. ➤ Pratinasi laikytis susitarimų. ➤ Ilgesnį laiką žaidžia, veikia kartu su suaugusiuoju. ➤ Raminamas nustoja verkti. ➤ Pamatęs rimtą veido išraišką, susilaiko nuo netinkamos elgesio.
2-asis žingsnis. ➤ Pradedą valdyti savo dėmesį, emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	
3-iasis žingsnis. ➤ Pradedą laikytis jam suprantamų suaugusiojo prašymų ir bendrų susitarimų.	
4-asis žingsnis. ➤ Trumpam tikslingai sutelkia dėmesį ir pastangas siekdamas įgyvendinti ketinimą. ➤ Įprastose kasdienėse situacijose pradeda susilaikyti nuo impulsyvių veiksmų, galinčių išprovokuoti nesutarimus, pakenkti kitiems.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Dėmesio ir elgesio valdymas“, „Emocijų ir jų raiškos reguliavimas“, „Skirtybių priėmimas ir lygiavertis dalyvavimas“) ➤ Pabaigia veiklą, žaidimą iki galo.

➤ Paklaustas pasako galimas istorijų, pasakų ir kitų veikėjų netinkamo elgesio pasekmes.	➤ Susitaria dėl veiklos, žaidimo trukmės, norimo žaislo, daikto su kitais vaikais.
5-asis žingsnis. ➤ Žaisdamas ir atlikdamas sudominusią veiklą, geba sutelkti dėmesį ir pastangas, ištvėrę, slopinti impulsyvius veiksmus. ➤ Ramioje situacijoje konfliktą sprendžia žodžiais, o ne veiksmais, siūlo kelis sprendimo būdus, numatydamas jų pasekmes.	➤ Reaguoja į pastabas ir nutraukia netinkamą elgesį. ➤ Pasakoja, kas nutiko, ką galima daryti kitaip. ➤ Padedant mokytojui, vaikai mokosi atpažinti patyčias ir būdus, kaip jų išvengti.
6-asis žingsnis. ➤ Siekdamas tikslo, geba atidėti kai kurių norų patenkinimą. ➤ Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio provokuojančiose situacijose jas ignoruodamas; vienas ir kartu su kitais ieško taikių išeikių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.	➤ Priminus ir padedant sutvarko žaislus su kuriais žaidė. ➤ Aiškinasi, kas bus nesilaikant susitarimų, taisyklių. ➤ Supykęs nueina šalin, susilaikydamas nuo konflikto. ➤ Žiūri sumodeliuotas konfliktines situacijas ir svarsto, kaip rasti tinkamą išeitį. ➤ Klausosi skaitomų tekstų ir kalbasi apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose. ➤ Kalbasi apie tinkamus emocijų raiškos būdus. ➤ Aiškinasi, kad ne visi norai gali būti patenkinami, kad kiti žmonės irgi turi savo jausmus ir norus. ➤ Kasdieninių ir žaidybinių situacijų metu ieško konfliktų sprendimo būdų. ➤ Kasdinių situacijų metu aiškinasi kultūringo bendravimo, elgesio įvairiose situacijose taisykles.

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
4-asis žingsnis. ➤ Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Elgesys prie stalo“, „Dienos ritmo pajauta“, „Tvarkos laikymasis“, „Judėjimo ir poilsio ritmo pajauta“)
5-asis žingsnis. ➤ Nesunkiai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių, supranta lūkesčius savo elgesiui grupėje ir kitoje aplinkoje (per išvykas), pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles.	➤ Laikosi grupės tvarkos, savarankiškai pažaidę padeda žaislus į vietą. ➤ Pastebi ne vietoje padėtus daiktus ir imasi iniciatyvos juos tvarkyti. ➤ Diskutuoja, kas saugu – nesaugu, kuria elgesio taisykle, jų laikosi. ➤ Dėlioja savo dienos ritmą nuotraukomis, paveikslėliais, simboliais, jo laikosi.

6-asis žingsnis.

- Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi.
- Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.

- Pats bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius.
- Analizuoja, vertina savo ir kitų elgesį.

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Ugdymo aplinkoje yra aiškos taisyklės, tačiau aplinka tuo pačiu saugi ir palaikanti. Aplinka skatina vaikų gebėjimą atpažinti savo jausmus, suprasti jų priežastis bei mokytis tinkamai į juos reaguoti.
- Aiškus dienos struktūravimas, pastovumas ir vizualiai pateikta veiklų seka padedanti geriau suvokti dienos eigą ir ugdanti savarankiškumą bei atsakomybės jausmą. Grupėse ir darželyje yra įrengti ramybės ir/ar sensorinio poilsio kampeliai, pojūčių erdvė „Avilys“, kurioje vaikai gali atsitraukti, kai jiems reikia nusiraminti ar sumažinti emocinį ir jutiminį krūvį.
- Skatinamos veiklos, kurios ugdo dėmesio valdymą, kantrybę, gebėjimą laukti savo eilės, laikytis susitarimų – stalo žaidimai, vaidmenų žaidimai, loginiai uždaviniai, fiziniai ir kvėpavimo pratimai.
- Suaugusieji savo pavyzdžiu, nuosekliu emociniu palaikymu ir pagarbiu bendravimu padeda vaikui suprasti ir įsisąmoninti savo elgesio pasekmes, mokytis atsakomybės bei tinkamų reakcijų įvairiose situacijose. Stebėdami suaugusiųjų elgesį ir jausdami jų palaikymą, vaikai pamažu įgyja gebėjimą valdyti impulsus, priimti apgalvotus sprendimus, spręsti konfliktus taikiai ir ugdyti vidinę savitvardą, kuri svarbi tiek bendravime, tiek kasdienėse veiklose.

8.3.3. SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybinė nuostata. Pasitiki savimi ir savo gebėjimais, gerbia save ir kitus.

Esminiai gebėjimai. Pažįsta savo kūną, pasako, kad yra berniukas (mergaitė), supranta savo augimą ir gebėjimų tobulėjimą, prisistato kitam, komentuoja, kuo domisi, kas patinka (nepatinka), supranta ir gina savo bei kitų teises būti ir žaisti kartu, priskiria save savo šeimai, grupei, įstaigos bendruomenei, žino savo tautybę, tėvynę.

Pasiekimų srities dėmenys:

- savo kūno pažinimas;
- asmeninio tapatumo jausmas ir teigiamas savęs vertinimas;
- bendrystės su šeima ir grupe jausmas;
- kalbinio, tautinio ir pilietinio tapatumo jausmas.

Pasiekimų srities dėmuo: savo kūno pažinimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Pradeda jausti savo kūną – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judesius.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Kūno pažinimas“, „Savo augimo, didėjančių galių ir mokymosi tyrinėjimas“, „Panašumų ir skirtumų tyrinėjimas“) ➤ Žaidžia žaidimus su kūno dalimis. ➤ Stebi save veidrodyje, kituose blizgiuose daiktų paviršiuose, žaisdami šešėlių žaidimus. ➤ Pastebi ir atpažįsta save žiūrinėdami anksčiau darytas savo nuotraukas. Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Žaidimas – kaip savo kūno galimybių tyrinėjimas“, „Judesio elementai“) ➤ Spontaniškai judėdamas pažįsta savo kūno galimybes. ➤ „Atranda“ savo ir kitų kūno dalis jas liesdami ir pajausdami prisilietimą. ➤ Juda įvairiais būdais skirtingu tempu, ritmu. ➤ Žaidžia su drabužiais, susiedamas juos su atitinkamomis kūno dalimis.
2-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, paprašytas parodo ar pavadina kelias kūno dalis.	
3-iasis žingsnis. ➤ Eksperimentuoja kūno judesiais ir pojūčiais, pavadina 5–6 kūno ir veido dalis, parodo ar pasako, kiek jam metų.	

	➤ Žiūri edukacinius filmukus, varto knygas, klausosi dainelių apie žmogaus kūną. ➤ Žaidžia įvairius žaidimus (dėlionės, kortelių žaidimai, judrieji, muzikiniai rateliai ir kt.)
4-asis žingsnis. ➤ Pavaizduoja ar pakomentuoja kai kurias fizines savo kūno savybes: akių, plaukų spalvą, pėdos dydį. ➤ Pastebi vieną kitą savo ir kitų vaikų išvaizdos panašumą ar skirtumą. ➤ Pradedą domėtis, kas yra kūno viduje.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Judėjimo džiaugsmo patyrimas“) ➤ Nevaržomai juda ir išbando savo kūno judėjimo galimybes. Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Savo augimo, didėjančių galių ir mokymosi tyrinėjimas“, „Kūno pažinimas“, „Panašumų ir skirtumų tyrinėjimas“) ➤ Tyrinėja judėjimo ir atramos, virškinimo, kvėpavimo, kraujotakos sistemas. ➤ Ieško informacijos apie žmogaus kūną įvairiuose šaltiniuose (enciklopedijos, interneto svetainės, plakatai ir kt.). ➤ Žaisdami aiškinasi savo asmeninės erdvės ribas. ➤ Kalbasi, ką suprato, kuo ypatingas kūnas, ką jis gali, ko negali. ➤ Tyrinėja, kuo jie panašūs į kitus ir kuo skiriasi nuo kitų vaikų ir suaugusiųjų. ➤ Tyrinėja savo augimą (matuoja, apveda kūno kontūrą, daro pėdų, plaštakų atspaudus ir kt.).
5-asis žingsnis. ➤ Tyrinėja, ką gali ir ko negali kūnas, pradeda jausti asmeninę ir bendrą erdvę. ➤ Aiškinasi, kam reikalingos, ką daro vidinės kūno sistemos (atramos ir judėjimo, virškinimo, kvėpavimo ar kt.).	
6-asis žingsnis. ➤ Išbando naujus būdus tyrinėti savo kūno augimą. ➤ Dalinasi stebiniais apie vidinių kūno sistemų veiklos išorinius ženklus (iškvėpiamas oras, širdies plakimas ir kt.).	

Pasiekimų srities dėmuo: asmeninio tapatumo jausmas ir teigiamas savęs vertinimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Šypsodamasis, guguodamas, gestikuliuodamas reaguoja į savo vardą.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Maisto įvairovės pažinimas“, „Elgesys prie stalo“) ➤ Savarankiškai atsigeria grupėje esančio vandens. ➤ Valgymo metu valgo savarankiškai, naudotis stalo įrankiais.
2-asis žingsnis. ➤ Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti. ➤ Išreiškia savo norus, turi mėgstamus žaislus, drabužius, veiklas.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Savo augimo, didėjančių galių ir mokymosi tyrinėjimas“, „Panašumų ir skirtumų tyrinėjimas“) ➤ Prieina prie suaugusiojo, kad parodytų, ko išmoko. ➤ Rūšiuoja, skirsto daiktus, suranda ir atpažįsta savo.
3-iasis žingsnis. ➤ Pasako savo vardą ir kas jis yra – berniukas ar mergaitė.	

➤ Apie save kalba pirmuoju asmeniu, pasako, ką daro, ką turi. ➤ Siekia savarankiškumo: „aš pats“.	➤ Vartydami knygas, žiūrėdami filmukus, klausydami suaugusiųjų komentarų, aiškinasi mergaičių ir berniukų skirtumus. ➤ Rodo suaugusiajam, ko išmoko. Džiaugiasi, kai yra giriami. ➤ Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą, reikalauja, kad jo darbelis būtų matomas. Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Bendravimas ir komunikacija“) ➤ Reaguoja išgirdę kreipimąsi, kalbinimą, klausinėjimą, prašymą. ➤ Žaidžia vardų žaidimus.
4-asis žingsnis. ➤ Supranta ir pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. ➤ Jaučiasi patenkintas savimi.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Savo augimo, didėjančių galių ir mokymosi tyrinėjimas“, „Panašumų ir skirtumų tyrinėjimas“). ➤ Kalbasi apie savo praeitį, dabartį, ateitį. ➤ Žiūrinėja savo kūdikystės ir dabarties nuotraukas, atpažįsta save. ➤ Žaidžia žaidimus, fantazuoja, kokie buvo praeityje, bus ateityje. ➤ Tyrinėja, pastebi, kokie norai, pomėgiai, gebėjimai buvo praeityje, yra dabar, bus ateityje. ➤ Samprotauja apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“) ➤ Tyrinėja kitų palankumo ir nepalankumo ženklus, aiškinasi palankumo ir nepalankumo priežastis. ➤ Kalbasi, diskutuoja apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes. ➤ Žaidžia vaidmeninius žaidimus, prisiimdami pasirinktus socialinius vaidmenis.
5-asis žingsnis. ➤ Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, pasako, kuo bus ar norėtų būti suaugęs.	
6-asis žingsnis. ➤ Teigiamai vertina savo savybes ir gebėjimus, žaisdamas tyrinėja galimus socialinius savo vaidmenis.	

Pasiekimų srities dėmuo: bendrystės su šeima ir grupe jausmas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Reaguoja į artimų žmonių rodomą dėmesį ir akių kontaktą, veido išraiška, balsu, gestais palaiko su jais ryšį.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Žmonių bendruomenių tyrinėjimas“, „Savo augimo, didėjančių galių ir mokymosi tyrinėjimas“, „Emocijų ir jų raiškos reguliavimas“) ➤ Žiūrinėja šeimos narių ir grupės vaikų nuotraukas.

2-asis žingsnis. ➤ Rodo prierašumą prie tėvų, pasitikėjimą juo besirūpinančiais suaugusiaisiais grupėje. ➤ Domisi kitais vaikais.	➤ Džiaugiasi, noriai bendrauja, žaidžia su pažįstamais suaugusiais. ➤ Žaidžia šalia kitų vaikų. ➤ Įsitraukia į grupės veiklas.
3-iasis žingsnis. ➤ Patogiai jaučiasi įprastoje grupės aplinkoje su pažįstamais suaugusiaisiais ir vaikais. ➤ Domisi kitų vaikų žaidimais ir grupės veiklomis.	
4-asis žingsnis. ➤ Piešia ar kitaip vaizduoja savo šeimą, kalba apie jos narius, save supranta kaip šeimos narį. ➤ Įsitraukia į bendrus žaidimus ir grupės veiklas, prisideda prie jų plėtojimo.	<i>Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“</i> („Žmonių bendruomenių tyrinėjimas“, „Žmonių įvairovės supratimas“, „Praeitis, dabartis, ateitis kaip asmeniniai, šeimos ir bendruomenės pokyčiai“) ➤ Aiškinasi, kad šeimos gali būti įvairios. ➤ Pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. ➤ Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. ➤ Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, darbuotojus. ➤ Apžiūrinėja, pasakoja pagal savo šeimos nuotraukas. ➤ Piešia, lipdo save, savo šeimos narius. ➤ Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi žaislais, pareigomis, idėjomis, tariasi dėl jų įgyvendinimo. ➤ Įsitraukia į pasiruošimą lopšelio-darželio šventėms.
5-asis žingsnis. ➤ Jaučiasi esąs šeimos narys: kalba apie šeimą, išvardija jos narius, pasako savo pavardę. ➤ Jaučiasi esąs vaikų grupės narys: kalba apie grupės draugus, pasakoja apie grupės gyvenimą.	
6-asis žingsnis. ➤ Dalyvauja šeimos, grupės ir mokyklos bendruomenės veiklose. ➤ Prisideda prie šeimoje, grupėje ar mokykloje priimamų sprendimų.	

Pasiekimų srities dėmuo: kalbinio, tautinio ir pilietinio tapatumo jausmas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Teigiamai reaguoja į artimoje aplinkoje įprastus žaidimus, daineles gimtąja ir kitomis kalbomis.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Žmonių įvairovės supratimas“, „Tautinio tapatumo ir pilietiškumo jausmas“) ➤ Žaidžia liaudies žaidimus, žaidimus, ratelius. ➤ Klausosi dainelių, tekstų, pokalbių gimtąja ir kitomis kalbomis. ➤ Stebi aplinkoje esančius tautinius simbolius, juos vaizduoja.
2-asis žingsnis. ➤ Trumpam sutelkia dėmesį ir įsitraukia į etnokultūrinius žaidimus, kalendorines šventes, renginius, klausosi tautosakos kūrinų.	
3-iasis žingsnis. ➤ Suaugusiojo skatinamas domisi supančios kultūrinės aplinkos simboliais. ➤ Teigiamai reaguoja į kita kalba kalbančius vaikus, suaugusiuosius ir grupėje apsilankančius svečius.	
4-asis žingsnis. ➤ Supranta, kai kiti vaikai ar suaugusieji šneka kita kalba nei jis. ➤ Dalinasi savo artimosios kultūrinės aplinkos buities, veiklų ir renginių patirtimi su kitais vaikais ir mokytojais, domisi kitų kultūrų simboliais. ➤ Mėgaujasi atsakomybe už nedidelių užduočių atlikimą, reiškia nuomonę jam aktualiais klausimais.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Tautinio tapatumo ir pilietiškumo jausmas“) ➤ Tyrinėja Lietuvos, pasaulio žemėlapius, gaublių. ➤ Ieško informacijos apie Lietuvą ir kitas šalis įvairiuose šaltiniuose. ➤ Tyrinėja tautinę simboliką ir meninėmis raiškos priemonėmis ją vaizduoja. ➤ Klausosi Lietuvos himno, liaudies dainų, pasakų. ➤ Konstruoja miesto, namo, gatvės maketus. ➤ Dalyvauja pokalbiuose, klauso įrašų, kuriuose kalbama skirtingomis tarmėmis, kalbomis. ➤ Kasdieninėse situacijose mokosi pagarbiai bendrauti. ➤ Domisi žinomais savo šalies ir kitų šalių žmonėmis.
5-asis žingsnis. ➤ Pasako, kokia yra jo gimtoji kalba, aiškina, ką žino ir supranta apie savo šalies kalbą, kultūrą, samprotauja, kuo ji skiriasi nuo kitų jam žinomų šalių kalbos ir kultūros. ➤ Vaizduoja ir naudoja savo šalies simbolius.	
6-asis žingsnis. ➤ Pasako savo tautybę, šalį, kurioje gyvena, žino savo namų adresą. ➤ Tyrinėja savo šalies ir kitų jam įdomių šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, žmonių gyvenimo būdą, supranta, kad visi žmonės yra lygūs, pasako keletą šalių panašumų ir skirtumų. ➤ Domisi ir dažniausiai laikosi šeimos, grupės, mokyklos, vietinės bendruomenės vertybių ir jam suprantamų pareigų bei teisių.	

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Ugdymo aplinka orientuota į vaikų gebėjimą pažinti save, savo kūną ir emocijas. Skatinama vaikus tyrinėti savo išorinį kūno vaizdą, stebėti save veidrodyje ir kituose paviršiuose, kas padeda vaikams geriau suprasti savo fizinę išvaizdą ir ugdo pasitikėjimą savimi. Judriose veiklose inicijuojamas ir palaikomas kūno, kūno dalių galimybių tyrinėjimas.
- Inicijuojami žaidimai, praktiniai eksperimentai, įvairių šaltinių tyrinėjimai, naudojamos papildytos realybės technologijos žmogaus organizmui ir jo sistemoms pažinti.
- Organizuojamos pažintinės veiklos, išvykos, virtualios kelionės, padedančios pažinti šalį ir gimtąjį miestą, pagrindinius šalies simbolius.
- Sudaromos galimybės atrasti ir įvertinti savo gebėjimus, palaikomos vaiko pastangomis.

8.4. JAUTRUS SOCIALINEI IR KULTŪRINEI ĮVAIROVEI VAIKAS

8.4.1. SANTYKIAI SU SUAUGUSIAIS IR BENDRAAMŽIAIS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais ir bendraamžiais.

Esminiai gebėjimai. Pasitiki mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai dalinasi savo mintimis, žino, kaip elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais. Geranoriškai elgiasi su bendraamžiais, natūraliai priima kitų skirtumus, draugauja bent su vienu vaiku, supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

Pasiekimų srities dėmenys:

- gebėjimas užmegzti ir palaikyti geranoriškus, pagarbius santykius su suaugusiaisiais ir kitais vaikais;
- gebėjimas bendrauti, mokymasis bendradarbiauti;
- gebėjimas atpažinti ir pripažinti savo ir kitų panašumus bei skirtumus;
- gebėjimas prisidėti prie grupės gerovės kūrimo.

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas užmegzti ir palaikyti geranoriškus, pagarbius santykius su suaugusiaisiais ir kitais vaikais

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta ir džiaugiasi pamatęs juo besirūpinantį suaugusįjį, mėgsta apkabintis, įsitraukia į bendravimą, kasdienę rutiną ir žaidimus. ➤ Domisi kitais vaikais, mėgdžioja jų veido išraišką, veiksmus.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Savo emocijų atpažinimas ir raiška“, „Ryšiai tarp vaikų ir jautrumas kito poreikiams“) ➤ Stebi, ką daro kitas, pakartoja jo veiksmus. ➤ Žaidžia šalia kitų vaikų.

2-asis žingsnis. ➤ Akivaizdžiai parodo prierašumą juo besirūpinančiam suaugusiajam. ➤ Skiria nepažįstamus žmones nuo juo besirūpinančio suaugusiojo. ➤ Stengiasi patraukti kitų vaikų dėmesį šypsena, balsu, judesiais, geranoriškais veiksmais.	➤ Šypsosi, čiauska ir džiaugsmingai juda, kai jį kalbina juo besirūpinantis suaugęs. ➤ Rodo suaugusiajam jausmus: apkabina arba nususuka, myluoja arba atstumia. ➤ Šliaužia, ropoja, eina prie juo besirūpinančio suaugusiojo, tiesia rankas, kad šis jį paimtų, kai į grupę įeina nepažįstamas žmogus. ➤ Apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, paima jų duodamą žaislą, jeigu šalia yra pažįstamas suaugęs žmogus.
3-iasis žingsnis. ➤ Drąsiai išbando ką nors nauja, ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. ➤ Ieško bendraamžių draugijos.	
4-asis žingsnis. ➤ Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų, rodo pasitikėjimą mokytojais ir jų padėjėjais: klausia, tariasi, guodžiasi. ➤ Kalbasi, įsitraukia į veiklą su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia yra mokytojas. ➤ Turi vieną ar kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų ir bendrų veiklų partnerius.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Ryšiai tarp vaikų ir jautrumas kito poreikiams“) ➤ Laikosi atsisveikinimo su tėvais ritualų. ➤ Kalbasi, diskutuoja, žiūri edukacinius filmukus apie draugystę. ➤ Supranta kito norą žaisti kartu ir pakviečia jį. ➤ Dalyvauja švietimo pagalbos specialistų veiklose. ➤ Skirtingose aplinkose bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis.
5-asis žingsnis. ➤ Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar kieme. ➤ Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius, sėkmingai įsitraukia į didesnės vaikų grupės veiklą.	
6-asis žingsnis. ➤ Stengiasi geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su pažįstamais ir nepažįstamais suaugusiais bei vaikais. ➤ Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas bendrauti, mokymasis bendradarbiauti

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Žvilgsniu, mimika, balsu, gestais inicijuoja bendravimą su suaugusiuoju ar vaiku, parodo, kuo domisi. ➤ Seka suaugusiojo žvilgsnį, veido mimiką, gestus, žodžius, aptikdamas jo rodomus aplinkos objektus bei reiškinius, dalindamasis emocijomis ir nuostaba.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Savo poreikių, pomėgių, interesų supratimas ir raiška“, „Savo emocijų atpažinimas ir raiška“, „Dėmesio ir elgesio valdymas“, „Skirtybių priėmimas ir lygiavertis dalyvavimas“, „Ryšiai tarp vaikų ir jautrumas kito poreikiams“) ➤ Žaidžia kartu su suaugusiuoju ir kitais vaikais, kartoja jų žodžius, veiksmus. ➤ Žaisdami mokosi dalintis žaislais, daiktais, veiksmus atlikti paeiliui. ➤ Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritrimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. ➤ Kviečia suaugusįjį žaisti kartu, prašo, kad paskaitytų, įjungtų mėgstamą dainelę ir kt. ➤ Žaidimuose mėgdžioja suaugusiųjų buitinius veiksmus, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis. ➤ Bando pats atlikti savitvarkos veiksmus (rengtis, praustis ir kt.), atsisako pagalbos, kartoja „Aš pats“.
2-asis žingsnis. ➤ Stebi ir mėgdžioja suaugusiojo veido išraišką, žodžius, veiksmus; kartoja savo veiksmus, kurie sulaukia suaugusiojo palaikymo; vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, prireikus kreipiasi į jį pagalbos; pats inicijuoja bendravimą su suaugusiuoju. ➤ Mėgsta žaisti greta kito vaiko, stebi, kaip šis mėgdžioja jo kalbėjimą, judesius, veiksmus, ir pats jį mėgdžioja.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Skirtybių priėmimas ir lygiavertis dalyvavimas“, „Ryšiai tarp vaikų ir jautrumas kito poreikiams“, „Dėmesio ir elgesio valdymas“) ➤ Priima suaugusiojo pasiūlytas veiklos idėjas ir į jas įsitraukia. ➤ Tariausi su kitais vaikais dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. ➤ Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą).
3-iasis žingsnis. ➤ Siekia veikti savarankiškai, tikisi savo iniciatyvų palaikymo, pagyrimo. ➤ Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. ➤ Trumpam įsitraukia į bendrą žaidimą, pakaitomis su kitu vaiku žaidžia tuo pačiu žaislu. ➤ Pradeda suprasti, kuris daiktas yra jo, kuris – kito, o kuriuo naudojamas bendrai.	
4-asis žingsnis. ➤ Įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytas bendras veiklas ir jas plėtoja, pats inicijuoja pokalbius ir bendras veiklas su suaugusiuoju. ➤ Geba žaisti, atlikti bendrą veiklą poroje, kelių vaikų grupelėje, siūlo ir priima idėjas, derina norus ir veiksmus, sprendžia nesutarimus. ➤ Padedant mokytojui palaukia savo eilės, dalinasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą.	
5-asis žingsnis.	

➤ Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, tariasi. ➤ Geranoriškai veikia kartu su kitais vaikais, drauge siekia to paties tikslo, priima bendrus sprendimus; skolina, keičiasi, dalinasi priemonėmis ir žaislais, ruošia ir kitiems dovanoja gimtadienio dovanas. ➤ Noriai ką nors veikia su vaikais iš kitos socialinės, kalbinės, kultūrinės aplinkos. ➤ Pats ar kartu su kitais randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdus arba prašo suaugusiojo pagalbos.	➤ Aiškinasi jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. ➤ Aiškinasi, koks elgesys yra tinkamas ar netinkamas, kas yra teisinga ar neteisinga ir kodėl. ➤ Pradedą padėti kitiems vaikams sprendžiant jų tarpusavio nesutarimus. ➤ Paaiškina suaugusiajam, kokia veikla nori užsiimti. ➤ Paskatinti išsako savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais
6-asis žingsnis. ➤ Supranta, koks elgesys yra priimtinas ar nepriimtinas kitiems ir kodėl. ➤ Rodo iniciatyvą susikalbėti ir bendradarbiauti su kitais. ➤ Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo ar kito vaiko nuomonę, aiškinasi, tariasi. ➤ Pradedą tarpininkauti kitiems vaikams, jiems sprendžiant tarpusavio nesutarimus.	➤ Kuria sveikinimus, dovanėles kitiems. ➤ Rodo, duoda pažaisti kitiems su iš namų atsineštu žaislu, daiktu.

Pasiekimų srities dėmuo: Gebėjimas atpažinti ir pripažinti savo ir kitų panašumus bei skirtumus

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
4-asis žingsnis. ➤ Veikdamas kartu su kitais pastebi vieną kitą akivaizdų savo ir kito (vaiko, suaugusiojo) išvaizdos, pomėgių, kalbos panašumą ar skirtumą ir skirtingais būdais tai parodo.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Žmonių įvairovės supratimas“, „Žmonių bendruomenių tyrinėjimas“, „Tautinio tapatumo ir pilietiškumo jausmas“) ➤ Domisi žmonių išvaizdos, aprangos ir amžiaus panašumais ir skirtumais.
5-asis žingsnis. ➤ Veikdamas kartu su kitais pastebi ir pasako keletą savo ir kitų vaikų ar suaugusiųjų asmeninių savybių, interesų, gebėjimų panašumų bei skirtumų.	➤ Susipažįsta su įvairių tautų žmonių kalbomis, maistu, būstu, darbais, kelionėmis, menais ir šventėmis.
6-asis žingsnis. ➤ Domisi socialiniais ir kultūriniais skirtumais tarp vaikų, jų šeimų ir natūraliai juos priima.	➤ Kalbasi apie savo pomėgius, interesus. Sužino, kad jie gali būti skirtingi.

- Parodo supratimą ir pagarbą kitokiai išvaizdai, kitokiam požiūriui, kitai kultūrai.

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas prisidėti prie grupės gerovės kūrimo

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
4-asis žingsnis. ➤ Prisideda prie grupės taisyklių kūrimo.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Ryšiai tarp vaikų ir jautrumas kito poreikiams“, „Dėmesio ir elgesio valdymas“) ➤ Kalbasi, kokio elgesio norėtų grupėje ir kartu su suaugusiais suformuluoja taisykles. ➤ Kalbasi apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. ➤ Vizualiai vaizduoja grupės susitarimus ir pasekmes. ➤ Aiškinasi, kad kiekvienas turi savo teises ir pareigas.
5-asis žingsnis. ➤ Stengiasi atlikti mažus įsipareigojimus grupei, dėl kurių susitariama. ➤ Stengiasi elgtis vadovaudamasis įgytu supratimu apie savo ir kitų teises bei pareigas grupėje.	
6-asis žingsnis. ➤ Supranta, kad gyvendamas grupėje turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. ➤ Suvokia savo veiksmų akivaizdžias pasekmes sau, kitiems ir visai grupei.	

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Kuriama ir palaikoma įstaigos, grupės bendravimo kultūra, tradicijos, susitarimai. Organizuojami darželio, grupės renginiai (gimtadienių šventės, išleistuvės, diskotekos ir kt.).
- Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalius poreikius, kuriama saugi ir palaikanti ugdymo aplinka.
- Inicijuojami ir palaikomi vaikų siužetiniai, naratyviniai žaidimai, ugdantys socialinius įgūdžius. Modeliuojamos kasdieninės situacijos, skatinamos veiklos mažose grupelėse, porose.
- Skatinamas ir palaikomas šeimos įsitraukimas į ugdymo procesą.
- Sudaromos situacijos bendrauti su mažiau pažįstamais žmonėmis įstaigoje ir už lopšelio-darželio ribų.
- Sudaromos galimybės susitikti, bendrauti gyvai ir nuotoliniu būdu su savo ir užsienio šalių mokyklų vaikais, suaugusiais.

8.4.2. APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinė nuostata. Nori pažinti ir suprasti aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminiai gebėjimai. Pažįsta jam suprantamus socialinius, kultūrinius ir gamtos objektus bei reiškinius, juos įvardija ir apibūdina, žinojimą pritaikydamas žaidimuose ir kitose veiklose.

Pasiekimų srities dėmenys:

- gebėjimas pažinti socialinę ir kultūrinę aplinką;
- gebėjimas pažinti gamtinę aplinką;
- pagarbus santykis su gyvybe ir aplinka.

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas pažinti socialinę ir kultūrinę aplinką

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Veido išraiška, mimika, gestais, garsais reaguoja į artimiausioje aplinkoje esančius žmones ir daiktus.	Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Atrandu daiktus“) ➤ Tyrinėja daiktus liesdami, griebdami, mesdami, kišdami į burną, kramtydami. ➤ Domisi lopšelio-darželio aplinkomis, darbuotojais. ➤ Stebi, mėgdžioja suaugusiųjų kasdieninius veiksmus. ➤ Žaidžia siužetinius vaidmeninius žaidimus.
2-asis žingsnis. ➤ Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi namų ir grupės aplinkoje. ➤ Pažįsta ir pavadina kai kuriuos žmones, jų veiksmus, aplinkoje esančius daiktus, jų atvaizdus. ➤ Žino kai kurių buitinių (šukos, šaukštas) ir kultūrinių (būgnai, knyga) daiktų paskirtį ir jais naudojasi.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Žmonių bendruomenės tyrinėjimas“, „Tautinio tapatumo ir pilietiškumo jausmas“, „Laiko tėkmės pajauta“) ➤ Žiūri šeimos, grupės vaikų nuotraukas, vaizdo įrašus. ➤ Dalyvauja grupės ir lopšelio-darželio bendruomenės renginiuose. ➤ Eksperimentuoja su smėlio laikrodžiais (ką gali nuveikti, kol išbyrės smėlis). ➤ Dėlioja paros dalių paveikslėlius, simbolius, nuotraukas. ➤ Laikosi dienvartės.
3-iasis žingsnis. ➤ Atpažįsta ir reaguoja į netolimoje praeityje vykusius šeimos ar grupės įvykius, užfiksuotus nuotraukose, įrašuose ir kt. ➤ Natūraliai įsitraukdamas į kasdienes, rutininius įvykius ir veiklas, parodo, kad žino paros dalių seką ir jaučia veiklų trukmę (vyko ilgai ar trumpai).	

4-asis žingsnis. ➤ Parodo, kad supranta, kurie kultūriniai vaizdai, garsai, judesiai, skoniai, kvapai ar pasakojimai yra iš kitos nei jo paties kultūra. ➤ Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus ir vietas, pastebi jų pasikeitimus. ➤ Pasako miesto (kaimo), kuriame gyvena, pavadinimą. ➤ Įsitraukia į veiklas, puoselėjančias šeimos ir liaudies tradicijas. ➤ Įvardija paros dalis, sieja jas su savo gyvenimo ritmu.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Panašumų ir skirtumų tyrinėjimas“, „Žmonių bendruomenės tyrinėjimas“, „Žmonių įvairovės supratimas“, „Tautinio tapatumo ir pilietiškumo jausmas“, „Laiko tėkmės pajauta“, „Praeitį, dabartį, ateitį kaip asmeniniai, šeimos ir bendruomenės pokyčiai“, „Šaltinių, pasakojančių apie praeitį ir būsimą ateitį, tyrinėjimas“) ➤ Pasakoja apie savo norus, pomėgius. ➤ Pastebi, kuo panašūs į kitus ir kuo skiriasi nuo kitų vaikų ir suaugusiųjų. ➤ Pasakoja apie savo šeimą. ➤ Samprotauja apie savo aplinkos žmonių bendruomenių gyvenimo būdo panašumus ir skirtumus. ➤ Domisi, pasakoja ir švenčia tradicines šventes. ➤ Tyrinėja Lietuvos žemėlapi. ➤ Kuria vietovės, miesto žemėlapius, maketus. ➤ Domisi tautiniais simboliais. ➤ Dalyvauja virtualiuose susitikimuose, bendruose projektuose su kitų šalių vaikais. ➤ Tyrinėja kitų šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, gaubli, žmonių gyvenimo būdą (tradicijas, maistą, aprangą ir pan.). ➤ Pasakoja ką veikė šiandien, vakar, ką veiks rytoj. ➤ Dėlioja paveikslėlius pagal paros dalis (rytas, diena, vakaras, naktis). ➤ Savaitės dienas žymi kalendoriuje. ➤ Domisi žmonių gyvenimo būdu praeityje (žaidimai, buities daiktai, profesijos, pastatai ir kt.). ➤ Fantazuoja apie ateitį. Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Daiktai ir technologijos“) ➤ Atranda gamtos objektų (jie auga, daugelis juda, jiems reikia maisto ir pan.) ir žmogaus sukurtų daiktų skirtumus. ➤ Domisi, kaip yra kuriami daiktai. ➤ Lygina praeities ir dabarties daiktus, komentuoja jų išvaizdą, paskirtį, kaip veikia, iš ko pagaminti.
5-asis žingsnis. ➤ Vaizduoja, pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas, domisi, kuo tos tradicijos skiriasi nuo kai kurių kitų kultūrų. ➤ Pristato savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę, kelis žinomus objektus ir vietas, gatvę, kurioje gyvena, kurioje yra jo ugdymo įstaiga. ➤ Iš savo grupės gali savarankiškai nueiti į kitas ugdymo įstaigas erdves (salę, dailės studiją). ➤ Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį: pasako, ką veikė vakar, ką veikia šiandien, ką veiks rytoj; sudėlioja dienos ar ilgesnio laikotarpio įvykius chronologine seka.	
6-asis žingsnis. ➤ Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. ➤ Papasakoja apie tradicines šventes, jas palygina su kai kuriomis kitų tautų šventėmis. ➤ Skiria ir pavadina suaugusių šeimos narių ir kitas dominančias profesijas, pasakoja, ką dirba aptariamų profesijų atstovai, kokia jų sukurtų daiktų ir paslaugų vertė, kaip vyksta jų mainai. ➤ Samprotauja apie tai, kaip žmonės gyveno, ką dirbo seniau, kokie daiktai buvo naudojami, kaip jie pasikeitė, kaip atrodo dabar. ➤ Vartoja savaitės dienų pavadinimus, žodžius praeičiai, dabarčiai, ateičiai apibūdinti.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas pažinti gamtinę aplinką

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Atkreipia dėmesį į artimiausioje aplinkoje esančius gyvosios gamtos objektus.	Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Pažįstu gyvybę“, „Netikėti atradimai“) ➤ Stebi lopšelio-darželio kieme, Lieporių parke esančius augalus, atskrendančius paukščius. ➤ Žiūrinėja knygeles, korteles, piešinius. ➤ Žaidžia su įvairių gyvūnų figūrėlėmis. ➤ Mėgdžioja gyvūnų balsus, jiems būdingus judesius. ➤ Stebi, tyrinėja ant palangės, darže pasodintus augalus, padeda prižiūrėti.
2-asis žingsnis. ➤ Pažįsta ir pavadina („savo kalba“, garsažodžiu ar tikslu pavadinimu) kai kuriuos gyvūnus, augalus, jų atvaizdus ir gamtos reiškinius (lietus, vėjas).	➤ Žaidžia su prizmėmis, susipažįsta su spalvų spektru. ➤ Atlieka nesudėtingus eksperimentus, padedančius pažinti gamtos reiškinius.
3-iasis žingsnis. ➤ Pažįsta daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, pradeda vartoti tikslus jų pavadinimus. ➤ Dalyvauja prižiūrint augalus. ➤ Atpažįsta rečiau pasitaikančius gamtos reiškinius (vaivorykštė, perkūnija).	
4-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta ir pavadina kelis dažniausiai stebėtus gyvūnus, augalus, grybus, negyvosios gamtos objektus (upė, akmuo), reiškinius (pūga, saulėlydis), nusako akivaizdžius jų požymius. ➤ Pasako metų laikų pavadinimus, samprotauja, kas būdinga metų laikams.	Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Pažįstu gyvybę“, „Gyvybė turi poreikių“) ➤ Varto knygas, albumus, enciklopedijas, klausosi skaitomų tekstų. ➤ Ieško informacijos apie gyvąją ir negyvąją gamtą įvairiuose šaltiniuose (enciklopedijose, žurnaluose, internete ir kt.), ją aptaria. ➤ Žaidžia stalo žaidimus (loto, domino, dėlionės). ➤ Renka, tyrinėja, grupuoja gamtinę medžiagą.
5-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta ir pavadina ne tik stebėtus vietinius, bet ir kai kuriuos tolimųjų kraštų augalus ir gyvūnus, samprotauja apie jų gyvenimo būdą ir buveines. ➤ Paaiškina, kaip daržoves, vaisius ir kitas gamtos gėrybes vartoti maistui. ➤ Stebėdamas ar prižiūrėdamas augalus ar gyvūnus, komentuoja jų pokyčius. ➤ Fiksuodamas gamtinių objektų stebinius, išvelgia kai kuriuos akivaizdžius objektams būdingus požymius.	➤ Stebi medžių metų ciklą (pavasarį sužaliuoja, žydi ir sėklas išbarsto kasmet, žiemą išgyvena numetę lapus, nesimaitindami), samprotauja, dalinasi mintimis, kam jie reikalingi (teikia pavėsį, jame prieglobstį randa gyvūnai, gamina deguonį). ➤ Tyrinėja vienmečių augalų gyvenimo ciklą (pavasarį išdygsta, užauga, vasarą žydi, subrandina vaisius, išbarsto sėklas ir vėlyvą rudenį nunyksta). ➤ Darže, ant palangės sodina, prižiūri augalus, stebi, fiksuoja, kaip jie auga (piešia, fotografuoja, matuoja).

➤ Pažįsta keletą dangaus kūnų, gamtos reiškinių, kurių negali ar kuriuos pavojainga stebėti iš arti (ugnikalnių išsiveržimas, viesulas, žvaigždės). ➤ Eilės tvarka išvardija metų laikus, pasako, kaip skirtingais metų laikais gyvena kai kurie gyvūnai, augalai.	➤ Stebi gyvūnus ir augalus savo aplinkoje, samprotauja, ko reikia, kad jie gebėtų prisitaikyti prie aplinkos. ➤ Aiškinasi, kaip gyvena augalai ir gyvūnai – dieną ir naktį, skirtingais metų laikais, kokie pasikeitimai vyksta jų gyvenime.
6-asis žingsnis. ➤ Ižvelgia gyvūnų ir augalų kai kuriuos panašumus ir skirtumus, pagal kuriuos juos grupuoja. ➤ Dalinasi savo žiniomis apie tai, kur gyvena ir kuo minta gyvūnai, kur kokie augalai, grybai auga, kokių sąlygų jiems reikia. ➤ Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. ➤ Ižvelgia, kaip keičiasi kai kurių gyvūnų ir augalų gyvenimas skirtingais metų laikais.	➤ Tyrinėja, aiškinasi, kas ir kaip vyksta gamtoje, pastebi gyvosios ir negyvosios gamtos vienovę: augalui reikia dirvožemio, vandens, saulės šviesos; gyvūnui – maisto, vandens, būsto. ➤ Atlieka eksperimentus, padedančius pažinti gamtos reiškinius. ➤ Diskutuoja apie gyvūnų naudą. ➤ Dalinasi savo patyrimu ir išgyvenimais apie turimų namuose augintinių auginimą. ➤ Globoja paukščius žiemą, kelia lesyklėles. ➤ Stebi būdingus gamtos požymius skirtingais metų laikais. ➤ Žymi orų kalendorių. ➤ Žiūri metų laikų paveikslėlius, deda jų seką. ➤ Domisi dangaus kūnais (saulė, mėnulis, žvaigždės), kuria jų modelius. Ugdymos(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Maisto įvairovės pažinimas“) ➤ Žaidžia režisūrinius maisto gaminimo žaidimus, kuria mėgstamų ir netikėtų patiekalų receptus, sudaro meniu, imituoja ir/ar dalyvauja maisto gaminimo procesuose.

Pasiekimų srities dėmuo: pagarbus santykis su gyvybe ir aplinka

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Emocijomis reaguoja į gamtos objektus ir žmogaus sukurtus daiktus bei reiškinius (garsus, vaizdus, skonius).	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Savo poreikių, pomėgių, interesų supratimas ir raiška“) ➤ Mimika, garsais, gestais, pirmaisiais žodžiais išreiškia susižavėjimą aplinkos daiktais, gyvūnais, augalais.
2-asis žingsnis. ➤ Parodo patinkantį augalą, gyvūną, kultūrinės aplinkos daiktą.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Žaidimas – kaip aplinkos ir veikimo su aplinkos objektais tyrinėjimas“, „Ankstyvasis muzikinis ugdymas(is)“) ➤ Žaidžia su patinkančiais įvairiais objektais ir daiktais.
3-iasis žingsnis.	

➤ Turėdamas galimybę, renkasi būti patinkančioje gamtinėje, socialinėje, kultūrinėje aplinkoje, džiaugiasi ten esančiais objektais.	➤ Pagal savo pomėgius, poreikius keičia žaidimų vietą. ➤ Klausosi lopšinių, gyvūnijos apdainavimų, ritmiškai atliekamų eilėraščių. ➤ Žaidžia žaidimus su judesiais, katutes, mylavimus, kykavimus.
4-asis žingsnis. ➤ Stengiasi saugoti socialinės, kultūrinės ir gamtinės aplinkos objektus. ➤ Bando rūšiuoti atliekas, tausoti medžiagas, išteklius (išjungia šviesą). ➤ Gamtos, kultūros grožį ir įvairovę stengiasi išreikšti savo kūryboje.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Tautinio tapatumo ir pilietiškumo jausmas“) ➤ Reiškia idėjas, kaip galėtų prisidėti prie savo aplinkos išsaugojimo ir atnaujinimo.
5-asis žingsnis. ➤ Rodo pagarbą gyvėjai ir negyvėjai aplinkai, kultūros reiškiniams ir objektams, supranta, kad jo elgesys gali paveikti gamtinę ir kultūrinę aplinką, stengiasi prisiimti atsakomybę už jų išsaugojimą. ➤ Savo kūryboje vaizduoja asmeninį emocinį santykį su gamtos ir kultūros objektais.	➤ Įsitraukia ir dalyvauja aplinkos saugojimo ir tvarkymo veiklose. ➤ Įsitraukia į mokytojų ar šeimos organizuojamas labdaros akcijas (teikiant pagalbą kitiems asmenims, gyvūnams). ➤ Aiškinasi ir pradeda suprasti, kad kai kurie žmonės patiria skurdą, nepriteklių, kad šiems žmonėms yra reikalinga pagalba.
6-asis žingsnis. ➤ Jaučiasi atsakingas už socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką bei jos ateitį: apmąsto ir siūlo būdus, kaip ją rūpintis, prižiūrėti, puošti. ➤ Paaiškina, kodėl išteklius reikia tausoti. ➤ Tyrinėdamas savo šalies ir nutolusių vietovių gyvenamąsias sąlygas, samprotauja apie žmogaus ir gamtos ryšį. ➤ Pradeda jausti prierašumą artimiausiai socialinei, kultūrinei ir gamtinei aplinkai, išreiškdamas jį veikloje ir kūryboje.	Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Pažįstu gyvybę“, „Gyvybė turi poreikių“) ➤ Mokosi taupiai naudoti maistą, vandenį, popierių, priemones, suprasdami, kad taip prisideda prie Žemės išteklių tausojimo, tvarumo. ➤ Aptaria ir supranta, kad žmogaus išmestos atliekos gali būti pavojingos gyvėjai gamtai. ➤ Mokosi rūšiuoti atliekas. Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Vizualaus pasaulio tyrinėjimas“) ➤ Vizualinės raiškos priemonėmis išreiškia savo pasaulio matymą, savo jausmus, emocijas.

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

➤ Grupės aplinka kuriama įvairiomis pažinimą skatinančiomis priemonėmis, kurios padeda vaikams tyrinėti ir suprasti juos supantį pasaulį. Aplinka papildyta natūraliais gamtos elementais, interaktyviomis ugdymosi priemonėmis, tyrinėjimo rinkiniais, didinimo stiklais, magnetais, smėlio ir vandens žaidimų įrenginiais. Grupėje gausu informacinių plakatų, knygų, žemėlapių, nuotraukų, kurios padeda vaikams geriau suprasti gamtos reiškinius, metų laikų pokyčius, žmogaus veiklos įtaką aplinkai.

- Lauko aplinkoje sukurti įvairūs gamtos kampeliai, kuriuose vaikai gali auginti augalus, stebėti vabzdžius, tyrinėti akmenėlius, lapus ir kitas gamtines medžiagas.
- Kuriama įtraukianti edukacinė aplinka, skatinanti vaikus spontaniškai veikti, rasti jų sumanymams ir savitai plėtoti pedagogo pasiūlytą veiklą, padedančią konstruoti savo žinojimą.
- Kasdienė veikla organizuojama kuriant situacijas, kuriose vaikai turi galimybę stebėti, eksperimentuoti, lyginti, daryti išvadas ir ieškoti atsakymų į jiems kylančius klausimus, diskutuoti bei spręsti problemas.
- Sukuriamos sąlygos vaikams pajauti, patirti, lyginti panašumus ir skirtumus apie save, kitus žmones, bendruomenes ir jų gyvenimo būdus, bendrų veiklų, įvairių sąveikų, komunikavimo su skirtingais žmonėmis galimybes: inicijuojami bendri žaidimai, patirtinės veiklos. Tikslingai kuriama edukacinė aplinka, kur žaisdami ir bendraudami, vaikai sužino apie kitas šalis, jų kultūrą, papročius.
- Palaikoma vaikų žaidybinė veikla, ugdomi loginį mąstymą, kūrybiškumą ir bendradarbiavimo įgūdžius.
- Organizuojamos išvykos, ekskursijos ir susitikimai, sudaromos galimybės lankytis įvairiose vietose: gamtoje, muziejuose, zoologijos soduose, bibliotekose, ugniagesių, policijos įstaigose, parduotuvėse ir kt..
- Bendradarbiaujama su ugdytinių tėvais, jie kviečiami į grupes pristatyti šeimos tradicijas, pomėgius, profesijas.

8.5. LANKSČIAI MĄSTANTIS VAIKAS

8.5.1. MATEMATINIS MĄSTYMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį jam suprantamais matematiniais būdais.

Esminiai gebėjimai. Atranda skaičių ir figūrų pasaulį, plėtoja supratimą ir kalbą apie skaičiavimo ir matavimo būdus, jų taikymą aplinkai pažinti, problemoms spręsti, geba išreikšti pastebėjimus apie objektų kiekį, formą, dydį, sekas, vietą ir judėjimo kryptį.

Pasiekimų srities dėmenys:

- skaičiaus pajauta, samprotavimai apie kiekį ir duomenis;
- mato pajauta ir išmatuojamų dydžių palyginimas;
- geometrinių modelių pažinimas;
- vietos ir krypties apibūdinimas, sekų tyrinėjimas.

Pasiekimų srities dėmuo: skaičiaus pajauta, samprotavimai apie kiekį ir duomenis

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Sugriebia daiktą, jį meta (paleidžia), siekia kito daikto, naudoja kūno kalbą (gestus, mimiką) parodydamas, kad supranta, ką reiškia „yra“ („nėra“), „dar“, „taip“ („ne“).	Ugdymo(si) sritys. „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Atrandu skaičius ir skaičiavimo būdus“, „Atrandu daiktus“) ➤ Žaidžia tą patį žaidimą su tuo pačiu žaislu (pvz., „Slėpynes“). ➤ Klausosi pasakų, dainelių, žaidžia žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama, skaičiuojama. ➤ Paima, paduoda, parodo tam tikrą kiekį daiktų, žaislų („vienas“, „du“, „daug“, „mažai“),
2-asis žingsnis. ➤ Supranta, kad žodžiai „vienas“, „du“, „trys“ siejami su atitinkamu daiktų kiekiu.	

➤ Į klausimą „Kiek..?“ atsako „vienas“, „du“ arba „mažai“, didesnį nei dviejų daiktų kiekį įvardija žodžiu „daug“.	➤ Parodo ir/ar pasako, kiek turi daiktų, žaislų. ➤ Manipuliuoja įvairių daiktų grupėmis (akmenukai, spalvoti pieštukai, kaladėlės ir kt.) ir skaitmenimis trijų ribose. ➤ Žaidžia su vienodo dydžio ir formos daiktais: paprašytas paima vieną (du) daiktą, padalina daiktus po vieną, sudėlioja juos į dvi, tris krūveles. ➤ Rikiuoja daiktus, žaislus girdėdami kelintinius skaitvardžius.
3-iasis žingsnis. ➤ Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, atpažįsta ir susieja įvairias „matomų skaičių“ išraiškas (rankos pirštai, taškai, brūkšneliai), paduoda tiek daiktų, kiek prašoma. ➤ Supranta, ką reiškia būti pirmam, antram.	Ugdymo(si) sritis. „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Atrandu skaičius ir skaičiavimo būdus“, „Atrandu daiktus“) ➤ Dėlioja, skaičiuoja daiktus, paveikslėlius, padeda juos prie atitinkamo skaitmens. ➤ Atpažįsta ir paaiškina kiekybinę informaciją perteikiančius vaizdus (pavyzdžiui, skaitmenis, piešinius, schemas). ➤ Dėlioja daiktus į grupes po lygiai, daugiau, mažiau. ➤ Lygina dvi daiktų grupes pagal kiekį. ➤ Kuria skaičių knygeles. ➤ Žaidžia stalo žaidimus. ➤ Mokosi skaičiuočių, naudoja jas žaisdami. ➤ Vaidindami, piešdami, parodydami gestais, manipuliuodami daiktais, kurdami istorijas atlieka skaičiavimo užduotis (pvz., „Žydėjo dvi gėlytės, pražydo dar viena. Kiek žydi dabar?“). ➤ Vaizduoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. ➤ Samprotauja apie matematinius procesus ir bando nuspėti, kas bus, ar pavyks (pvz., „Ar pavyks pastatyti bokštą iš 10 puodelių?“)
4-asis žingsnis. ➤ Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, 4, 5, atpažįsta atitinkamus skaitmenis. ➤ Skaičiuoja daiktus, jų kiekį susieja su skaičiumi. ➤ Žymi, skaičiuoja stebimus objektus, padedamas mokytojo radinius pateikia grafine išraiška (lentele, piktograma). ➤ Palygindamas kiekius, taiko atitikimo arba nuoseklaus skaičiavimo strategijas, supranta, ką reiškia „vienu daugiau“ („mažiau“), „tiek pat“ („lygu“).	
5-asis žingsnis. ➤ Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 9, juos parašo skaitmenimis, susieja su daiktų skaičiumi. ➤ Palygina rinkinių iki 5 daiktų kiekviename kiekius, atlieka sudėties ir atimties veiksmus 5-ių ribose, 4 ar 5 daiktų rinkinį išskaido į dvi grupes daugiau nei vienu būdu (0 ir 4, 1 ir 3 ar 2 ir 2).	
6-asis žingsnis. ➤ Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 10, juos parašo skaitmenimis. ➤ Paduoda tikslų daiktų skaičių, kai jų yra daugiau nei 5; pasako, kiek jų yra daugiau už 5 ir kelių trūksta iki 10. ➤ Atlieka sudėties ir atimties veiksmus 7-ių ribose. ➤ Žymi, skaičiuoja, vaizduoja duomenis, naudojami grafiniais jų vaizdais sprendamas problemas. ➤ Kalbėdamas apie ateities įvykius, pradeda vartoti žodžius: būtinai, tikrai įvyks; gali būti, įmanoma, kad įvyks; taip negali būti, niekada neįvyks.	

Pasiekimų srities dėmuo: mato pajauta ir išmatuojamų dydžių palyginimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Stebi įvairius objektus, deda vieną daiktą ant kito.	<i>Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Matavimai kasdieninėje aplinkoje“)</i> ➤ Stato piramidę, bokšteliu iš daiktų, žaislų. ➤ Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais. ➤ Eksperimentuoja su įvairios talpos indais.
2-asis žingsnis. ➤ Mažesnius objektus įdeda į didesnius, surikiuoja du tris daiktus pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę.	➤ Lygina daiktų ilgį (plotį, aukštį) netiesiogiai, daiktus sugretindami. ➤ Lygina daiktų mases, daiktus kilnodami. ➤ Eksperimentuoja su įvairių dydžių ir formų daiktais, žaislais. ➤ Lygina daiktus, žaislus, ieško panašumų ir skirtumų. ➤ Parodo, kuris iš dviejų daiktų, žaislų yra „ilgas“ arba „trumpas“, „aukštas“ arba „žemas“.
3-iasis žingsnis. ➤ Palygina du daiktus, besiskiriančius tik ilgiu, mase ar tūriu, veikdamas (suartinamas, pakilnodamas, pilstydamas vandenį ar smėlį). ➤ Parodo, kuris iš dviejų daiktų yra ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, pilnas – tuščias ir pan. ➤ Surikiuoja kelių objektų rinkinį pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę.	➤ Dėlioja žaislus, daiktus didėjimo ar mažėjimo tvarka pagal ilgį, dydį.
4-asis žingsnis. ➤ Atrenka vienodo ilgio, aukščio, pločio, tūrio daiktus. ➤ Dažniausiai taiko tiesioginį palyginimą. ➤ Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti aukštesniojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, trumpesnis ir pan.).	<i>Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Matavimai kasdieninėje aplinkoje“, „Daiktai ir kasdienybė“)</i> ➤ Rūšiuoja daiktus pagal ilgį, aukštį, plotį, tūrį. ➤ Naudoja smulkesnius daiktus kaip matavimo priemonę dydžių palyginimui.
5-asis žingsnis. ➤ Kai dydžių negalima palyginti tiesiogiai, pasitelkia trečią daiktą (sutartinį matą). ➤ Kelių dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, ilgiausias ir pan.). ➤ Nematuodamas gali pasakyti, kuris iš dviejų pažįstamų objektų sunkesnis, aukštesnis.	➤ Naudoja trečią daiktą, kaip tarpininką, dydžiams palyginti (pvz. matuoja pėdomis, žingsniais, plaštaka). ➤ Palygina mažai besiskiriančius daiktus uždedant vieną ant kito, pridedant vieną prie kito. ➤ Rikiuoja daiktus nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. ➤ Sugalvoja ir paaiškina, kaip įvairiose situacijose galima palyginti dviejų trijų pažįstamų objektų atitinkamą dydį.
6-asis žingsnis. ➤ Palygina du tris mažai besiskiriančius išmatuojamus dydžius, randa žodžių nedideliam jų skirtumui apibūdinti (šiek tiek didesnis, truputį ilgesnis, beveik vienodi, panašaus aukščio ir pan.).	➤ Tyrinėdamas, žaisdamas apibūdina daiktų, žaislų dydžius (ilgesnis – trumpesnis, aukštesnis – žemesnis, storesnis – plonesnis, lengvesnis – sunkesnis).

	➤ Tyrinėja daiktų dydį bandydami apimti delnais, apglėbti, gretindami su savo ūgiu.
--	---

Pasiekimų srities dėmuo: geometrinių modelių pažinimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Susidomi, matydamas formą, dydžiu ar spalva išsiskiriantį daiktą.	<i>Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Eksperimentai su geometrinių figūrų modeliais“)</i> ➤ Tyrinėja aplinkoje esančius daiktus ir objektus. ➤ Žaidžia su tos pačios rūšies daiktais, aiškinasi, kuo jie skiriasi vieni nuo kitų. ➤ Rūšiuoja daiktus pagal vieną požymį: spalvą, formą, dydį. ➤ Parodo, kurie du iš 4-5 paveikslėlių yra tokie patys. ➤ Figūromis ir objektais manipuliuoja erdvėje: apverčia, pasuka, pastumia. ➤ Randa figūras paveikslėliuose, jų analogų suranda aplinkoje. ➤ Deda daiktus į išpjovas tapatindami tiesiogiai. ➤ Dėlioja dėliones.
2-asis žingsnis. ➤ Daugeliu atvejų suranda tokios pačios formos, dydžio ar spalvos objektą, supranta, ką reiškia „toks pat“, „kitoks“.	
3-iasis žingsnis. ➤ Tapatina, atrenka kelis daiktus (jų vaizdus) pagal spalvą, formą, dydį.	
4-asis žingsnis. ➤ Parodo, kurie artimoje aplinkoje esantys daiktai savo forma primena skritulį, kvadratą, rutulį ar kubą. ➤ Pagal vieną savybę (požymį) klasifikuoja ir rūšiuoja dviem požymiais besiskiriančių objektų rinkinius.	<i>Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Eksperimentai su geometrinių figūrų modeliais“)</i> ➤ Aiškinasi, kurie grupėje esantys daiktai, žaislai panašūs į geometrines figūras. ➤ Atpažįsta daiktus pagal formą (apvalus, kampiatus, pailgas). ➤ Paveikslėlyje randa visus vienos formos daiktus. ➤ Žaidžia daiktų lotą. ➤ Rūšiuoja dviem požymiais besiskiriančius daiktus pagal vieną požymį. ➤ Tyrinėja daiktus ir aiškinasi, kuo jie skiriasi nuo kitos rūšies daiktų (pvz., kamuoliai forma skiriasi nuo knygų). ➤ Karpo, paišo, spalvina, dekoruoja geometrines figūras, apibrėžia jų trafaretus. ➤ Kuria įvairių geometrinių formų kompozicijas, mandalas, ornamentus, aplikacijas.
5-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta skritulį, kvadratą, trikampį, kubą, rutulį, bando šias figūras apibūdinti, palyginti. ➤ Susieja trimatę figūrą su jos atvaizdu plokštumoje.	
6-asis žingsnis. ➤ Apibūdindamas aplinkos objektus, vartoja bent penkis dvimačių ir trimatinių figūrų pavadinimus (skritulys, kvadratas, trikampis, kubas, rutulys). ➤ Žinomas figūras pavadina taisyklingai, nepriklausomai nuo jų padėties ar dydžio.	

➤ Atrenka figūrai sukomponuoti reikalingas detales ir jas tinkamai sudėlioja.	➤ Eksperimentuoja su veidrodiniais paviršiais, taškiniais šviesos šaltiniais, stebi ir tyrinėja dvimačių ir trimačių geometrinių objektų atvaizdus. ➤ Eksperimentuoja su figūromis (jas jungia, skaido, dėlioja, varto, apšviečia).
---	--

Pasiekimų srities dėmuo: vietos ir krypties apibūdinimas, sekų tyrinėjimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Emocingai reaguoja į pasikartojančius garsus, judesius.	<i>Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Kaip apibūdinti vietą ir padėtį“)</i> ➤ Reaguoja į objekto judėjimą ir į paprasčiausius suaugusiojo žodžius, vartojamus objekto judėjimui ir vietai apibūdinti. ➤ Žaidžia su dideliais daiktais į kuriuos galima įlipti, išlipti, įeiti, išeiti. ➤ Žaidžia su įdedamais žaislais. ➤ Ploja dviejų elementų sekas. ➤ Dėlioja dviejų elementų sekas iš gamtinės medžiagos.
2-asis žingsnis. ➤ Supranta bent keturis žodžius, kuriais mokytojas apibūdina paties vaiko ar objekto judėjimą erdvėje (pvz., įeiti (išeiti), pažiūrėti į viršų (žemyn), įdėti (išimti) ir pan.).	<i>Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Kaip apibūdinti vietą ir padėtį“)</i> ➤ Deda daiktus, orientuojantis į savo kūno padėtį: padėti daiktą savo dešinėje, kairėje. ➤ Dėlioja daiktus dešine arba kaire ranka. ➤ Dėlioja daiktus iš kairės į dešinę ir atvirkščiai. ➤ Žaidžia judriuosius žaidimus, kuriuose laikomasi nurodymų dėl judėjimo krypties ar buvimo vietos. ➤ Tyrinėja savo grupės kambarį (nustato savo buvimo vietą jame). ➤ Piešia, konstruoja savo grupės, kambario planą. ➤ Pasakoja, kaip nuotraukoje išsidėstę daiktai. ➤ Keičia judėjimo kryptį pagal žodinį nurodymą arba simbolius. ➤ Sudaro maršruto planą. ➤ Piešia pagal žodinį nurodymą: lapo viršuje, viduryje, apačioje ir kt. ➤ Deda daiktus pagal žodinį nurodymą: stalo viduryje, apačioje, viršuje ir kt.
3-iasis žingsnis. ➤ Kopijuoja dviejų elementų sekas (vaizdines, garsines, judesio).	
4-asis žingsnis. ➤ Kasdienėse veiklose pradeda vartoti žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. ➤ Nupiešia paprastą planą, kuriame atvaizduoja 2–3 matomus daiktus. ➤ Atpažįsta dviejų pasikartojančių elementų seką, ją nukopijuoja, pratęsia 1–2 elementais iš bet kurios pusės.	
5-asis žingsnis. ➤ Popieriaus lape atvaizduoja kelių matomų daiktų išdėstymą, apibūdina jų vietą, padėtį vienas kito atžvilgiu. ➤ Juda žodžiu nusakyta ar rodyklėmis pažymėta kryptimi. ➤ Atranda dviejų pasikartojančių elementų grupę sekoje, sukuria tokio paties modelio seką iš kitų elementų.	
6-asis žingsnis. ➤ Apibūdina, kaip vienas kito atžvilgiu yra išsidėstę matomi daiktai.	

➤ Išgirdęs ar pamatęs judėjimo su krypties pakeitimu planą, jį iš atminties įvykdo, atkuria, geba pasakyti ir bando pavaizduoti, kaip reikėtų sugrįžti (judėti atbuline tvarka). ➤ Nukopijuoja, pratęsia, sukuria seką iš dviejų pasikartojančių elementų.	➤ Ritmiškai ploja, groja lazdelėmis atsikartojančiais elementais. ➤ Modeliuoja sekas piešdami, dėliodami įvairius objektus. ➤ Kuria ornamentus atsikartojančiais raštais. ➤ Dėlioja įvairias sekas pagal dydį, spalvą, formą ir kt.
---	--

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Kuriama grupės ir lauko aplinka skatinanti smalsumą, tyrinėjimą, loginį mąstymą, patirtinį ugdymą, patirtinį mokymą per žaidimą. Aplinka turtinga priemonėmis, skirtomis skaičių pažinimui, skaičiavimui (skirtingo dydžio bei reljefo skaitmenys, kortelės su skirtingu daiktų kiekiu, magnetinė lenta, magnetiniai skaitmenys, įvairūs daiktai ir kt.), geometrinių formų pažinimui (kaladėlės, konstruktoriai, žiedų piramidės, geometrinių figūrų rinkiniai, jų trafaretai, mozaikos ir kt.), tyrinėjimą, rūšiavimą skatinančiomis priemonėmis (įvairios talpos indai birioms medžiagoms ir skysčiams matuoti, svarstyklės, liniuotės, centimetrinė juostelė), įvairia gamtine medžiaga, stalo žaidimais (didaktiniai, kortelių žaidimai, domino, įvairių dydžių dėlionės).
- Kuriama žaidimų aplinka, kur vaikai gali praktikuoti skaičiavimą, klasifikavimą ar erdvinį mąstymą (pavyzdžiui, žaidžiant parduotuvę ar skaičiuojant daiktus, statant bokštus iš blokelių). Vaikai įtraukiami į situacijas, kuriose minimi skaičiai, yra skaičiuojama (pavyzdžiui, eilėraščiai, dainelės, judrieji žaidimai, stalo žaidimai).
- Inicijuojamos veiklos, skatinančios nevaržomai ardyti ar surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžius ir formas, eksperimentuoti su spalvomis, lyginti daiktus tarpusavyje.
- Sensorinių ir kūrybinių užsiėmimų metu suteikiama galimybė pažinti skirtingas medžiagas, formas, spalvas, dydžius.
- Atsižvelgiama į vaiko individualius pasaulio pažinimo būdus, padedant įgyti naujos patirties.
- Organizuojamos išvykos į parduotuves, turgų, gamtą, kur skaičiuojami daiktai, stebimos skaičių ir formų sąsajos su kasdienybe.
- Modeliuojamos kasdieninės situacijos, kuriose skaičiuojama, analizuojama, priimami sprendimai, skatinama pastebėti geometrines formas aplinkoje, aptarti jų dydžius ir proporcijas.
- Inicijuojami ir palaikomi vaikų režisūriniai, vaidmenų ir stalo žaidimai, kur reikalingas skaičiavimas ir loginis mąstymas (pvz.: „Parduotuvė“, „Statybos aikštelė“).
- Žiūrėjamos knygos, stebimi ir analizuojami edukaciniai filmukai apie skaičius, geometrines formas, loginius ryšius.

8.5.2. SKAITMENINIS SUMANUMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti, išbandyti ir saugiai naudoti aplinkoje esančias skaitmenines technologijas.

Esminiai gebėjimai. Geba pažinti ir naudoti lengvai valdomas skaitmenines priemones, kurti elementarų skaitmeninį turinį, sudaryti kelių vienas po kito einančių veiksmų programas.

Pasiekimų srities dėmenys:

- gebėjimas tikslingai naudoti skaitmenines priemones;
- elementaraus skaitmeninio turinio kūrimas;
- veiksmų sekų naudojimas problemoms spręsti;
- saugus naudojimasis išmaniaisiais įrenginiais.

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas tikslingai naudoti skaitmenines priemones

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Stebi išmaniųjų žaislų judėjimą, siekia jų rankomis, klausosi jų skleidžiamų garsų (pvz., kūdikių karuselė).	Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Daiktai ir technologijos“), „Atrandu daiktus“) ➤ Domisi judančiais, garsus skleidžiančiais daiktais. ➤ Susipažįsta ir mokosi naudotis daiktais, prietaisais (lupos, magnetai, mikroskopas, svarstyklės), padedančiais tyrinėti ir pažinti aplinką. ➤ Naudoja išmaniuosius daiktus (žaislus, robotukus, knygas su garsais ir kt.), aiškinasi jų veikimo būdą, juos išbando. ➤ Žaidžia su elektroniniais ir mechaniniais žaislais. ➤ Ieško atsakymų į patiems kylančius ir mokytojo nuolat keliamus klausimus.
2-asis žingsnis. ➤ Susidomi grupėje esančiais išmaniaisiais žaislais be ekranų, spaudo, liečia, purto ir kt. siekdamas efekto.	
3-iasis žingsnis. ➤ Žaidžia mokyklos aplinkoje esančiais įvairiais išmaniaisiais žaislais be ekranų (pvz., robotukais), naudodamas pagrindines jų paleidimo ir veikimo funkcijas.	
4-asis žingsnis. ➤ Atliepia, komentuoja įvairiomis formomis (vaizdo, garso įrašai, animacijos) pateikiamą informaciją. ➤ Vartoja kai kuriuos su technologijų naudojimu susijusius žodžius, pasakoja apie interaktyvią knygelę, programėlę, žaidimą.	Ugdymo(si) sritis. „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Daiktai ir technologijos“) ➤ Dalinasi savo išpūdžiais apie programėlę, žaidimą, interaktyvią knygelę. ➤ Varto interaktyvias knygas.

5-asis žingsnis. ➤ Mokytojo padedamas ir prižiūrimas naudojami įvairių išmaniųjų įrenginių valdymo priemonėmis (pele, jutikliniu ekranu, klaviatūra), informacinėmis svetainėmis tyrinėjimams ir kt. ugdomajai veiklai.	➤ Žaidžia interaktyvius žaidimus. ➤ Fotografuoja išmaniuoju telefonu, planšetiniu kompiuteriu. ➤ Kopijuoja žodžius planšetiniame kompiuteryje. ➤ Naudoja(si) mobiliojo telefono programėle, skaičiuotuvą skaičių rašymui, skaičiavimui. ➤ Klausosi informacinių tekstukų, pasakų, dainelių. ➤ Žiūri tikslingai parinktus vaizdo įrašus. ➤ Žiūri skaitmenines nuotraukas. ➤ Dalyvauja projektuose, bendrauja naudojant „Zoom“, „Skype“ programas. ➤ Naudojasi amžių atitinkančiomis prasmingomis skaitmeninėmis technologijomis ir skaitmeniniu turiniu.
6-asis žingsnis. ➤ Mokytojo prižiūrimas pasirenka ir naudoja pagal amžių tinkamas interneto svetaines, programėles, kad galėtų atlikti projektines veiklas, kūrybines užduotis.	

Pasiekimų srities dėmuo: elementaraus skaitmeninio turinio kūrimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
4-asis žingsnis. ➤ Mokytojo padedamas naudoja skaitmeninį fotoaparata savo patirčiai ir aplinkiniam pasauliui fiksuoti, pradeda naudoti paprastas programėles piešimui, garsui, vaizdui įrašyti ir paleisti.	Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Veiksmų sekos ir problemų sprendimas) ➤ Paskatintas įsitraukia į įvairias kūrybines, tyrinėjimo ir judrias veiklas, atranda nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo galimybes (piešimas, fotografavimas, garso ir vaizdo įrašas). ➤ Piešia planšetiniame kompiuteryje, naudodamas paprastas programėles. ➤ Įrašo įvairius garsus. ➤ Mokytojų padedamas naudojami išmaniaisiais įrenginiais gauti informacijai. ➤ Ieško informacijos jungdamasis prie informacinių svetainių. ➤ Kuria skaitmeninį turinį (piešia, fotografuoja) ir pristato draugams.
5-asis žingsnis. ➤ Naudoja įvairias technologijas (fotografavimą, skaitmeninį piešimą, garso įrašų darymą) skaitmeniniam turiniui kurti.	
6-asis žingsnis. ➤ Įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, derina bent dvi mokytojo pasiūlytas vaiko gebėjimus atitinkančias skaitmenines priemones (fotografavimo, piešimo, nuotraukų apdorojimo, garso įrašymo), skirtingus turinio tipus (vaizdą, judantį vaizdą, garsą, tekstą). ➤ Domisi kitų ir dalinasi savo sukurtu skaitmeniniu turiniu.	

Pasiekimų srities dėmuo: veiksmų sekų naudojimas problemoms spręsti

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
2-asis žingsnis. ➤ Žaisdamas pradeda paeiliui atlikti dviejų vaikui suprantamų veiksmų sekas (pvz., trepsėti ir ploti).	<i>Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Veiksmų sekos ir problemų sprendimas“, „Kaip apibūdinti vietą ir padėtį“, „Ką apie mus sako duomenys“)</i> ➤ Atlieka dviejų nesudėtingų veiksmų sekas (paimti kamuolį ir paduoti draugui, linguoti ir ploti, dėlioti kaladėles ir kt.). ➤ Žaisdamas pratinasi laikytis nurodymų dėl judėjimo krypties ar buvimo vietos (į priekį, atgal, apsisukti ir kt.). ➤ Pasirinktu būdu (gestais, kalba, vadovaudamasis instrukcijomis) duoda nurodymus dėl objekto judėjimo krypties ir buvimo vietos (viduje, išorėje ir kt.). ➤ Dienotvarkėje dėlioja numatomų įvykių paveikslėlius, simbolius, nuotraukas.
3-iasis žingsnis. ➤ Žodžiais, garsažodžiais, veiksmais parodo kasdienių darbų ir veiklų atlikimo žingsnių eiliškumą, atlieka mokytojo ar kitų vaikų sakomas komandas.	<i>Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Veiksmų sekos ir problemų sprendimas“)</i> ➤ Žaisdamas atlieka vienus kitiems sakomus nurodymus, komandas.
4-asis žingsnis. ➤ Supranta ir atlieka grafiniais simboliais ir objektais žymimas komandas.	➤ Žodines komandas pateikia vaizdiniais, garsiniais ir kitais simboliais, mokosi jas suprasti bei atlikti.
5-asis žingsnis. ➤ Dėlioja vaizdiniais simboliais ar objektais pateiktas komandas, sudarydamas rišlią veiksmų seką. ➤ Nusako, kaip nuosekliai, žingsnis po žingsnio pavyko pasiekti rezultatą. ➤ Išbando užrašytas veiksmų sekas žaidybinėje programavimo aplinkoje.	➤ Dėlioja ir atlieka veiksmų sekas, naudodamasis realiais objektais kaip simboliais (kaladėlėmis, akmenukais, piešiniais, kortelėmis ir kt.). ➤ Dėliodamas skaitmeninių objektų (robotukai, valdikliai ir pan.) sekas, mokosi programuoti. ➤ Programuodamas nesudėtingas animacijas programavimo aplinkose, nuosekliai atlieka veiksmus.
6-asis žingsnis. ➤ Programavimo aplinkose kuria ir vykdo paprastas komandų sekas. ➤ Pradeda suprasti, kaip valdomi robotai, išbandydamas sudarytą paprastą programą atpažįsta klaidas ir koreguoja veiksmų seką.	➤ Vykdo užrašytas veiksmų sekas, nepavykus bando iš naujo.

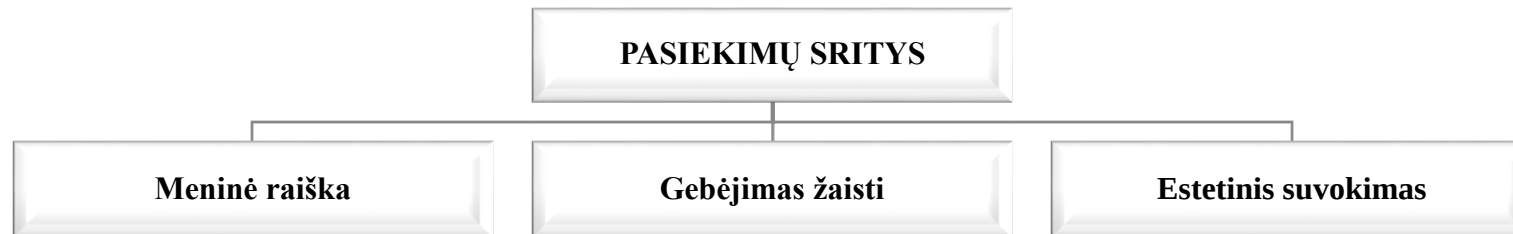
Pasiekimų srities dėmuo: saugus naudojimasis išmaniaisiais įrenginiais

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
3-iasis žingsnis. ➤ Pradedama laikytis išmaniųjų žaislų, daiktų paprasčiausių saugaus naudojimo taisyklių.	Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Skaitmeninis raštingumas“) ➤ Bendrauja tarpusavyje su kitais vaikais, suaugusiaisiais virtualioje aplinkoje. ➤ Aiškinasi saugaus ir atsakingo naudojimo skaitmeninėmis priemonėmis taisykles. ➤ Nagrinėja įvairias situacijas ir pavyzdžius kaip saugiai elgtis internetinėje erdvėje.
4-asis žingsnis. Mokytojai prižiūrint ir padedant bando su kitais bendrauti skaitmeninėmis technologijomis.	
5-asis žingsnis. ➤ Paaiškina ir suaugusiojo padedamas laikosi pagrindinių bendravimo ir saugaus naudojimosi skaitmeniniais įrenginiais taisyklių.	
6-asis žingsnis. ➤ Supranta pagrindines skaitmeninio turinio (pvz., nuotraukų, piešinių, vaizdo įrašų) saugaus dalinimosi taisykles.	

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Grupės aplinkoje kuriami realios ir virtualios aplinkos sąveikomis grindžiami kontekstai, aplinkas saikingai ir saugiai, papildant skaitmeninėmis priemonėmis bei įranga (robotukais, išmaniaisiais žaislais, planšetėmis, kompiuteriu, išmaniaisiais telefonais, išmaniaja lenta ir kt.), prioritetą teikiant patirtiniam realių objektų ir reiškinių tyrinėjimui.
- Sudaromos sąlygos iki 0,5 valandos per dieną naudotis jų amžių atitinkančiomis IKT priemonėmis (ribojant laiką prie ekranų).
- Kuriamos galimybės vaizdo ir garso technologijomis vaikams pamatyti realioje aplinkoje įprastai nematomus procesus ir reiškinius, perkelti realios aplinkos objektus į skaitmeninę erdvę, tyrinėti juos papildytosios (virtualios) realybės programėlėmis, tokiomis kaip *ScratchJr*, *ChatterKid*, *Kids Paint*, *Animal 4D*, *Ocean 4D*, *Quiver*, *Wordwall*, QR kodai ir kt. situacijos ir pavyzdžiai apie saugų ir atsakingą skaitmeninių priemonių naudojimą, virtualaus bendravimo taisykles. Akcentuojamas kūrybiškas IKT naudojimas ne tik žaidimams, bet ir turiningam mokymuisi.
- Sukuriamos sąlygos, naudojantis skaitmeninėmis technologijomis, padedant ir prižiūrint mokytojai, tikslingai bendrauti tarpusavyje, su kitų Lietuvos ir užsienio mokyklų (ugdymo įstaigų) vaikais, kūrėjais, žaidimo pasaulio personažais.
- Rengiami ir įgyvendinami projektai, kuriuose naudojamos skaitmeninės priemonės.

8.6. KŪRYBINGAS VAIKAS

8.6.1. MENINĖ RAIŠKA

Vertybinė nuostata. Domisi menų kalbomis, jaučia meninės raiškos džiaugsmą.

Esminiai gebėjimai. Pagal savo išgales tyrinėja menų kalbas, spontaniškai ir tiksliai išreiškia emocijas, išpūdžius, mintis, idėjas jau įvaldytomis meninės raiškos priemonėmis, atpažįsta savo meninius pomėgius, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas menines sąvokas savo patirčiai išreikšti.

Pasiekimų srities dėmenys:

- tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas;
- raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais;
- menų kalbų vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas.

Meninės raiškos pasiekimų srities posritis: dailė, muzika, šokis, teatras.

Dailės dėmuo: tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Emocingai reaguoja, ima, apžiūrinėja ir kitaip tyrinėja jam patrauklius kontrastingus, ryškius objektus, skirtingos faktūros paviršius.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Rašytinės raiškos ir vaizdinės informacijos suvokimas“) ➤ Brauko, keverzoja, piešinėja, palikdami ženklus smėlyje, popieriuje, vandenyje ir kt.

2-asis žingsnis. ➤ Noriai čiumpa įvairias vizualinės raiškos priemones: rašiklius, tešlą, dažus ir pan. ➤ Atkreipia dėmesį į pėdsakus, kuriuos palieka spontaniškai veikdamas su priemonėmis ir medžiagomis.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Vizualaus pasaulio tyrinėjimas“, „Vizualinės raiškos priemonių ir kuriamų vaizdų tyrinėjimas“, „Erdvinė raiška“) ➤ Liečia, judina, brauko, spaudo, tepioja dažais, pirštukais. ➤ Pastebi pėdsaką, spalvą, liniją, dėmę, pajaučia tekstūrą, skirtingų faktūrų medžiagiškumo paviršius. ➤ Čiupinėja, skirtingus dvimačių ir trimačių formų objektus, juo apverčia, pasuka, pastumia. ➤ Purškia dažais aplink uždėtą daiktą, trafaretą ir kt.
3-iasis žingsnis. ➤ Žaisdamas su erdvinėmis ir grafinėmis priemonėmis bei medžiagomis, tyrinėja ant skirtingų paviršių paliktus pėdsakus ar išgautus vaizdus, mėgaujasi skirtingais potyriais.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Rašytinės raiškos ir vaizdinės informacijos suvokimas“, „Rašytinė kalba“) ➤ Iš įvairių medžiagų, daiktų dėlioja simbolius, objektus. ➤ Pagaliuku brauko, braižo, rašo ant smėlio, kreidelėmis – ant asfalto ir pan.
4-asis žingsnis. ➤ Noriai, drąsiai išbando naujas vizualinės raiškos priemones, medžiagas, jas tyrinėja.	Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Atrandu daiktus“, „Netikėti atradimai“, „Eksperimentai su geometrinėmis figūromis“) ➤ Jungia, skaido, dėlioja, varto, apšviečia figūras. ➤ Žaidžia su prizmėmis, susipažįsta su spalvų spektru. ➤ Tyrinėja objektų šešėlius, kuria juos pasitelkdami įvairius daiktus ir žaislus, išgauna trumpus ir ilgus šešėlius. ➤ Išbando įvairias veiklas su atspindžiais, kuria ir gaudo „saulės zuikučius“.
5-asis žingsnis. ➤ Tyrinėja skirtingų technikų naudojimo vienam kūrybiniam darbui sukurti galimybes: tapo, piešia, aplikuoja, lipdo, konstruoja ar pan.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Grafinė ir spalvinė raiška“, „Erdvinė raiška“) ➤ Savarankiškai veikia, išbando, renkasi mažiau žinomas priemones, įrankius. ➤ Išbando monotipiją, lino raižinį, grotažą, koliažą. ➤ Eksperimentuoja su dažais, juos maišo, žaidžia linijomis, dėmėmis. ➤ Modeliuoja ir komponuoja dvimates ir trimates figūras, objektus iš skirtingų medžiagų. ➤ Lipdo skirtingų formų objektus, lipdinius puošia braižydamas, badydamas, įspausdamas, išdurdamas skylutes.
6-asis žingsnis. ➤ Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis (grotažas, monotipija), skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.	

	➤ Tyrinėja skirtingą popierių (faktūrą, storį, dydį), jį liečia, glamžo, karmo ir kt. ➤ Domisi išmaniaisiais daiktais, žaislais paliekančiais pėdsakus.
--	--

Dailės dėmuo: raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
2-asis žingsnis. ➤ Žaidžia grafines raiškos priemones, išgaudamas skirtingus pėdsakus: taškus, įvairių kryptų brūkšnius, linijas.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Rašytinės raiškos ir vaizdinės informacijos suvokimas“, „Rašytinė raiška“) ➤ Brauko, keverzoja, piešinėja, spauduoja, taškuoja, brūkšniuoja, piešia linijas.
3-iasis žingsnis. ➤ Kuria statinius, lipdinius, keverzones ar „galvakojus“.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Žaidimas – kaip simbolių taisyklių tyrinėjimas“, „Kūrimas ir laikymasis“, „Vizualinės raiškos priemonių ir kuriamų vaizdų tyrinėjimas“, „Erdvinė raiška“) ➤ Dėlioja plastilino (modelino, molio) gabalėlius vieną ant kito, šalia vienas kito, pavaizduoja daiktus, objektus. ➤ Formelėmis išspaudžia trafaretus iš plastilino (modelino, molio). ➤ Lipdo iš sniego, smėlio. ➤ Konstruoja, stato iš įvairių daiktų, priemonių, žaislų.
4-asis žingsnis. ➤ Grafiškai pavaizduoja skirtingas linijas (storas, plonas, vingiuotas ir pan.), skirtingo dydžio dėmes, formas. ➤ Pradedą kurti objektų vaizdus.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Judėjimo džiaugsmo patyrimas“, „Elgesys prie stalo“, „Dienos ritmo pajauta“, „Tvarkos laikymasis“) ➤ Piešdamas žaidžia dėmėmis, linijomis, formomis. ➤ Sugalvoja idėjų kūrybiniams darbams įvairiomis temomis, pasirenka priemones, medžiagas.
5-asis žingsnis. ➤ Pradedą planuoti kūrybinį procesą: pasirenka norimas priemones, medžiagas, numato proceso eigą, kurią veikdamas gali keisti. ➤ Piešia, tapo, modeliuoja, lipdo erdvinius kūrinius, jungia skirtingas formas į bendrą objektą. ➤ Išbando skaitmenines programėles kaip kūrybos įrankį (piešti, fotografuoti).	➤ Jungia įvairias technikas, priemones. ➤ Dėlioja, konstruoja, veria, plėšo, kerpa popieriaus skiautes, juosteles, įvairias formas. ➤ Glamžo, lanksto popierių išgaudami neįprastas, savitas formas. ➤ Apipjauna plastikiniu peiliuku uždėtus trafaretus.
6-asis žingsnis.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Panašumų ir skirtumų tyrinėjimas“, „Tautinio tapatumo ir pilietiškumo jausmas“) ➤ Kuria bendrus darbus su draugu.

➤ Kuria darbus, pasižyminčius fantastinėmis detalėmis, grafiniais ženklais (skaitmenimis, žodžiais, raidėmis, rodyklėmis). ➤ Turi išankstinį kūrybinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti; įgyvendindamas įvairias idėjas dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. ➤ Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Žodinės kalbos suvokimas“, „Rašytinės raiškos ir vaizdinės informacijos suvokimas“) ➤ Schemomis, piešiniais iliustruoja tekstus. ➤ Kopijuoja matomus simbolius, raides, žodžius, kuria savo ženklus ir simbolius. Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Gyvybė turi poreikių“) ➤ Aplikuoja iš geometrinių figūrų. Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Skaitmeninis raštingumas“) ➤ Piešia IT priemonėmis, fotografuoja.
--	---

Dailės dėmuo: menų kalbų vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
4-asis žingsnis. ➤ Komentuoja savo ar kitų sukurtus grafinius ir erdvinis kūrinius, tai, ką sukūrė, papildo pasakojimu. ➤ Turi savo mėgstamas priemones, spalvas, kurioms teikia pirmenybę.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Skirtybių priėmimas ir lygiavertis dalyvavimas“, „Šeimos ir bendruomenės pokyčiai“) ➤ Piešia, kuria naudodamas savo mėgstamas priemones, spalvas, apie jas kalba. ➤ Apsvarsto mokytojo ir vaikų pasiūlytas idėjas. ➤ Apžiūri, aptaria įvairius paminklus, viešąsias skulptūras. Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Vizualaus pasaulio tyrinėjimas“, „Grafinė ir spalvinė raiška“) ➤ Komentuoja vaizdus, įvardija spalvas, formas, faktūras, estetinius potyrius. ➤ Stebi, analizuoja, aptaria, grožisi savo, kitų vaikų ir profesionalių menininkų sukurtais kūrinių (grafikos ir tapybos darbai, fotografijos ir kt.).
5-asis žingsnis. ➤ Pastebi ir komentuoja kitų kūrybą, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas dailės sąvokas. ➤ Grožisi savo ir kitų kūrinių, savaip perkelia matytas vizualias idėjas į savo kūrybą.	
6-asis žingsnis. ➤ Komentuoja ir kitaip reiškia nuomonę apie savo, kitų vaikų, menininkų darbus vartodamas žinomas dailės sąvokas. ➤ Gali išvardyti keletą technikų (piešta, fotografuota, tapyta). ➤ Samprotauja apie dailės kūrinių paskirtį. ➤ Supranta, kad yra skirtingos dailės rūšys.	

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Kontekstuose dėmesys sutelkiamas į vaikų iniciatyvą, kurią palaiko estetiškai patraukli ir veiklai atvira aplinka. Kuriamos kiekvieną vaiką įsitraukti skatinančios situacijos, pasiūloma priemonių ir veikimo būdų, suteikiamos asmeninio pasirinkimo galimybės. Grupės aplinkoje gausu tradicinių meninės raiškos priemonių, pvz.: įvairių rūšių popieriaus, pieštukų, akvarelės, guašo, magnetinė lenta ir kt.. Saviraiškai skatinti išbandomos netradicinės priemonės (vielutės, kempinė, virvė, magnetai, purkštuvai, vata, plastmasiniai buteliai ir kt.), gamtinė medžiaga (medžių lapai, akmenukai, kaštonai ir kt.), išbandomos skirtingos technikos. Sudaromos galimybės kurti smėlio, sensorinėse dėžėse, ant šviesos stalų.
- Kūrybinėse erdvėse sudaromos galimybės spontaniškai tyrinėti ir jungti skirtingas priemones ir medžiagas (pvz.: popierių ir virvę; vielą ir polietileną, popierių ir molį; daiktą ir piešinį; knygą ir daržovę bei pan.). Siūloma sukurtus objektus papildyti daiktais ar žaislais, šviesos šaltiniais, eksponuoti ant veidrodžių, fotografuoti, kurti pasakojimus.
- Sudaromos galimybės kurti skirtingose realiose ir virtualiose erdvėse. Vaikai skatinami išbandyti skaitmeninius objektus (skirtingas piešimo programėles, piešiančius robotus). Žaisdami kuria ir tyrinėja įvairių objektų šešėlius, prizmes.
- Pastebimos ir pozityviai reaguojama į vaiko pastangas ir autentišką raišką. Skatinama tęsti kūrybinį procesą ir siekti įgyvendinti savo idėjas, žaislingai reikšti emocines patirtis ir išpūdžius. Vaikai turi galimybę dirbti savo tempu.
- Aplinkoje eksponuojami vaikų, menininkų, tautodailininkų darbai. Skatinama dalyvauti tradiciniuose meniniuose renginiuose, eksponuoti darbus respublikinėse, tarptautinėse parodose.
- Organizuojamos edukacijos, išvykos į meno galerijas, parodas, muziejus, įvairias miesto erdves.

Muzikos dėmuo: tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Intuityviai domisi, tyrinėja garsų pasaulį balsu, aplinkoje esančiais daiktais, instrumentais. ➤ Dairosi, ieškodamas garso šaltinio, reaguoja į garso aukščio skirtumus, trumpam sutelkia dėmesį į aplinkoje skambančią muziką.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Judesių tikslumo siekimas“) ➤ Siekia spalvingų, skambančių žaislų. ➤ Ploja, trepsi, dunksi. Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Kalbėjimas“) ➤ Mėgdžioja, čiauška, bando reaguoti ir kartoti suaugusiųjų tariamus garsus.
2-asis žingsnis. ➤ Čiauška nereguliais ritmo dariniais, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, sutelkia dėmesį į muzikos ir aplinkos garsus, juos mėgdžioja.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Žaidimas – kaip savo kūno galimybių tyrinėjimas“) ➤ Kartoja pasisekusius garsus.
3-iasis žingsnis.	

➤ Apžiūrinėja, tyrinėja muzikos instrumentus, aplinkos daiktus, jais išgauna garsus. ➤ Eksperimentuoja balsu: kuria ir rečituoja savitus žodžius; paskatintas kūnu išgauna garsus, išbando naujus judesius, tinkančius dainuojant ar klausant muzikos.	➤ Dainuoja pusbalsiu, žaisdamas imituoja verkimą, niūniuoja guosdamas. ➤ Žaidžia su įvairiais vaikiškais muzikos instrumentais, gamtine medžiaga išgaudami garsą (barškina barškutį, maigo cypiantį žaisliuką, judina varpelį).
4-asis žingsnis. ➤ Aiškiai skiria kalbėjimą nuo dainavimo, tyrinėja savo balso galimybes. ➤ Tyrinėja įvairesnius garso išgavimo būdus pasitelkdamas kūno perkusiją, gamtos medžiagas, muzikos instrumentus ir kitus daiktus; skanduoja, ploja, išbando sudėtingesnius judesius.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Kalbėjimas“) ➤ Kalba skirtingu garsumu, greičiu, šnabžda, šaukia, tęsia garsus. Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ ➤ Įsiklauso ir atskiria natūralius ir žmogaus sukeltus garsus. ➤ Tyrinėja, kurie garsai muzikiniai, kurie ne. ➤ Apžiūri muzikos instrumentus, jų poveikslėlius. ➤ Muzikuoja kūno dalimis – ploja delnais, spragsi pirštais, caksi liežuvio, trepsi ir kt. ➤ Žaisdamas spėja, kuris žaislas, daiktas, instrumentas ir pan. skamba. ➤ Groja šaukšteliu liečiant stiklines, pripildytas nevienodu kiekiu vandens. ➤ Žaidžia su įvairiais biriais daiktais (sagomis, žirniais, pupomis, akmenukais ir kt.), apibūdina išgaunamų garsų stiprumą. ➤ Groja įvairiais namų apyvokos daiktais (šaukštais, puodų dangčiais ir pan.) skirtingu tempu.
5-asis žingsnis. ➤ Žaisdamas, tyrinėdamas skiria ir palygina vokalinėje bei instrumentinėje muzikoje naudojamus kontrastus (aukštai – žemai, garsiai – tyliai, ilgas – trumpas, linksmas – liūdnas). ➤ Tyrinėja tembrus, kuriuos išgauna įvairesniais muzikos instrumentais ir kūno perkusija.	
6-asis žingsnis. ➤ Tyrinėdamas ir išbandydamas garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais, lygina, apibūdina, grupuoja garsus. ➤ Išbando grojimą smulkesnės motorikos įgūdžių reikalaujančiais muzikos instrumentais.	

Muzikos dėmuo: raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais

Pasiiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Gestais ir čiauškejimu reaguoja į lopšines, žaidinimus su judesiais, ritminius ir melodinius darinius. ➤ Imituoja suaugusiųjų vokalizavimą, ypač ilgus garsus. ➤ Ritmiškai linguoja, supasi, ploja, krato barškučius ir skambaliukus.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Ankstyvasis muzikinis ugdymas(is)“) ➤ Intuityviai domisi garsais, suklūsta, ilgesnį laiką klausosi muzikos kūrinių. ➤ Mėgdžioja aplinkos garsus, dainuojančius, grojančius žmones. ➤ Ploja, trepsi, siūbuoja, krato, muša, trina ir pan.
2-asis žingsnis.	

➤ Imituoja kai kuriuos pažįstamus melodinius ir ritminius darinius. ➤ Atkartoja dainų fragmentus, ypač pasikartojančius žodžius ar frazių pabaigas; praktikuoja savos kūrybos spontanišką „arioso“ dainavimą, kuriame yra reguliaraus ritmo pulso požymių. ➤ Dėmesingai klauso trumpų muzikos kūrinių ir reaguoja judesiu, ritmiškai ploja, trepsi, pagroja mušamaisiais instrumentais.	➤ Atkartoja nesudėtingas dainas. ➤ Pakartoja trumpus ritmus. ➤ Kūno plastika, judesiais imituoja girdimus garsus, muziką. ➤ Groja nesudėtingus kūrinius su vaikiškais muzikos instrumentais.
3-iasis žingsnis. ➤ Vienas ir kartu su kitais dainuoja nesudėtingas daineles, jų tekstą interpretuoja kūno judesiais. ➤ Imituoja ritmo ir melodinius darinius, vis tiksliau išlaiko ritminį pulsą. ➤ Spontaniškai dainuoja „arioso“ dainas, kuriose platesnis diapazonas, juntamas metras ir reguliariai pasikartojantys ritmo dariniai, panaudojamos frazės iš išminktų dainų. ➤ Groja lengvai įvaldomais melodiniais ir mušamaisiais instrumentais. ➤ Juda (su priemonėmis ir be jų) klausydamas ir kurdamas. ➤ Išlaiko dėmesį klausydamasis muzikos kūrinio, atpažįsta kai kurias anksčiau girdėtas melodijas ir klausytus kūrinius.	
4-asis žingsnis. ➤ Individualiai ir su kitais dainuoja autorines ir liaudies dainas dažniausiai tiksliai intonuodamas. ➤ Improvizuoja vokales melodijas, įgaunančias struktūrinių muzikos savybių. ➤ Instrumentais ar kūno perkusija groja nustatytu pulsu ir pakartoja trumpus ritminius bei melodinius darinius. ➤ Judesį derina su dainavimu, ritmišku skandavimu, judesiais atliepia muzikos nuotaiką, tempą ir stilių. ➤ Dėmesingai klausosi platesnio muzikinio repertuaro. ➤ Padedamas fiksuoja savo muzikines kūrybines idėjas grafiniais piešiniais.	Ugdymo(si) sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“ („Skaitmeninis raštingumas“) ➤ Įrašo garso įrašus, melodijas. Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ ➤ Skandavimą derina su judėjimu ar skanduoja savarankiškai. ➤ Balsu imituoja aplinkos garsus (pvz., mašinos, traukinio durų skambučio, gyvūno ar kt.). ➤ Spontaniškai dainuoja dainas. ➤ Dainuoja pritardamas draugams, skirtingiems kūriniams. ➤ Trepsi, barškina, ploja, stuksena koku nors daiktu (pvz., kaladėle, žaislu ar kuo kitu), improvizuoja pagal muziką. ➤ Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus.
5-asis žingsnis. ➤ Atlieka įvairių dainų repertuarą.	

➤ Dažniausiai taisyklingai intonuoja garso aukštį, taisyklingiau artikuliuoja, pradeda valdyti kvėpavimą. ➤ Atsako dainuodamas aidu. ➤ Judesiu parodo ritmo ir melodijos ypatumus (garso trukmę, garsumą, aukštį, melodijos slinktį ir kontūrą, ritmo pulsą). ➤ Veiklos metu spontaniškai improvizuoja balsu. ➤ Instrumentais ar kitomis garsą skleidžiančiomis priemonėmis išreiškia idėjas ar nuotaikas, kuria ir atlieka pritarimus eilėms, smulkiajai tautosakai, muzikos įrašui ar gyvai skambančiai muzikai. ➤ Fiksuoja savo kūrybines idėjas grafiniais simboliais.	➤ Pritaria suaugusiojo grojimui vaikiškais ritminiais muzikos instrumentais (barškučiais, pagaliukais, būgneliais). ➤ Groja molinėmis švilpynėmis, medinėmis dūdelėmis, skambina metalofonu, muša būgnelį ir kt. ➤ Gamina muzikos instrumentus iš antrinių žaliavų. ➤ Dainuoja su instrumentiniu pritarimu, dainavimą palydi ritminiais judesiais (pvz., plojimu). ➤ Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau. ➤ Taškoja pagal ritmą, brūkšniuoja, piešia raides. ➤ Žaidžia kvėpavimo pratimus. ➤ Klausydamasis muzikos kuria dailės priemonėmis, žaidžia spalvomis. ➤ Laisvai improvizuoja skambant muzikai.
6-asis žingsnis. ➤ Dainuoja (vienas, poroje ar grupėje) sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. ➤ Kuria ritminius ir melodinius darinius, improvizuoja ir komponuoja jungdamas kelis atskirus muzikos elementus (melodiją, ritmą, harmoniją, tembrą, tempą ir dinamiką). ➤ Pateikia savo muzikinę kūrybą grafiniais ženklais arba naudodamas skaitmenines programas. ➤ Kuria garsinius fonus ir perkusinius akompanimentus.	

Muzikos dėmuo: menų kalbų vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
3-iasis žingsnis. ➤ Įvardija arba parodo, kad supranta kai kuriuos muzikos kontrastus (garsiai – tyliai; greitai – lėtai, linksmai – liūdnai). ➤ Muzikinę raišką naudoja kitoje veikloje. ➤ Noriai muzikuoja individualiai ir grupėje.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ ➤ Klausosi garsios muzikos – garsiai trepsi, tylios – tyliai tipena. ➤ Girdėdamas garsus, muziką, krykščia, spygauja ir kt. emocingai reaguoja į muziką. ➤ Žaisdamas niūniuoja, dainuoja, groja. ➤ Dalyvauja skirtinguose muzikiniuose pasirodymuose.
4-asis žingsnis.	

➤ Keliais žodžiais aiškina muzikos reiškinius (melodija, pritarimas, tempas, nuotaika ir pan.), atskiria, ar garsai, dariniai ir melodijos yra tokios pačios, ar skirtingos, atpažįsta anksčiau girdėtą muziką. ➤ Teikia pirmenybę kai kuriems muzikos kūriniais, mėgaujasi muzikavimu, pradeda laikytis muzikos klausymo, dalyvavimo koncertuose, projektuose taisyklių.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Emocijų ir jų raiškos reguliavimas“, „Žmonių bendruomenių tyrinėjimas“) ➤ Klausosi gyvos įvairių šalių muzikos kūrinių, gamtos garsų įrašų. ➤ Klausosi įvairių instrumentų (piano, būgno, fleitos, smuiko, kanklių ir kt.) muzikos, juos įvardina.
5-asis žingsnis. ➤ Vartoja kai kurias dažnai girdimas ir jam suprantamas muzikines sąvokas, pagal kriterijus atranda akivaizdžius muzikos kūrinių panašumus ir skirtumus. ➤ Pavadina keletą muzikos instrumentų, atpažįsta kai kuriuos tembrus. ➤ Muzikuodamas su kitais vaikais klausosi, kaip jo indėlis dera su kitais. ➤ Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius apie klausomus kūrinius ar atlikimą. ➤ Pasiūlo, kaip savo mokykloje ar už jos ribų panaudoti patirtas ar sukurtas muzikines idėjas.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ ➤ Klausosi įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiazo, roko ir kt.). ➤ Klausosi tylos, triukšmo, lygina jų skirtumus, kalba kokius jausmus sukelia tyla, triukšmas. ➤ Įsiklauso ir atskiria natūralius ir žmogaus sukeltus garsus. ➤ Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus. ➤ Įvardina muzikos sąvokas (aukštai – žemai; garsiai – tyliai; ilgas – trumpas; tas pats – skirtingas; linksmas – liūdnas). ➤ Kartu su kitais dainuoja, groja, dalyvauja grupės, darželio koncertuose. ➤ Pasakoja, ką jautė, matė, girdėjo koncertų, pasirodymų, klausydamas muzikos. ➤ Kopijuoja, braižo, rašo muzikinius ženklus.
6-asis žingsnis. ➤ Vartoja vis daugiau muzikos sąvokų, sugeba atlikti ir supaprastintu būdu pavaizduoti ketvirtines, aštuntines ir pusines natas bei pauzes. ➤ Išklausęs muzikos kūrinį trumpai nusako, kodėl kūrinys patiko ir kuo jis įdomus, aptaria, kur ir kada girdi muziką savo aplinkoje, nusako muzikinio kūrinio paskirtį ir kontekstą. ➤ Dalinasi įspūdžiais, užduoda klausimus apie matytus koncertus, aptaria atlikėjų ir klausytojų vaidmenis gyvai atliekant muziką.	

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Įstaigoje kuriama klausymosi aplinkų įvairovė. Sudaromos sąlygos vaikui pajauti tylą ir triukšmingą foną. Vidaus ir lauko erdvėse skamba įvairių žanrų muzika, skatinama įsiklausyti į aplinkos garsus.
- Palaikomas vaikų noras improvizuoti balsu. Kuriamos galimybės išbandyti skirtingo diapazono dainas. Vaikai skatinami atlikti muzikinius pasirodymus bendraamžiams, tėvams, bendruomenei. Įstaigoje organizuojamos tradicinės, kasmetinės šventės, atsipalaidavimo, išsidūkimo valandėlės. Vaikai lankosi koncertuose.

- Suteikiama galimybė muzikuoti vaikiškais, liaudiškais, pasigamintais instrumentais. Jie įsitraukia į inicijuojamus ritmo, natų pažinimo žaidimus, muzikavimo užsiėmimus, klausymo užduotis, kartu ar individualiai atlieka muzikinius tyrimus (pvz. „Kaip skamba popierius?“, „Vandens muzika“, „Varveklių muzika“ ir kt.).
- Vaikai improvizuoja balsu, vaikiškais muzikos instrumentais, kūno judesiais, spontaniškai kuria kelių garsų melodijas savo vardui, ketureiliui, mįslei, skaičiuotei ir kt.
- Organizuojami muzikos ir ritmikos užsiėmimai, taikomi muzikos terapijos elementai.

Šokio dėmuo: tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Drąsiai tyrinėja erdvę, juda natūraliai ir spontaniškai, reaguoja į suaugusiojo judesius ir bando juos imituoti.	<i>Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“</i> („Žaidimas – kaip savo kūno galimybių tyrinėjimas“, „Žaidimas – kaip aplinkos ir veikimo su aplinkos objektais tyrinėjimas“, „Judesio tyrinėjimas“) ➤ Juda natūraliai, džiaugsmingai, spontaniškai greta ir kartu. ➤ Įvairiomis kryptimis šliaužia, ropoja, vaikščioja, jaučia kitus erdvėje. ➤ Stebi ir mėgdžioja kitų judesius. ➤ Žaisdamas keičia kūno, atskirų kūno dalių padėtį. ➤ Atkartoja judesių sekas.
2-asis žingsnis. ➤ Tyrinėja judėjimo kryptis, atlieka keletą skirtingų judesių stovėdamas vietoje, persikeldamas erdvėje; šoka naudodamas priemones.	
3-iasis žingsnis. ➤ Tyrinėja ir atranda naujų judesių bei jų derinimo būdų. ➤ Judėdamas tyrinėja savo ir kitų vaikų asmenines erdves.	
4-asis žingsnis. ➤ Tyrinėja šokio tempą, ritmą, judesių derinius, susieja spontaniškus judesius su šokio elementais. ➤ Bando išreikšti judėjimui būdingas savybes: tėkmę (tęstinę, pulsuojanti), erdvę (asmeninę ir bendrą), svorį (sunkiai, lengvai), laiką (greitai, lėtai). ➤ Išbando naujus šokio judesius: šokinėja abiem kojomis, šuoliuoja pristatomuoju žingsniu (galopu), šokuoja keisdamas kojas.	<i>Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“</i> („Judėjimo džiaugsmo patyrimas“) ➤ Tyrinėja kaip juda kūnas ir atskiros jo dalys. ➤ Išbando judėjimo galimybes, nevaržomai juda. <i>Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“</i> („Judesio tyrinėjimas“, „Judesio elementai“, „Šokio kultūra“) ➤ Judėdamas atliepia muzikinio kūrinio tempą, ritmą. ➤ Šokdami fantazuoja, eksperimentuoja judesiais, garsais, balsais, medžiagomis ir siužetais. ➤ Sugalvoja ir siūlo idėjų šokiui. ➤ Tyrinėja ir išbando judėjimą erdvėje įvairiomis kryptimis, įvairiais būdais (aukštyn, pirmyn, atgal, šonu, pritūpus ir kt.).
5-asis žingsnis. ➤ Tyrinėja ir atranda naujus judesių derinius, padedančius išreikšti judėjimui būdingas savybes; generuoja idėjas tolesniam kūrybos etapui, atranda naujas savo kūno judėjimo galimybes.	
6-asis žingsnis.	

➤ Siūlo naujus šokio raiškos būdus, eksperimentuoja, kaip judesiais galima pavaizduoti įvairias emocijas ir nuotaikas, charakteringus veikėjų judesius.

Šokio dėmuo: raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Išgirdęs muziką instinktyviai laisvai juda: siūbuoja, tūpčioja, judesiu išreiškia savo emocijas.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Savo emocijų atpažinimas ir raiška“) ➤ Kilusias savo emocijas išreiškia gestais, kūno poza.
2-asis žingsnis. ➤ Atliepdamas muzikos ritmą ar tempą, spontaniškai improvizuoja rankų, kojų ir kitų kūno dalių judesiais. ➤ Mėgdžioja matytus ir patirtus žaidinimų judesius, atlieka ritmiškus, į šokį panašius judesius, derina dviejų natūralių judesių seką (bėga, sustoja; linguoja, mojuoja).	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Žaidimas – kaip savo kūno galimybių tyrinėjimas“, „Žaidimas – kaip aplinkos ir veikimo su aplinkos objektais tyrinėjimas“, „Judesio tyrinėjimas, judesio elementai“) ➤ Juda įvairiais būdais, įvairiomis kryptimis bei skirtingu tempu. ➤ Šoka nesudėtingus muzikinius ratelius. ➤ Kartoja rodomus šokio judesius. ➤ Laisvai improvizuoja skambant muzikai.
3-iasis žingsnis. ➤ Atlieka paprastus ratelius ir dainuojamuosius žaidimus, bandydamas nustatyti kryptimi koordinuoti judėti su kitais. ➤ Vienu metu judina kelias kūno dalis. ➤ Improvizuoja judesiais atliepdamas muzikos nuotaiką ir savybes, kuria, kurį laiką prisimena ir kartoja įvairias dviejų trijų judesių kombinacijas.	
4-asis žingsnis. ➤ Juda rateliu dešinėn ar kairėn, pirmyn, atgal, įsivaizduojama linija. ➤ Šoka ritmiškai, reaguoja į muzikos pasikeitimus, šokdamas valdo savo kūną. ➤ Improvizuodamas panaudoja atrastus naujus judėjimo būdus; kuria ir prisimena savo sukurtą trijų keturių natūralių judesių sekos šokį.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Judesio tyrinėjimas“, „Judesio elementai“, „Šokio kultūra“) ➤ Išbando judesio elementus ir jų derinius. ➤ Juda zigzagais, vingiais, įstrižai per salę. ➤ Šoka vienas, šoka poroje, šoka ratelyje. ➤ Sudaro paprasčiausias figūras: sustoja į ratelį, vorą, dviem eilėmis, poromis. ➤ Atlieka paprasčiausias šokio figūras: pritūpia, pašoka, sukasi už parankių. ➤ Demonstruoja šokio žingsnius, sekas.
5-asis žingsnis. ➤ Šoka sukamuosius ratelius poroje. ➤ Šokdamas išlaiko pusiausvyrą, reguliarių ir gilų kvėpavimą. ➤ Kuria šokio kompozicijas iš penkių šešių skambančiai muzikai tinkamų judesių, derindamas judesius stovint vietoje ir keičiant padėtį erdvėje.	

6-asis žingsnis. ➤ Šoka sudėtingesnius autorinius ir liaudies šokius bei ratelius (tiltelius, grandinėles). ➤ Improvizuodamas ir kurdamas kompozicijas perteikia temą, siužetą ar pasirinktą nuotaiką, įtraukdamas šokio judesiui būdingas ypatybes. ➤ Padedamas mokytojo grafiškai fiksuoja savo sukurtą šokio eigą.	➤ Žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (einant, bėgant, apsisukant). ➤ Improvizuoja perteikdamas trumpą istoriją, pvz., gėlės gyvenimas nuo sėklos (guli susirietęs, klūpi užsidengęs rankomis galvą).
--	---

Šokio dėmuo: menų kalbų vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
2-asis žingsnis. ➤ Pasirenka patinkančius judėjimo būdus; judesiu pradeda vaizduoti gyvūnus; stebi kitus ir pradeda šokti kartu su jais.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Judesio elementai“) ➤ Juda natūraliai, džiaugsmingai, spontaniškai. ➤ Judesiu išreiškia savo mintis ir emocijas, pažįsta pasaulį. ➤ Juda vienas ar su draugu.
3-iasis žingsnis. ➤ Natūraliai ir džiaugsmingai šoka ir individualiai, ir drauge su kitais.	
4-asis žingsnis. ➤ Laikosi sutartų šokio kultūros taisyklių. ➤ Kalba apie savo ir kitų vaikų pasirodymą. ➤ Derina šokio kalbą su kitais raiškos būdais.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Judesio tyrinėjimas“, „Judesio elementai“, „Šokio kultūra“) ➤ Judėdami mėgaujasi įvairiais judesiais. ➤ Dalyvauja kūrybiniuose šokio žaidimuose, projektuose. ➤ Aiškinasi etiketo ir scenos kultūros taisykles. ➤ Kalbasi apie šokio tempą, nuotaiką, judėjimo būdus, persikėlimą erdvėje. ➤ Rodo sukurtus šokius draugams. ➤ Stebi įvairius šokius, pantomimos, šokio spektaklius, improvizacijas, juos aptaria.
5-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta ir įvardija pagrindinius judėjimo būdus. ➤ Paaiškina sutartas šokio kultūros taisykles, reiškia nuomonę apie savo ir kitų vaikų pasirodymą.	
6-asis žingsnis. ➤ Apibūdina savo atlikto, sukurtą ar stebėto šokio tempą, nuotaiką, charakteringus judesius, temą. ➤ Aiškina, kodėl kitų sukurti šokiai patiko ir kuo jie įdomūs; nusako, kur ir kada mato šoki savo aplinkoje, mokykloje ir už jos ribų.	

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Judesio tyrinėjimo kontekstuose suteikiama pakankamai laiko atrasti judesį, skatinami netikėti vaikų sprendimai. Palaikomos iniciatyvos laisvai judėti. Kuriamos sąlygos improvizuoti, šokti su muzika ar be muzikos, čia ir dabar, tam tikra tema, su priemonėmis (skraistės, kaspilai, juostos, skrybėlės ir kt.) ar be jų.
- Organizuojami žaidinimai, kūrybinės užduotys, šokiai laisvai išsidėsčius erdvėje ar ratu, po vieną, poroje. Skatinama mėgdžioti suaugusiojo judesius, kuriant nesudėtingas kompozicijas.
- Sudaromos galimybės ir palaikomos iniciatyvos vaikų improvizuotą kūrybą parodyti grupės draugams, sukuriant šokėjų ir žiūrovų situacijas. Demonstruojami skirtingų žanrų, stilių šokių pasirodymų įrašai.

Teatro dėmuo: tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
2-asis žingsnis. ➤ Žaisdamas reiškia poreikius ir skirtingas nuotaikas, tyrinėja savo kūno ir balso galimybes.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Klausymas“) ➤ Garsažodžiais, judesiais, mimikomis reaguoja į skirtingas situacijas. ➤ Pasitelkia įvairius ženklus ir gestus, mimikas.
3-iasis žingsnis. ➤ Išbando balso, kūno ir mimikos raiškas ir priemones, siekdamas emocinio poveikio aplinkiniams pasirenka pritarimo sulaukusias raiškas.	
4-asis žingsnis. ➤ Vaidmenų žaidimų metu tyrinėja pažįstamas socialines situacijas, girdėtų pasakų epizodus, sąmoningai pasirenka patrauklius vaidmenis.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Kalbėjimas“) ➤ Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonaciją. ➤ Išbando skirtingas kalbėjimo manieras. Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ ➤ Renkasi vaidmenis, aptaria pasakų personažus, vaidmeniui būdingus bruožus, emocijas, judesius.
5-asis žingsnis. ➤ Tyrinėja pasirinkto personažo savybes, pasiūlo jų raiškos galimybes.	
6-asis žingsnis. ➤ Tyrinėja simbolinio personažo esmines savybes, emocijas ir jausmus, juos perteikia charakteringais kūno judesiais, veido išraiškomis, balso intonacijomis.	

Teatro dëmuo: raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
3-iasis žingsnis. ➤ Režisūrinių ir vaidmenų žaidimų metu atlikdamas pasirinktą vaidmenį pasitelkia kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas ir priemones.	<i>Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“</i> („Savo emocijų atpažinimas ir raiška“) ➤ Kilusias savo emocijas išreiškia veido mimika, gestais, balsu, žodžiais, kūno poza. ➤ Mėgdžioja suaugusiojo ir kitų vaikų emocijas.
4-asis žingsnis. ➤ Kurdamas vaidmenį naudoja išraiškingus kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas, pradeda kurti dialogą tarp veikėjų, siūlo idėjas, naudoja grupėje esančias priemones: lėles, kaukes, kostiumų detales.	<i>Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“</i> („Klausymas“, „Kalbėjimas“) ➤ Kuria kasdienio gyvenimo arba netikėtus fantazijos pasaulio siužetus. ➤ Atpasakoja, perkuria, pratęsia, suvaidina.
5-asis žingsnis. ➤ Režisūriniuose ir siužetiniuose vaidmenų žaidimuose pradeda tikslingai kurti „dramatiškas situacijas“ per personažų susidūrimus, neįtikėtinus įvykius, improvizuotus dialogus; kurdamas vaidmenį pasitelkia įvairių rekvizitą, grimą, muzikavimą, šokį.	<i>Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“</i> („Judėjimo džiaugsmo patyrimas“) ➤ Judesiais perteikia pasakų herojų charakterius, gyvūnų, kitų objektų ypatybes.
6-asis žingsnis. ➤ Kuria lėlių, šokio, dramos, operos „spektaklius“ kartu su kitais vaikais, drąsiai improvizuoja „bendraudamas“ su jų kuriamais veikėjais; drauge su mokytojais ir vaikais dalyvauja improvizacinio pobūdžio teatralizuotuose renginiuose ir juose prisiima skirtingus vaidmenis.	<i>Ugdymo(si) sritis „Aš ir aplinka“</i> („Ryšiai tarp vaikų ir jautrumas kito poreikiams“) ➤ Siūlo ir derina veiklos idėjas, veiksmus, siužetą. <i>Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“</i> ➤ Kuria improvizacinius teatro vaidinimus sau ir draugams. ➤ Atlieka simbolinius vaidmenis, tariasi dėl vaidmenų pasiskirstymo. ➤ Savarankiškai kuria žaidimų siužetus (sugalvoja veikėjus, pasiūlo aplinkybes ir veiksmus). ➤ Pagal savo norą pasirenka žaislus ir daiktus. ➤ Tyrinėja lėlių teatro lėles, gamina jas, žaidžia su jomis. ➤ Vaidina su netradicinėmis priemonėmis. ➤ Kuria reikalingas dekoracijas, atributus.

Teatro dėmuo: menų kalbų vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
6-asis žingsnis. ➤ Dalinasi savo teatine patirtimi su kitais, apibūdina įsimintinus spektaklio epizodus, teatro formomis perteikiamas idėjas susieja su konkrečiomis gyvenimiškomis situacijomis ir išgyvenimais.	<i>Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“</i> ➤ Žiūri įvairius vaikams skirtus spektaklius, juos aptaria. ➤ Kalba apie veikėjų charakterius, nuotaikas, poelgius ir kt.

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Palaikomos vaikų iniciatyvos pasirinktoje erdvėje norimą laiką žaisti naudojant daiktus, žaislus, teatrinės lėles. Grupės aplinkoje galima rasti įvairių rūšių teatro įrangos, drabužių, dekoracijų. Vaikai skatinami laisvai reikšti jausmus.
- Skatinama improvizuoti, palaikomi vaikų pasiūlyti vaidmenų, pantomimos, siužetiniai žaidimai.
- Inicijuojami vaikų sukurtų spektaklių pasirodymai (stalo, šešėlių, kaukių, pirštukų teatro).
- Organizuojamos bendros tėvų – vaikų veiklos, kuriose taikomi kreatyvinės pasakų terapijos elementai.
- Organizuojamos išvykos į teatrą, sudaromos galimybės žiūrėti spektaklius darželyje.

8.6.2. GEBĖJIMAS ŽAISTI

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kartu su kitais vaikais plėtoti žaidimus, kurdamas vaikų žaidimo kultūrą.

Esminiai gebėjimai. Individualiai ir drauge su kitais žaidžia ir pats kuria įvairius žaidimus: režisūrinius, vaidmenų ir žaidimus su taisyklėmis, moka laikytis skirtingų žaidimų taisyklių.

Pasiekimų srities dėmenys:

- gebėjimas koordinuoti žaidimo veiksmus su kitais žaidėjais;
- gebėjimas įvaldyti ir organizuoti žaidimo erdvę;
- gebėjimas kurti žaidimo siužetą;
- gebėjimas žaidime laikytis prisiimto vaidmens.

Gebėjimai žaisti ugdomi per visas **ugdymo(si) sritys**: „Mūsų sveikata ir gerovė“, „Aš ir bendruomenė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, „Kuriu ir išreiškiu“.

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas koordinuoti žaidimo veiksmus su kitais žaidėjais

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Atsiliepia į artimų suaugusiųjų prisilietimus ir žaidinimus, kartoja labiausiai pasisekusius ir pritarimo sulaukusius judesius ir garsus, ima jais žaisti, manipuliuoti, turi savo mėgstamų pasikartojančių judesių ir garsų „repertuarą“, siekia socialinio atsako.	➤ Žaidinami, įvairiais patraukliais žaislais ir daiktais motyvuojami vartosi, ropoja, sėdasi, prisitraukia, atsistoja, siekia daiktų. ➤ Eina link kviečiančio suaugusiojo, priima kvietimą žaisti, išbando skirtingus žaidimus. ➤ Kviečia žaisti suaugusįjį, kitus vaikus jam patinkančius žaidimus. ➤ Žaidžia su įvairiais objektais bei daiktais, judesiais. ➤ Žaidžia šalia kitų vaikų. ➤ Trumpam įsitraukia į kitų žaidimus.
2-asis žingsnis. ➤ Pamėgdžioja suaugusįjį, siekia jo dėmesio ir palaikymo, džiaugiasi bendrais žaidimais, juos nuolat kartoja. ➤ Inicijuoja ir palaiko žaismingas socialines sąveikas, turi savo bendravimo „kalbą“.	
3-iasis žingsnis.	

➤ Žaidžia su suaugusiuoju ar kitu vaiku, pradeda derinti savo veiksmus su kito žaidėjo veiksmais.	
4-asis žingsnis. ➤ Žaisdamas su kitais stengiasi derinti žaidybinius veiksmus, vartoja kalbą vaidmeniui atlikti, žaidimo eigai aptarti ir nesutarimams spręsti.	➤ Žaidžia su kitais vaikais. ➤ Žaidžia grupinius žaidimus. ➤ Planuoja žaidimo eigą, veiksmus, stengiasi laikytis taisyklių. ➤ Žaisdami išklauso ir supranta skirtingas nuomones, požiūrius, juos priima ir derina. ➤ Žaisdami duoda žodines komandas kitiems žaidimo dalyviams. ➤ Jungiasi į kolektyvinius režisūrinius žaidimus.
5-asis žingsnis. ➤ Sėkmingai sąveikauja su kitais, buriasi į didesnes 3–5 vaikų grupeles. ➤ Susitaria dėl bendros žaidimo temos, idėjos, eigos, vaidmenų pasidalinimo ir erdvės. ➤ Vartoja kalbą tardamiesi, planuodami žaidimą, plėtodami vaidmenis ir sprenddami konfliktus.	
6-asis žingsnis. ➤ Mokytojo paskatintas nesunkiai įsitraukia į kolektyvinius režisūrinius žaidimus, kuria naratyvinius žaidimų pasaulius. ➤ Žaidime vartoja išplėstinę kalbą, pradeda žaisti vaizduotės žaidimus vien kalbėdamasis.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas įvaldyti ir organizuoti žaidimo erdvę

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
2-asis žingsnis. ➤ Drąsiai juda erdvėje, tyrinėja supančią aplinką, eksperimentuoja su įvairiais žaislais ir daiktais.	➤ Padedami suaugusiųjų arba savarankiškai renkasi žaidimų vietą, žaislus. ➤ Drauge su suaugusiuoju mokosi saugiai žaisti. ➤ Spontaniškai žaidžia.
3-iasis žingsnis. ➤ Tikslingai renkasi žaislus, pasirenka arba pats susikuria erdvę žaidimui.	
4-asis žingsnis. ➤ Drauge su kitais tikslingai kuria žaidimo erdvę, pritaiko vietą, atsirenka žaidimui reikalingas priemones, žaislus.	➤ Pasirenka, pasiima daiktus ir žaislus, kuria žaidimo erdves. ➤ Pasako, parodo, kur žais. ➤ Tariasi su kitais vaikais, suaugusiais, kokių žaislų, priemonių reikės žaidimui.
5-asis žingsnis.	

➤ Tikslingai pasirenka arba susikuria žaidimo erdvę, žaidžia menamoje erdvėje arba apsibrėžia erdvę simboliniais veiksmais.	➤ Savitai pertvarko, pritaiko erdves savo žaidimams. ➤ Pažaidęs padeda žaislus, priemones, daiktus į vietą.
6-asis žingsnis. ➤ Mėgsta žaisti netradicinėse erdvėse (kieme, gamtoje), išradingai jas pritaikydamas žaidimui. ➤ Tvarko žaidimo erdves prieš žaidimą ir jį baigus.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas kurti žaidimo siužetą

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
3-iasis žingsnis. ➤ Kartodamas veiksmus žaidžia vieną išiminius įvyki, jungia du tris žaidybinius veiksmus į paprastą kasdienį siužetą.	➤ Žaisdami atkartoja skirtingas kasdienes socialines situacijas (namai, gatvė, kirpykla ir kt.). ➤ Žaidžia ilgą laiką tą patį žaidimą, jį plėtoja. ➤ Žaisdami kuria naujadarus, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalba, „užsienio“ kalbomis. ➤ Kartu su kitais kuria žaidimų siužetus ir juos įgyvendina.
4-asis žingsnis. ➤ Individualiai, dviese, trise žaidžia nesudėtingus režisūrinius ir vaidmenų žaidimus. ➤ Kuria išplėtotas pažįstamas kasdienės socialines situacijas siedamas kelis ar daugiau įvykių.	
5-asis žingsnis. ➤ Drauge su kitais vaikais plėtoja tęstinius siužetinius vaidmenų žaidimus. ➤ Žaisdamas improvizuoja, kuria vis sudėtingesnius siužetus, kuriuose susipina realios patirtys su fantastiniais elementais ir personažais.	
6-asis žingsnis. ➤ Kuria išplėtotus ilgalaikių naratyvinių žaidimų siužetus mėgstamų knygų, filmų ir vaizdo žaidimų pagrindu.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas žaidime laikytis priimto vaidmens

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
3-iasis žingsnis. ➤ Individualiai ar dviese žaidžia paprastą režisūrinį ar vaidmenų žaidimą, laikosi žaidimo vaidmens taisyklių.	➤ Tariausi, dalinasi vaidmenis. ➤ Prisiima ir atlieka skirtingus žaidimo vaidmenis. ➤ Aiškinasi stalo, judriųjų žaidimų taisykles, jų laikosi.

4-asis žingsnis. ➤ Geba laikytis žaidime priimto vaidmens, siekia tiksliai atlikti pasirinkto vaidmens funkcijas, turi mėgstamą vaidmenį.	➤ Kuria taisykles savo žaidimams. ➤ Pastebi, kai kiti nesilaiko taisyklių.
5-asis žingsnis. ➤ Nesunkiai geba laikytis siužetinio vaidmenų žaidimo taisyklių ir vaidmens funkcijų. ➤ Padedamas labiau įgudusių vaikų ar suaugusiųjų laikosi judriųjų, stalo ir kitų žaidimų taisyklių.	
6-asis žingsnis. ➤ Žaisdamas su kitais lanksčiai kaitalioja vaidmenis, kontroliuoja savo ir kitų veiksmus, konstruktyviai sprendžia kylančius nesutarimus. ➤ Laikosi taisyklių dalyvaudamas kolektyviniuose sportiniuose, judriuosiuose ir didaktiniuose žaidimuose.	

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Kuriamos sąlygos vidaus ir lauko erdvėse žaisti su pasirinktomis natūraliomis (akmenukais, kankorėžiais ir kt.), sensorinėmis (spalvotais ryžiais, druska, krakmolo tešla ir kt.), kūrybinėmis (dažais, palstilinu, tekstilės atraižomis ir kt.), teminėmis (gyvūnėlių figūrėlėmis, lėlėmis, lėktuvais ir kt.) priemonėmis. Išbandomas veikimas tuščioje erdvėje, atrandant, kad žaidimas gali gimti „iš nieko“.
- Modeliuojamos situacijos, kuriose demonstruojami žaidimo kūrimo pavyzdžiai, žaidimo plėtojimo galimybės. Tikslingai parenkamos priemonės atliepiančios aktualumą, vaikų poreikius. Atsižvelgiant į amžių, pomėgius, situacijas užtikrinama žaidimų įvairovė (didaktiniai, stalo, judrieji ir kt.).
- Palaikomos vaiko iniciatyvos savarankiškai kurti žaidimų erdves, drąsinama bandyti, laisvai tyrinėti, keisti žaidimą.
- Palaikomas laisvas vaiko žaidimas vienuoje, poroje ar grupėje. Skatinama bendrauti, veikti įvairiais žaislingais būdais.
- Kasdieninėse veiklose inicijuojamos žaismės situacijos, kuriose vaikai bendrauja, skaičiuoja, tyrinėja ir pan.
- Grupėje palaikomi šeimų pasiūlyti žaidimai.
- Sudaromos galimybės žaidžiant naudotis išmaniaisiais daiktais (žaislais, robotukais ir kt.).

8.6.3. ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybinė nuostata. Domisi, gėrissi, grožisi gamtine ir kultūrine aplinka.

Esminiai gebėjimai. Atpažįsta įvairius gamtinės ir kultūrinės aplinkos reiškinius, reaguoja į juos, jaučia, suvokia ir remdamasis savo supratimu, aptaria estetinius jų ypatumus, dalinasi asmeninėmis estetinėmis patirtimis, džiaugiasi savo ir kitų kūryba.

Pasiekimų srities dėmenys:

- nusiteikimas estetišiems potyriams ir džiaugsmui;
- aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta bei jautrumas kūrybos įvairovei;
- jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalinimasis su kitais.

Pasiekimų srities dėmuo: nusiteikimas estetišiems potyriams ir džiaugsmui

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Ramiai jaučiasi pažįstamoje, kūdikiams įrengtoje darnioje aplinkoje.	Ugdymo(si) sritis „Aš ir bendruomenė“ („Žmonių bendruomenių tyrinėjimas“) ➤ Krykštauja, kai suaugusieji su juo žaidžia. ➤ Sulaukęs pagyrimo ir palaikymo, džiaugiasi ir tęsia veiklą.
2-asis žingsnis. ➤ Atviras naujiems potyriams, džiaugiasi įsitraukęs į naujas raiškos formas.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Klausymas“, „Rašytinės raiškos ir vaizdinės informacijos suvokimas“, „Kalbėjimas“) ➤ Atkreipia dėmesį į išraiškingą suaugusiojo kalbą. ➤ Stebi atskirus objektus, spalvotus daiktus.
3-iasis žingsnis. ➤ Emocingai reaguoja girdėdamas garsų, intonacijų sąskambį, stebėdamas savo ir kitų piešinius, paveikslus, šokių judesius, gamtos objektus bei reiškinius.	Ugdymo(si) sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Ankstyvasis muzikinis ugdymas(is)“, „Vizualaus pasaulio tyrinėjimas“) ➤ Pastebi mokytojo reakciją į aplinkos objektus (susižavėjimą, grožėjimąsi). ➤ Žiūrinėja spalvingų iliustracijų knygeles, liečia rankomis, šūkčioja, „kalbina“ paveikslėlius. ➤ Žaidžia, vaikšto lauke, džiūgauja, krykštauja, matydamas gamtos objektus, nori jas paliesti, paimti.

	➤ Džiaugiasi žinomu muzikos kūrinio, bando kartu dainuoti. ➤ Grožisi savo puošniais drabužiais, juos rodo kitiems.
4-asis žingsnis. ➤ Džiaugiasi, gėrasi menine veikla, noriai dainuoja, šoka, vaidina, piešia, su nuostaba stebi gamtos ir aplinkos grožį.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Maisto įvairovės pažinimas“, „Elgesys prie stalo, tvarkos laikymasis“)
5-asis žingsnis. ➤ Noriai įsitraukia ir mėgaujasi muzikavimu, šoku, vaidyba, dailės veikla. ➤ Grožisi žmogaus sukurtos aplinkos ir gamtos spalvomis, formomis, garsais.	➤ Žiūrinėja tvarkingos, patogios, estetiškos aplinkos nuotraukas, ieško patinkančios aplinkos vaizdų informaciniuose tinklalapiuose. ➤ Diskutuoja apie savo grupės aplinką, kas tvarkinga – netvarkinga, patogus – nepatogus, saugu – nesaugu, gražu – negražu.
6-asis žingsnis. ➤ Įgyvendindamas naujas kūrybines idėjas nebijo eksperimentuoti, laužyti taisykles ir normas, žaismingai stulbinti.	Ugdymosi sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Vizualaus pasaulio tyrinėjimas“, „Grafinė ir spalvinė raiška“, „Ankstyvasis muzikinis ugdymas(is)“)
	➤ Stebi ir tyrinėja aplinkos objektus ir reiškinius, patraukiančius jų dėmesį savo vizualinėmis savybėmis. ➤ Įsitraukia į menines veiklas, mėgaujasi procesu, džiaugiasi rezultatu.

Pasiekimų srities dėmuo: aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta bei jautrumas kūrybos įvairovei

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Reaguoja ir trumpam sutelkia dėmesį, kai yra emociškai kalbinamas, kai mato įvairias mimikas, judesius, įvairių spalvų ir formų daiktus, kai girdi muzikos garsus.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Maisto įvairovės pažinimas“)
2-asis žingsnis. ➤ Skirtingai reaguoja į gamtos ir žmogaus sukurtus objektus bei reiškinius, intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	➤ Atkreipia dėmesį į estetiškai patiektą, maloniai kvėpiantį maistą. Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Klausymas“, „Rašytinės raiškos ir vaizdinės informacijos suvokimas“, „Kalbėjimas“)
3-iasis žingsnis. ➤ Skirtingai reaguoja į estetinio patyrimo kontrastus (gražu – bjauru; šviesu – tamsu; tylu – garsu).	➤ Klausosi įvairių aplinkos garsų, ritmų, eilėraščių, dainelių gimtąja ir kitomis kalbomis. ➤ Reaguoja judesiu, mimika į kalbą, dainavimą, muziką, šokį, vaidinimą, dailės kūrinį. ➤ Emocijomis, mimika, judesiu išreiškia estetinio patyrimo kontrastus.
4-asis žingsnis. ➤ Skirtingai reaguoja klausydamas ir stebėdamas įvairaus pobūdžio meno kūrinius, natūraliai priima stilių ir žanrų įvairovę. ➤ Atkreipia dėmesį į kūrinių ypatumus: spalvų, judesių, garsų įvairovę, muzikos, šokio nuotaiką.	Ugdymo(si) sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“ („Tvarkos laikymasis“)
	➤ Pastebi grupėje, salėje, kieme atsiradusius naujus daiktus, dekorų detales, grožisi jais. ➤ Tvarko žaislus, darbo vietą, džiaugiasi tvarkinga grupe.

5-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta meno kūrinių išskirtinumą ir ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus).	Ugdymosi sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Vizualaus pasaulio tyrinėjimas“, „Grafinė ir spalvinė raiška“, „Ankstyvasis muzikinis ugdymas(is)“) ➤ Pastebi ir emociškai reaguoja į kai kurias meno kūrinių, gamtos (ypač augalų, gėlių), bendraamžių elgesio, gatvės, namų estetiškes savybes. ➤ Džiugiai eina į muzikines veiklas salėje. ➤ Tyrinėja kontrastingas aplinkas (urbanistinės, industrinės, gamtinės ir pan.). ➤ Stebi, analizuoja, aptaria, grožisi savo, kitų vaikų ir profesionalių menininkų sukurtais skirtingų meno sričių kūrinius.
6-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta meno paskirtis ir kontekstus, patirtus meno kūrinius susieja su savo asmenine raiška.	

Pasiekimų srities dėmuo: jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalinimasis su kitais

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Judesiais, kryžstavimu parodo, kad girdi pažįstamą melodiją, mato pažįstamą žmogų, žaislą, paveikslą.	Ugdymosi sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Vizualaus pasaulio tyrinėjimas“, „Grafinė ir spalvinė raiška“, „Akstyvasis muzikinis ugdymas(is)“) ➤ Sutelkia žvilgsnį, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja, jei patinka, suirzta, jei nuobodu. ➤ Mėgdžioja veiksmus, garsus, džiaugiasi laisvu veikimu. ➤ Demonstruoja savo kūrinius. ➤ Kalba apie tai, kas patiko ar nepatiko.
2-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytą judesio raišką, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius, gamtos objektus ir reiškinius, jais stebisi.	
3-iasis žingsnis. ➤ Turi savo nuomonę (patinka, nepatinka) apie savo ir kitų kūrybą bei aplinką. ➤ Džiaugiasi, rodo, ką nors sako kitiems apie savo kūrybą.	
4-asis žingsnis. ➤ Pasako savo įspūdžius, nuomonę apie išklausytą muziką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinius, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius; pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. ➤ Reaguoja į kitų nuomonę.	Ugdymo(si) sritis „Aš kalbų pasaulyje“ („Klausymas“, „Bendravimas ir komunikacija“) ➤ Diskutuoja apie girdėtą muziką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinius, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius. ➤ Kalbasi, aptaria skirtingų meno sričių kūrinius, atkreipia dėmesį į jų detales. ➤ Dalinasi savo idėjomis su suaugusiuoju, kitais vaikais. Ugdymosi sritis „Kuriu ir išreiškiu“ („Vizualaus pasaulio tyrinėjimas“, „Grafinė ir spalvinė raiška“, „Akstyvasis muzikinis ugdymas(is)“)
5-asis žingsnis. ➤ Demonstruoja savitą estetinį skonį. ➤ Pasako, kas patiko – nepatiko, gerai – blogai, gražu – bjauru; ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.	

➤ Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrįsi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais.	➤ Vertina meninę veiklą, kūrinius, renkasi, kas jam patinka ar nepatinka.
6-asis žingsnis. ➤ Pasakoja apie matytus dailės kūrinius, patirtą muziką, vaidinimą, šokį, jų siužetus, veikėjus, nuotaiką; gamtoje ir žmogaus sukurtoje aplinkoje kilusius vaizdinius. ➤ Siūlo, kaip savo aplinkoje ir už mokyklos ribų panaudoti tai, kas jam patinka ir priimtina. ➤ Vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasakydamas vieną kitą argumentą.	➤ Eksponeuoja savo meninius darbelius, juos komentuoja, rodo suaugusiems, vaikams. ➤ Pasako savo nuomonę apie aprangą, išvaizdą. ➤ Pastebi ir džiaugiasi savo ir kitų geru elgesiu. ➤ Sako komplimentus.

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Įstaigoje kuriama estetiška aplinka, situacijos, kuriose vaikai skatinami pastebėti, kurti, fiksuoti, saugoti visa, kas gražu vidaus ir lauko erdvėse.
- Priimamos įvairios vaikų kūrybinės idėjos, minčių, jausmų, išgyvenimų raiška.
- Skirtingose įstaigos erdvėse, įvairiais būdais eksponeuojamos vaikų, jų tėvų, pedagogų, menininkų darbų parodos. Sukuriamos situacijos, kurių metu džiaugiamasi kūrybine veikla natūralioje ir elektroninėje erdvėje.
- Organizuojami kūrybiniai susitikimai su kūrėjais, lankomasi koncertuose, spektakliuose, parodose.

8.7. SĖKMINGAI BESIMOKANTIS VAIKAS

8.7.1. KŪRYBIŠKUMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs drąsiai kurti ir autentiškai išreikšti save, noriai tyrinėti naujas idėjas.

Esminiai gebėjimai. Pasitelkia patirtį ir vaizduotę, tyrinėja savo ir kitų idėjas, randa būdų ir priemonių parodyti originalumą ir išradingumą įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, aptaria tai su kitais.

Pasiekimų srities dėmenys:

- kūrybinių idėjų tyrinėjimas, fantazavimas, spontaniškas išbandymas, atkartojimas;
- kūrybinių idėjų plėtojimas ir įgyvendinimas (improvizavimas, komponavimas ir interpretavimas);
- savo ir kitų kūrybos reflektavimas, kūrybinių sprendimų pasirinkimas ir pritaikymas.

Kūrybiškumo gebėjimai ugdomi per visas **ugdymo(si) sritis**: „Mūsų sveikata ir gerovė“, „Aš ir bendruomenė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, „Kuriu ir išreiškiu“.

Pasiekimų srities dėmuo: kūrybinių idėjų tyrinėjimas, fantazavimas, spontaniškas išbandymas, atkartojimas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į aplinkoje esančius pažįstamus ir naujus vizualius ir garsinius stimulus.	➤ Paskatintas, motyvuotas vartosi, ropoja, sėdasi, prisitraukia, atsistoja, siekia daiktų. ➤ Mėgdžioja aplinkos garsus.
2-asis žingsnis.	➤ Ragauja įvairių skonių turinčių produktų.

➤ Žaismingai, neįprastais būdais tyrinėja daiktus, garsus, judesius, kvapus, skonius.	➤ Tyrinėja, liečia, maišo, apžiūrinėja įvairių spalvų, formų ir tekstūrų daiktus (pvz., spalvoti audiniai, blizgantys popieriai ir kt./sensorinės dėžės).
3-iasis žingsnis. ➤ Pakartotinai sugrįžta prie dominančių raiškos būdų tyrinėjimo.	➤ Žaidžia su barškučiais, varpeliais ar kitais garsą skleidžiančiais žaislais, bando atspėti, kas skleidžia garsą. ➤ Klausosi įvairios muzikos. Patikusius kūrinius improvizuoja, atlieka savaip. ➤ Grįžta prie patikusių žaidimų, jais varijuoja, kuria naujas taisykles.
4-asis žingsnis. ➤ Veikdamas pasitelkia vaizduotę. ➤ Pastebi, išbando, kaip įvairios medžiagos, priemonės ir daiktai gali būti naudojami skirtingais būdais siekiant kūrybinio rezultato.	➤ Kasdien naudojamus daiktus panaudoja pagal kitą paskirtį, sukuria savo naują produktą (pvz., piešia šakute, kempinėle, groja puodais ir kt.). ➤ Derina įvairias medžiagas, buitines daiktus, baldus ir sukuria naujus objektus, išbando ir jungia įvairią veiklą.
5-asis žingsnis. ➤ Generuoja naujas idėjas, fantazuoja apie tai, ką nori sukurti. ➤ Neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones ir kūrybos būdus įvairiose kasdienio gyvenimo ir veiklos srityse.	➤ Išbando įvairius piešimo būdus (vašku, dažymą pirštais ir pan.) ➤ Tyrinėja ir išbando naujus žaislus, atrasdamas naujas jų savybes ir paskirtį. ➤ Atvaizduoja įvairias emocijas skirtingomis raiškos priemonėmis.
6-asis žingsnis. ➤ Domisi, fantazuoja, užduoda klausimus apie kūrybinę veiklą, išbando įvairias naujas kūrybos priemones, būdus, sritis. ➤ Savo kūryboje atkartoja pastebėtus kitų kūrybos elementus	➤ Imituoja įvairius garsus (pvz., gyvūnų, transporto priemonių, gamtos garsus). ➤ Žaidžia vaidmenų žaidimus, pasirenka rekvizitus, kostiumus. ➤ Piešia, lipdo, kuria koliažus, skulptūras iš įvairių medžiagų vaizduodami įvairias figūras, objektus, realistinius ar fantastinius personažus, pagal savo sumanymą arba remiantis matytomis nuotraukomis, žurnalais, pastatų modeliais. ➤ Eksperimentuoja su spalvų maišymu, stebi, kaip keičiasi spalvos, ir sugalvoja, kokias naujas spalvas jis gali sukurti. ➤ Įrašo ir naudoja gamtos garsus muzikai kurti. ➤ Savaip interpretuoja žinomų menininkų darbus, sukuria savo versiją, pritaikant panašius stilius, spalvas ar formas. ➤ Kuria savo istorijas įtraukiant panašius žinomų pasakų personažus ar siužeto elementus. ➤ Piešinius, lipdinius, konstrukcijas vis papildo naujomis detalėmis, patobulina, keičia.

Pasiekimų srities dėmuo: kūrybinių idėjų plėtojimas ir įgyvendinimas (improvizavimas, komponavimas ir interpretavimas)

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Džiaugsmingai reaguoja į savo paties veikimą ir žaismingai atkartoja tai, kas jam patiko.	➤ Mėgdžioja suaugusiojo veiksmus. ➤ Pasirenka žaislus žaidimams. ➤ Naudoja savo kūną kaip instrumentą (plojant rankomis, spragsint pirštais, trypiant kojomis ar baksnojant į krūtinę). ➤ Imituoja gyvūnų garsus ir judesius, gamtos reiškinius ar kitus personažus. ➤ Naudoja gamtines medžiagas įvairiems garsams išgauti (trinti lapus tarp delnų, barškinti akmenukus ar šakeles). ➤ Kuria savo ritmus ir melodijas pasitelkdami įvairius kasdienius daiktus, kurie skleidžia garsus (pvz., puodai, šaukštai, buteliai su skirtingu vandens kiekiu). ➤ Žaidžia profesijų žaidimus. Naudoja tam skirtus žaislų rinkinius arba improvizuoja su turimais daiktais. ➤ Žaidžia situacijas iš kasdienio gyvenimo.
2-asis žingsnis. ➤ Išgauna, komponuoja patikusius garsus, judesius, veiksmus, objektus, atrasdamas naujus veikimo būdus.	
3-iasis žingsnis. ➤ Perkuria patikusius garsus, judesius, veiksmus, vaizdus, atrasdamas naujus derinius. ➤ Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus menamus veikėjo veiksmus.	
4-asis žingsnis. ➤ Įprastus veikimo būdus papildo naujais netikėtais judesiais, garsais, pasakojimu, grafinais vaizdais, keičia objektų konstrukcijas, paskirtį. ➤ Žaisdamas prisiima menamus vaidmenis, kuria siužetus, spontaniškai keičia žaidimo taisykles.	➤ Judesiais perteikia pasakų herojų charakterius, gyvūnų, kitų objektų ypatybes. ➤ Žaidžia šešėlių žaidimus, kuria įvairias figūras savo kūnu ar daiktais. ➤ Sukuria savo superherojų ar kitų fantastinių personažų istorijas. ➤ Kuria kelis skirtingus to paties dalyko piešinio ar lipdinio variantus. ➤ Kuria savo pasaką, istoriją, kurioje veikėjai ir įvykiai yra neįprasti ir atspindi jo paties požiūrį į pasaulį. ➤ Žaisdamas vaidmenų žaidimus įkūnija savo mėgstamiausią personažą, interpretuodamas jį savaip ir suteikdamas jam savo bruožų. ➤ Keičia savo vaidmenį žaidimo eigoje, improvizuoja ir prisitaiko prie kitų žaidėjų veiksmų. ➤ Sugalvoja kelis skirtingus žaidimo scenarijus ir juos paeiliui vaidina. ➤ Veiksmais, kalba parodo ką nori veikti, kokių medžiagų, priemonių reikės veiklai.
5-asis žingsnis. ➤ Autentišką pasaulio matymą išreiškia įvairiais būdais, keičia, pertvarko savo kūrybines idėjas, siūlo kelis jų variantus.	
6-asis žingsnis. ➤ Numato, kaip ir kokiomis priemonėmis sieks kūrybinio rezultato, padedamas sprendžia kūrybinius iššūkius, pagal savo įsivaizdavimą siekia pabaigti kūrybinį darbą, paskatintas jį tobulina.	

Pasiekimų srities dėmuo: savo ir kitų kūrybos reflektavimas, kūrybinių sprendimų pasirinkimas ir pritaikymas

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
2-asis žingsnis. ➤ Teikia pirmenybę tam tikrai kūrybinei veiklai, ilgiau įsitraukdamas į tai, ką mėgsta.	➤ Nuolat žaidžia su tais pačiais žaislais, žaidimais ar piešia, lipdo ir t.t. ➤ Nori užsiimti tuo pačiu, ką veikia kitas (kiti) vaikai. ➤ Įsitraukia į kitų žaidimą ar veiklą (prašosi priimamas į jam patinkantį žaidimą). ➤ Apžiūri savo ir kitų darbus eksponuojamus grupėje.
3-iasis žingsnis. ➤ Rodo susidomėjimą kitų kūryba ir norą veikti kartu su kitais.	
4-asis žingsnis. ➤ Pasako, kodėl jam patinka tam tikras kūrinys. ➤ Pasirenka kurti vienokiu ar kitokiu būdu, renkasi mėgstamas veiklas ir veikimo būdus. ➤ Domisi tuo, ką veikia, kuria kiti vaikai.	
5-asis žingsnis. ➤ Supranta ir nusako konkretaus savo kūrinio paskirtį. ➤ Pasakoja apie tai, ką sukūrė, apie pasirinktus kūrybos būdus, medžiagas, priemones.	
6-asis žingsnis. ➤ Dalinasi savo kūryba artimoje aplinkoje, pasakoja apie kūrybos procesą, paaiškina, kas jam svarbu ir įdomu, pasako, kam skirti jo paties ir kitų žmonių kūrybos rezultatai.	
	➤ Apžiūri ir aptaria savo ir kitų vaikų darbus. ➤ Šoka, groja kartu su kitais ir mokosi vieni iš kitų judesių, muzikos stilių. ➤ Dalijasi įspūdžiais, kaip sekėsi dirbti, ką pavyko sukurti. ➤ Džiaugiasi ir rodo kitiems savo veiklos rezultatus. ➤ Rengia savo darbų parodas, koncertus, spektaklius grupės draugams, tėvams, kitų grupių vaikams ir pan. ➤ Kuria kartu su kitais bendrą produktą (piešinį, šokį, vaidinimą ir kt.), tariaisi su grupe, pateikia savo idėjas.

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Kuriamos ugdymosi erdvės, kuriose vaikai visais pojūčiais gali tyrinėti aplinką, laisvai judėti, kūrybiškai veikti, žaisti.
- Aplinka nuolat atnaujinama ir keičiama, kad vaikai patirtų naujų pojūčių ir išbandytų įvairias priemones. Suteikiama erdvė eksperimentuoti.
- Sudaromos sąlygos veikti su įvairiomis priemonėmis, medžiagomis, neįprastai panaudoti kasdieninius daiktus (pvz.: šakutė - vaidinimo lėlė, dėžė - tunelis ir pan.). Skatinama skirtingai panaudoti tuos pačius daiktus.
- Inicijuojami ir palaikomi grupiniai žaidimai ir projektai, kuriuose dalijamasi idėjomis.

8.7.2. TYRINĖJIMAS

Vertybinė nuostata. Domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando ir samprotauja.

Esminiai gebėjimai. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, eksperimentavimą, klausinėjimą), samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

Pasiekimų srities dėmenys:

- gebėjimas kelti klausimus, spėlioti, numatyti;
- gebėjimas taikyti įvairius tyrinėjimo būdus ir priemones;
- gebėjimas apmąstyti, aptarti tyrinėjimo procesą ir atradimus.

Tyrinėjimo gebėjimai ugdomi per visas **ugdymo(si) sritis**: „*Mūsų sveikata ir gerovė*“, „*Aš ir bendruomenė*“, „*Aš kalbų pasaulyje*“, „*Tyrinėju ir pažįstu aplinką*“, „*Kuriu ir išreiškiu*“

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas kelti klausimus, spėlioti, numatyti

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui. ➤ Siekia, ropoja, eina link sudominusių daiktų ar reiškinių.	➤ Pastebi ryškių spalvų, judančius, garsą skleidžiančius žaislus ar daiktus, juda link jų. ➤ Mimika, gestais, garsais parodo, koks objektas jį domina. ➤ Bando išardyti ir pažiūrėti, kas daiktų viduje. ➤ Klausinėja, kas čia? ➤ Ieško paslėptų daiktų, žaislų.
2-asis žingsnis. ➤ Prašo ar parodo, koks daiktas domina, ką norėtų paliesti, tyrinėti, žaisti, ką klausyti.	
3-iasis žingsnis. ➤ Smalsauja, stebisi. ➤ Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis. ➤ Stebi ir bando aiškintis, kas tai yra, kaip tai veikia, vyksta.	
4-asis žingsnis. ➤ Kelia klausimus, spėlioja, padedamas numato tiriamosios veiklos eigą, rezultatus.	➤ Stebi, klausinėja ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. ➤ Dalyvauja, stebi, kaip atliekami bandymai, patys bando juos atlikti. ➤ Stebi ir fiksuoja savo atradimus, kuria albumus, knygas, plakatus.
5-asis žingsnis.	

➤ Atskleidžia savo interesus, tikslingai keldamas klausimus apie gyvosios ir negyvosios gamtos bei žmogaus sukurtus objektus, reiškinius, jų požymius. ➤ Domisi nedaiktinių reiškinių (pvz., garsų, judesių) paskirtimi ir estetika.	➤ Klausosi įvairių garsų, juos įrašo, panaudoja veikloje. ➤ Stebi augalų augimą ir keitimąsi, pildo augimo diagramas. ➤ Kuria savo augimo laiko juostas. ➤ Ieško informacijos apie praeities ir ateities objektus, žmonių gyvenimą dabar ir praityje nuotraukose, knygoje, internete.
6-asis žingsnis. ➤ Domisi daiktų ir reiškinių savybėmis, tyrinėja, kaip auga augalai ir gyvūnai, kaip auga ir keičiasi jis pats; kaip žmonės gyvena seniau ir kaip gyvena dabar; kaip jie gyvena kitose šalyse, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas taikyti įvairius tyrinėjimo būdus ir priemones

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Dedą į burną, uodžia, stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti žaislus ir kitus daiktus. ➤ Guguoja ir tyrinėja savo balsą. ➤ Eksperimentuoja judesiu.	➤ Tyrinėja viską, kas yra aplinkui: ima, judina, liečia, stebi, klauso. ➤ Žaidžia su įvairių medžiagų, faktūrų žaislais, daiktais, objektais. ➤ Laisvai juda įvairioje aplinkoje (grupėje, salėje, lauke), manipuliuoja daiktais, žaislais esančiais toje aplinkoje. ➤ Visais pojūčiais tyrinėja įvairias medžiagas, bando atspėti kas tai? ➤ Bando suprasti, ką galima nuveikti, per tam tikrą laiko tarpą. ➤ Manipuliuoja figūromis ir objektais erdvėje: apverčia, pasuka, pastumia. ➤ Žaidžia su spalvomis, išgaudami kitas spalvas ir atspalvius. ➤ Rūšiuoja objektus pagal dydį, spalvą, kiekį. ➤ Skirtingu intensyvumu kalba, dainuoja, groja įvairiose erdvėse.
2-asis žingsnis. ➤ Išbando naujus tyrinėjimo būdus. ➤ Tyrinėdamas pasitelkia visus pojūčius: stebi, liečia, uosto, ragauja, klausosi. ➤ Tyrinėja savo kūną ir jo galimybes, skirtingas medžiagų faktūras, išbando žaislus ir daiktus.	
3-iasis žingsnis. ➤ Fantazuoja ir eksperimentuoja su gamtine medžiaga, formomis, dydžiais, kiekiais, spalvomis, judesiu, mimika, garsais ir intonacija. ➤ Tyrinėdamas atranda naujus veikimo būdus.	
4-asis žingsnis. ➤ Tyrinėdamas aplinkos objektus ir reiškinius, savo ir kitų veiklos elementus, temas ir siužetus, remiasi patirtimi ir vaizduote.	

➤ Padedamas pasirenka eksperimentavimui reikalingas priemones ir medžiagas.	➤ Stebi, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus, juos aptaria.
5-asis žingsnis. ➤ Stebėdamas, eksperimentuodamas išsiaiškina objektų požymius, medžiagų savybes, skaidydamas ir jungdamas aiškinasi objektų sandarą, išbandydamas atranda objektų paskirtį, lygindamas ir gretindamas ieško panašumų ar skirtumų tarp objektų ir reiškinių, išvelgia ryšį tarp objekto sandaros ir paskirties.	➤ Tyrinėja ir lygina daiktus pagal požymius: spalvą, tekstūrą, formą, kvapą. ➤ Stebi ir tyrinėja įvairius oro, gamtos reiškinius, bando suprasti, kaip jie atsiranda, aiškinasi jų priežastis ir pasekmes. ➤ Tyrinėja, kad medžiagos būna kietos, skystos, dujinės ir sužino jų savybes (tirpsta vandenyje, užšąla, skęsta, plaukia ir pan.) ➤ Lygina dabarties ir praeities daiktus, komentuoja jų išvaizdą, paskirtį. ➤ Išsiaiškina augalų, gyvūnų ir žmonių tarpusavio ryšį, kodėl jie vieni kitiems reikalingi. ➤ Aiškinasi fizikinius reiškinius: jėga, energija, paprastieji mechanizmai, magnetizmas.
6-asis žingsnis. ➤ Lygina daiktus, medžiagas, augalus, gyvūnus, žmones, atsižvelgdamas į jų požymius, savybes. ➤ Objektus ir reiškinius tikslingai grupuoja. ➤ Iš pasiūlytų įrankių, priemonių, medžiagų pasirenka reikiamas tyrinėjimui.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas apmąstyti, aptarti tyrinėjimo procesą ir atradimus

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Emocijomis, veido išraiška, judesiais, garsu parodo tyrinėjimo džiaugsmą.	➤ Šokinėja, ploja, mosuoja rankomis, pasilenkia ar priartėja prie tyrinėjamo objekto. ➤ Bando paliesti, išbandyti, išardyti ir vėl sudėti objektą. ➤ Išbando tą pačią veiklą tik su skirtingomis medžiagomis. ➤ Bando tą patį daiktą panaudoti keliems tikslams. ➤ Pats pasirenka veiklą ir kurį laiką ją plėtoja. ➤ Parodo savo veiklos rezultatą kitiems.
2-asis žingsnis. ➤ Naujus tyrinėjimo būdus ir patirtis spontaniškai pradeda naudoti kituose kontekstuose.	
3-iasis žingsnis. ➤ Pamėgdžiodamas suaugusįjį ilgesnį laiką įsitraukia į tyrinėjimo veiklas. ➤ Džiaugiasi tyrinėjimo atradimu, rezultatą rodo kitiems.	
4-asis žingsnis. ➤ Pasako, ką veikė, ką atrado. ➤ Įvardija, kokias priemones ar medžiagas pasirinko tyrinėjimui.	➤ Saugiai naudoja tyrinėjimui skirtas priemones, medžiagas. ➤ Sugalvoja savo eksperimentus ir bando patikrinti savo hipotezes.
5-asis žingsnis.	

➤ Paaiškina, kad tyrinėjant su daiktais, medžiagomis, augalais, gyvūnais reikia elgtis atsargiai. ➤ Kalbėdamas apie tyrinėjimą remiasi jo rezultatais. ➤ Apibūdina tyrinėjamų objektų požymius, panašumus ir skirtumus. ➤ Savo stebinius palygina su kitų stebiniais, kartais susieja skirtingus pastebėjimus.	➤ Aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose. ➤ Dalinasi savo patirtimi apie atliktas veiklas, panaudotas priemones, pristato savo tyrinėjimus
6-asis žingsnis. ➤ Samprotauja apie tai, ką pajuto, patyrė, atrado, sužinojo. ➤ Remdamasis tyrinėjimo rezultatais kelia klausimus. ➤ Siūlo idėjas, ką dar būtų galima tyrinėti.	

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Sudaromos sąlygos ir skatinama tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, bruožus, savybes.
- Inicijuojami įvairūs tyrimai ir eksperimentai, projektai, atitinkantys vaikų amžių ir pomėgius.
- Mobiliose ir stacionariose STEAM erdvėse yra priemonių ir medžiagų, skirtų tyrinėjimui (lūpos, magnetai, mikroskopas, svarstyklės ir kt.), laiko ir erdvės pažinimui (laikrodžiai, kalendoriai, žemėlapiai ir kt.).
- Sensorinėse erdvėse yra priemonių skirtų daiktų, reiškinių tyrinėjimui, pasitelkiant visus pojūčius.
- Organizuojamos pažintinės išvykos į muziejus, parodas, zoologijos sodus, gamtą.
- Palaikomas vaikų smalsumas ir noras tyrinėti. Skatinama klausti ir patiems ieškoti atsakymų, atlikti paprastus eksperimentus, samprotauti apie savo atradimus.
- Ugdymas grindžiamas pokalbiais, probleminiais klausimais „kas būtų, jei...“, veiklų ir stebėjimų aptarimu, skatinant refleksiją ir loginį mąstymą.

8.7.3. PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs priimti iššūkius ir spręsti problemas.

Esminiai gebėjimai. Geba atpažinti ir įvardyti iššūkį, problemą, kliūtį, savarankiškai ir drauge su kitais ieško iššūkio įveikos, problemos sprendimo būdų, apsvarsto ir pasirenka tinkamus konkrečiai situacijai, įvertina priimtų sprendimų pasekmes.

Pasiekimų srities dėmenys:

- gebėjimas atpažinti ir įvardinti problemą;
- gebėjimas ieškoti problemos sprendimo būdų ir juos įgyvendinti;
- gebėjimas stebėti ir atsižvelgti į priimto sprendimo pasekmes.

Problemų sprendimo gebėjimai ugdomi per visas **ugdymo(si) sritis**: „Mūsų sveikata ir gerovė“, „Aš ir bendruomenė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, „Kuriu ir išreiškiu“

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas atpažinti ir įvardinti problemą

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Balsu, mimika, gestais parodo, jei kažkas vyksta ne taip, kaip vaikui buvo įprasta.	➤ Vengia kontakto, atsitraukia, nesisuka nuo to, kas jam nepatinka. ➤ Rodo veiksmu, garsu, kad susidūrė su problema. ➤ Padrąsintas bando savarankiškai įveikti kliūtį, problemą.
2-asis žingsnis. ➤ Susidūręs su nauja, neįprasta situacija padedamas suaugusiojo sutelkia dėmesį į problemą.	
3-iasis žingsnis. ➤ Susidūręs su kliūtimi, žodžiais, mimika ir kūno kalba parodo suaugusiajam, su kokia problema susidūrė.	
4-asis žingsnis. ➤ Pasako, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Bando apibūdinti problemą.	➤ Paaškina, kas atsitiko, atsakydamas į suaugusiojo klausimus. ➤ Aiškinasi problemos priežastis. ➤ Naudoja papildomą įrankį, pakeičia veiklos vietą, kartoja tą patį veiksmą tikslui pasiekti. ➤ Tariausi su draugu, užduoda klausimus, ieško kompromisų.
5-asis žingsnis. ➤ Dažnai atpažįsta kasdienes ir mažiau įprastas problemas.	

➤ Retsykiais pats ieško iššūkių, aktyviai bando įveikti pasitaikančius sunkumus.	
6-asis žingsnis. ➤ Atpažįsta ir natūraliai priima sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas, yra nusiteikęs jas savarankiškai ar drauge su kitais įveikti.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas ieškoti problemos sprendimo būdų ir juos įgyvendinti

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Pakartoja nepasisekusį veiksma, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Ieško suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	➤ Bando išimti daiktą, žaislą viena ranka, po to kita, judina iš įvairių pusių, keisdamas kampą. ➤ Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi suaugęs ar kitas vaikas. ➤ Spontaniškai išbando problemų sprendimo būdus. ➤ Pritaiko sprendimo būdus, perimtus iš suaugusiojo.
2-asis žingsnis. ➤ Pritaiko jau žinomus veikimo būdus. ➤ Nebijo bandyti, pasirenka iš kelių suaugusiojo pasiūlytų sprendimo būdų. ➤ Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi suaugusieji ar kiti vaikai ir išbando jų taikomas būdus.	
3-iasis žingsnis. ➤ Bando savarankiškai spręsti kasdienes problemas. ➤ Nepavykus stebi, kaip tai daro kiti ir išbando jų taikomas problemų sprendimo būdus arba kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	
4-asis žingsnis. ➤ Nori problemą įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus, pradeda atsitiktinį eksperimentavimą, bandymus. ➤ Orientuodamasis į įsivaizduojamą problemos sprendimo rezultatą, renkasi veikimo būdus ir priemones. ➤ Dalinasi mintimis apie problemos sprendimą.	➤ Bando pats pataisyti žaislą, daiktą ar tariasi su draugais. ➤ Numato pasirinkto sprendimo rezultatą. ➤ Mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. ➤ Pasakoja kaip įveikė problemą. ➤ Pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų variantų.
5-asis žingsnis. ➤ Pasitikrina, kaip suprato problemą apie ją kalbėdamas ir užduodamas klausimus.	

➤ Ieško priimtinių bendrų sprendimų kartu su kitais, siūlo sprendimo būdus kitiems, sugeba atpažinti išorinius trikdžius ir atsiriboti nuo jų veikdamas, išbando sprendimo būdų alternatyvas.	
6-asis žingsnis. ➤ Susidūręs su nauja problema, taiko turimas žinias ir patirtį, pradeda problemą vertinti iš skirtingų perspektyvų. ➤ Pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų, tariausi su kitais, siūlo ir priima pagalbą.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas stebėti ir atsižvelgti į priimto sprendimo pasekmes

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Emocinė reakcija, mimika, kūno judesiais parodo, kad jam pavyko (nepavyko).	➤ Džiaugiasi pavykus įveikti problemą, nepavykus - liūdi, pyksta. ➤ Daug kartų kartoja veiksmą, kol sulaukia rezultato.
2-asis žingsnis. ➤ Stebi savo taikomų veiksmų pasekmes ir pasirenka tinkamus veiksmus problemai išspręsti.	
3-iasis žingsnis. ➤ Atsižvelgia į ankstesnę patirtį ir taiso, tobulina sprendimą.	
4-asis žingsnis. ➤ Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus veiklos nemeta, o pradeda veikti iš naujo arba ją keičia.	➤ Veikloje atsižvelgia į ankstesnę klaidą ir pakeičia savo veiksmus. ➤ Iškelia klausimus, problemas, galvoja kaip rasti sprendimą, atsakymą. ➤ Komentuoja taikytus problemos sprendimo būdus ir pasekmes, kad suprastų kodėl pavyko įveikti sunkumus.
5-asis žingsnis. ➤ Spręsdamas problemą samprotuoja, kas pavyko (nepavyko), ką galima daryti toliau ar kitaip.	
6-asis žingsnis. ➤ Stebi, aptaria ir atsižvelgia į priimtų sprendimų pasekmes.	

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Sudaromos sąlygos su pagalba ir/ar savarankiškai bandyti įveikti iššūkius ir problemas.
- Skatinama nebijoti nesėkmės, drąsinama, kai susiduria su sunkumais, ir giriama, kai pavyksta.
- Modeliuojamos probleminės situacijos, žaidžiami vaidmenų žaidimai, kuriuose ieškoma problemos sprendimo būdų.
- Inicijuojamas vaikų bendravimas ir bendradarbiavimas, pratinant susitarti, priimti sprendimus.
- Kasdieninėse situacijose aptariami, komentuojami vaikų priimti problemų sprendimo būdai ir jų pasekmės.
- Skaitomi tekstai, žiūrimi filmukai, analizuojami jų siužetai apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes.

8.7.4. MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinių nuostatų. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.

Esminiai gebėjimai. Geba mokytis ir pradeda valdyti savo mokymosi veiklą, smalsauja, įsitraukia į savo sumanytas ir kitų pasiūlytas veiklas, aktyviai siekia tikslo, stebi, apmąsto ir koreguoja savo veiklos procesą bei rezultatus.

Pasiekimų srities dėmenys:

- gebėjimas įsitraukti į dominančią veiklą;
- pastangos kryptingai veikti įgyvendinant ketinimą ar tikslą;
- gebėjimas stebėti savo ir bendro veikimo pažangą, koreguoti procesą;
- gebėjimas reflektuoti savo veiklos procesą ir rezultatus.

Mokėjimo mokytis gebėjimai ugdomi per visas **ugdymo(si) sritys**: „Mūsų sveikata ir gerovė“, „Aš ir bendruomenė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, „Kuriu ir išreiškiu“.

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas įsitraukti į dominančią veiklą

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Parodo susidomėjimą aplinka, nukreipdamas žvilgsnį, suklusdamas, lytėdamas.	➤ Žvalgosi, sustoja, atsisuka, atkreipdamas dėmesį į daiktus, garsus, žmones. ➤ Stebi, bando atkartoti veiksmus, kuriuos mato aplinkoje. ➤ Manipuliuoja ir žaidžia su įvairiais daiktais.
2-asis žingsnis. ➤ Ieško naujų išpūdžių, aktyviai domisi aplinkos objektais.	
3-iasis žingsnis. ➤ Trumpam įsitraukia į sudominusią ar savo sumanytą veiklą.	
4-asis žingsnis. ➤ Paklaustas pasako, parodo, ką nori veikti, išmokti. ➤ Susidomėjęs stebi, įsitraukia į bendras veiklas su kitais vaikais, dalinasi tuo, kas sudomino.	➤ Pasako ar parodo žaislą, daiktą, kurio nori. ➤ Stebi, kaip kiti žaidžia ir prisijungia prie jų žaidimo. ➤ Pasakoja tėvams apie tai, ką matė arba ką veikė su kitais vaikais. ➤ Klausia suaugusiojo, kur rasti informaciją apie jį dominantį dalyką. ➤ Ieško informacijos lengvai prieinamuose šaltiniuose.
5-asis žingsnis.	

➤ Kai domina tema, ieško galimybių sužinoti daugiau ir patenkinti savo smalsumą.	➤ Dalijasi savo žiniomis, patirtimi, pomėgiais su kitais vaikais, tariasi dėl bendros veiklos.
6-asis žingsnis. ➤ Įsitraukia į naują, iššūkio reikalaujančią veiklą, drąsiai kalba apie tai, ką jau moka, ką norėtų sužinoti, ko išmokyti.	➤ Užduoda klausimus ir klausia patarimo.

Pasiekimų srities dėmuo: pastangos kryptingai veikti įgyvendinant ketinimą ar tikslą

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Veikia reaguodamas į aplinkinių reakcijas.	➤ Drąsiai veikia kai yra skatinamas, pagiriamas. ➤ Išbando įvairius veikimo būdus, kad pasiektų norimą daiktą, atliktų norimą veiklą. ➤ Dažnai žaidžia su tuo pačiu žaislu, daiktu, kartoja mėgstamą veiklą.
2-asis žingsnis. ➤ Stebi, klauso, liečia, juda, mėgdžioja, vokalizuoja, siekdamas įgyvendinti norą ar ketinimą (pvz., pasiekti daiktą, sudėlioti formų rūšiuklį).	
3-iasis žingsnis. ➤ Pasirenka mėgstamą žaislą, meno kūrinį, stengiasi atlikti patinkančią pasirinktą veiklą.	
4-asis žingsnis. ➤ Imasi iniciatyvos ir atkakliai siekia savo tikslo. ➤ Pradedą numatyti ir pasirinkti priemones bei medžiagas, reikalingas veiklai įgyvendinti.	➤ Sugalvoja, siūlo idėjų veikloms, žaidimams. ➤ Kviečia vaikus ir suaugusiuosius veikti, žaisti kartu. ➤ Diskutuoja, tariasi kaip veiks ir kokių priemonių reikės.
5-asis žingsnis. ➤ Numato kelis žingsnius tikslui pasiekti ir juos įgyvendina.	
6-asis žingsnis. ➤ Numato veiksmų ir priemonių planą tikslui pasiekti. ➤ Priimdamas sprendimus ieško informacijos ir ją tikslingai atsirenka.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas stebėti savo ir bendro veikimo pažangą, koreguoti procesą

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Kartoja spontaniškai pasiektą rezultatą.	➤ Netyčia atliktą ir patikusį veiksmą bando tikslingai pakartoti. ➤ Stebi suaugusiojo, kitų veiksmus, juos mėgdžioja. ➤ Domisi aplinka, daiktais, kaip jie veikia.
2-asis žingsnis. ➤ Siekia išgauti norimą rezultatą.	
3-iasis žingsnis. ➤ Atidžiai stebi, bando, aiškinasi, klausinėja, kaip kažkas veikia, vyksta.	
4-asis žingsnis. ➤ Komentuoja atliekamą veiklą, pasako, ką jau atliko, ką darys toliau.	➤ Įvardija savo veiksmus kuo nors užsiimdamas. ➤ Kalba pats sau žaisdamas. ➤ Nepavykus įgyvendinti sumanymo, keičia veikimo būdus, bet nemeta veiklos.
5-asis žingsnis. ➤ Išlieka pozityviai nusiteikęs siekti numatyto tikslo nepaisant išskylančių sunkumų, lanksčiai prisitaiko prie situacijos arba keičia sprendimus.	
6-asis žingsnis. ➤ Stebi savo veiklos procesą, jį koreguoja, išbandydamas įvairius veikimo būdus ir kylančias idėjas, kol pasiekia tikslą.	

Pasiekimų srities dėmuo: gebėjimas reflektuoti savo veiklos procesą ir rezultatą

Pasiekimų žingsniai	Ugdymosi gairės (iš vaiko perspektyvos)
1-asis žingsnis. ➤ Emocijomis reaguoja į atliekamus veiksmus, veiklas.	➤ Šypsosi, šokinėja, ploja rankomis, kai pavyksta atlikti veiklą.
2-asis žingsnis. ➤ Džiaugiasi veiklos, į kurią yra įsitraukęs, procesu.	
3-iasis žingsnis. ➤ Džiaugiasi tuo, ką atliko ir ko išmoko veikdamas.	
4-asis žingsnis. ➤ Pasako, parodo, ką veikė ir ką padarė.	➤ Rodo savo atliktą darbą draugams, mokytojoms, tėvams. ➤ Dalinasi įspūdžiais apie veiklas, kuriose dalyvavo. ➤ Kalba apie tai, ką norėtų veikti, sužinoti, išmokti.
5-asis žingsnis. ➤ Aptaria atliktą veiklą čia ir dabar ar po tam tikro laiko. ➤ Pasako, parodo, kaip veikė, mokėsi, kaip įveikė iššūkius, planuoja, ką darys toliau.	

6-asis žingsnis.

➤ Noriai dalinasi patirtimi apie veiklos procesą ir rezultata, pasako, ko ir kaip mokėsi, kas pavyko (nepavyko), ką dar norėtų išbandyti, ko išmokti.

Ugdymosi kontekstai ir pedagogo vaidmuo, strategijos, metodai, būdai.

- Užtikrinamas įvairių mokymosi priemonių prieinamumas, įskaitant buitines prietaisus, gamtines medžiagas, knygas, enciklopedijas, skaitmenines technologijas ir internetą.
- Parenkami žaislai ir daiktai, kurie skatina tiek lengvą veikimą, tiek iššūkius, suteikiant vaikams galimybę juos panaudoti įvairiais būdais.
- Stebimos situacijos, kai vaikas nori ko nors išmokti, ir skatinamas jo noras mokytis, sudarant sąlygas mokytis to, ko vaikas nori.
- Sudaromos sąlygos vaikams tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu, leidžiant jiems patiems nuspręsti, kada jiems reikia pagalbos.
- Skatinamas aktyvus tyrinėjimas ir eksperimentavimas, suteikiant vaikams galimybę savarankiškai atrasti naujas žinias.
- Taikomos įvairios ugdymo strategijos, įskaitant problemų sprendimo metodus, žaidybinių mokymąsi, kūrybines veiklas, praktinius bandymus ir refleksiją.
- Palaikomas pozityvus ir palaikantis emocinis klimatas, skatinantis mokymosi motyvą ir pasitikėjimą savimi.
